

marineblad

nummer 4, juni 2012, jaargang 122

Uitgave van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren

KVMO

Thema Internationale Maritieme Samenwerking

- Het AIV-rapport
- Belgisch-Nederlandse Maritieme Samenwerking
- Kennis- en materieel samenwerking
- Come fly with me
- 30 jaar na UNTAC

2 INHOUD

nummer 4, juni 2012, jaargang 122

3 **COLUMN**
Voorzitter KVMO

4 **AV KVMO 2012**
Come fly with me

9 **REACTIES**

INTERNATIONALE MARITIEME SAMENWERKING

11 AIV: nieuwe kansen voor Europese
defensiesamenwerking

15 Belgisch-Nederlandse Marine-
samenwerking

19 Internationale samenwerking:
van keuze naar noodzaak

23 **CARTOON**

24 Amerikaanse marinebezuinigingen:
kans of bedreiging?

29 Internationale kennis- en materieel
samenwerking

33 **COLUMN**
Colijn

34 **TECHNIEK**
45 jaar Maritiem Militaire
Automatisering

38 **VRIENDEN VAN HET MARINEMUSEUM**

39 **ONDERLINGE BIJSTAND/KIMAV**

40 **MARINEFAMILIE**
Familie van der Meijden

42 **HISTORIE**
'Arrogant and sober'

46 **KVMO ZAKEN**
Terugblikken AV KVMO

KVMO

Het Marineblad is een uitgave van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren
en verschijnt 8 keer per jaar

Come fly with me

4

Nieuwe kansen voor
Europesedefensie-
samenwerking

11

Amerikaanse
marinebezuinigingen:
kans of bedreiging?

24

45 jaar Maritiem
Militaire
Automatisering

34

30 jaar na UNTAC

42

ISSN: 0025-3340

Hoofredactie:
KLITZA R.C. Hunnengo
Mw. drs. M.L.G. Lijmbach

Eindredactie
Mw. drs. M.L.G. Lijmbach

Artikelencommissie
drs. A.A. Bon, KLITZA mr. H. Broekhuizen,
LTZT 1 F.G. Marx MSc., LTZE 2OC dr. ir. W.L.
van Norden, LTZ2OC drs. R.M. de Ruiter,
LNTKOLMARNIS drs. A.J.E. Wagemaker MA,
MAJMAARNIS R.A.J. de Wit

Medewerkers:
Mw. drs. Z. Borgeld-Guman,
prof.dr. J. Colijn, KLITZT H. Boomstra
(cartoon)
AVDD (foto's, tenzij anders vermeld)

Adres redactie
Wassenaarseweg 2
2596 CH Den Haag
Tel. 070-383 95 04
marineblad@kvmo.nl
www.kvmo.nl

Vormgeving
Frank de Wit
Tel. 038-455 17 54

Drukwerk
Épos|Press
Postbus 1070
8001 BB Zwolle

Advertenties
070-383 95 04

Abonnementen
Voor leden van de KVMO is het Marineblad gratis. Informatie over het lidmaatschap van de KVMO staat op:
www.kvmo.nl/veelgestelde-vragen
Niet-leden betalen € 49,50 (NL) of € 69,50 (buitenland) per jaar.

Copyright Marineblad
Overname van artikelen is enkel toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie en onder uitdrukkelijke vermelding van de bron. Artikelen in het Marineblad vertolken niet noodzakelijk de visie van het hoofdbestuur van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren of van de redactie. De inhoud van artikelen blijft geheel voor verantwoording van de auteur(s). De wijze van aanleveren van artikelen is in te zien op **www.kvmo.nl/marineblad**.

Adreswijziging
Zo tijdig mogelijk schriftelijk doorgeven aan:
Secretariaat KVMO
Antwoordnummer 93244
2509 WB Den Haag
(geen postzegel nodig)
of **secretariaat@kvmo.nl**

Foto cover:
Napels, 28 februari 2012, tijdens operatie Active Endeavour: Nederlandse marineofficier geeft a/b Hr.Ms. De Ruyter in de commandocentrale uitleg aan Canadese generaal en Italiaanse admiraal.

Draagvlak

Op 7 juni werd het jaarlijkse KVMO-symposium gehouden. Dit jaar was het onderwerp 'Maatschappelijk draagvlak voor Defensie'. Een belangrijk onderwerp, want het gemak waarmee de politici beloven te zullen hakken in de defensiebegroting én het gemak waarmee zij daarmee weggkomen, is gevaarlijk voor Nederland en de gemiddelde Nederlander.

Het uitstellen van de behandeling van de 'forensentaks' en de beperking van de hypotheekrenteaftrek tot ná de verkiezingen toont heel duidelijk dat wanneer de gemiddelde Nederlander iets in zijn portemonnee voelt, dit tot openlijke protesten en derhalve een reactie van diezelfde politici leidt. De krijgsmacht wordt te vaak weggezet als kostenpost. Maar wat betekenen (bijvoorbeeld) minder schepen voor de Koninklijke Marine voor de Nederlandse deelname aan internationale antipiraterij-operaties en daarmee voor de geloofwaardigheid van Nederland op het internationale toneel? Ik pleit daarom voor een Centraal bureau veiligheidsplannen: een gerenommeerd instituut dat de Nederlandse kiezer deskundig en onafhankelijk (!) informeert over de gevolgen van de keuzes in internationale veiligheid:

- wat zijn de maatschappelijke en financiële consequenties van het zich terugtrekken van het internationale toneel door het alsmaar verkleinen van de krijgsmacht;
- welke gevolgen hebben korte termijnbesluiten van bezuinigen op de krijgsmacht voor de internationale positie van Nederland en daarmee direct en indirect voor onze welvaart en de koopkrachtplaatjes;
- wat zijn de 'uitverdieneffecten' van extra bezuinigen op de krijgsmacht, zoals in de plannen van de meeste politieke partijen staat, niet alleen financieel maar ook voor het gebruik van de Mare Librum en de toegang tot schaarse grondstoffen?

Opvallend – eigenlijk teleurstellend – is dat de minister van Buitenlandse Zaken zich nooit in deze discussie mengt terwijl de krijgsmacht de uitvoering van zijn beleid verzorgt!

Want er is wel degelijk een verband tussen zijn beleid en het 'slashen' van € 1 miljard uit de defensiebegroting, het nog kunnen dragen van onze fair share en het verzekeren van de toegang tot schaarse grondstoffen, water en voedsel. Tussen terugtrekken uit Afghanistan, het aanschuiven bij de G20 en de welvaart in Nederland. Een welvaart die onze verzorgingsstaat in de benen houdt. Pas als dergelijke verbanden open, eerlijk en duidelijk worden uitgedragen door politici gaat ook 'de gemiddelde Nederlander' de krijgsmacht zien als een rendabele investering in veiligheid en welvaart en zal het draagvlak voor een adequate defensiebegroting toenemen.

Het onverwachte vertrek van VADM Nagtegaal heeft tot veel speculaties geleid. Eén ding is zeker: de Koninklijke Marine is de drijver achter de Marinestudie 2005 en de Maritieme Visie 2030 veel dank verschuldigd.

Over één aspect is heel Den Haag het eens: internationale samenwerking op defensiegebied is de (nabije) toekomst. Dáár liggen kansen om bij het huidige defensiebudget meer 'bang for your buck' te krijgen. In dit Marineblad daarom enkele artikelen die de internationale samenwerking uitdiepen. In het historische artikel een terugblik op de VN-operatie in Cambodja, UNTAC, dit jaar alweer 30 jaar geleden.

Overlijden erelid Karel Spaans (1921-2012)

Het is mijn droeve plicht u te moeten mededelen dat op 15 juni jl. LTZSD 1 b.d. K.G. (Karel) Spaans op 90-jarige leeftijd is overleden.

Sinds 1963, toen hij secretaris werd van de 'Vereniging van Marineofficieren', is hij altijd nauw betrokken geweest bij de KVMO, waarvoor hij in 1989 het erelidmaatschap heeft ontvangen. Karel weigerde in 1943 als student Sociografie een loyaliteitsverklaring aan de Duitse bezetter te tekenen, waardoor hij gedwongen tewerk werd gesteld in Duitsland. Na negen maanden ontsnapte hij samen met een landgenoot keerde hij ongemerkt terug naar Nederland. In 1945 meldde hij zich bij de Koninklijke Marine en werd opgeleid tot officier. Zijn eerste functie was bij de Verbindingsdienst. Gedurende zijn marineloopbaan, die eindigde in 1975, heeft hij voornamelijk voor deze dienst gewerkt.

Ik wens de familie, vrienden en bekenden van Karel de kracht toe dit grote verlies te dragen.

Come fly with me

Op 7 juni jl. vond de Algemene Vergadering plaats van de KVMO. Tijdens die bijeenkomst hield Ton Welter, oud-marineofficier, onderstaand betoog.

Er was eens een natie waar ik trots op was. Om die reden heb ik de eed afgelegd op God, Koningin en Vaderland, als jong marineofficier, toen in januari 1972, 40 jaar geleden.

Verworvenheden

Onze natie werd destijds geroemd om haar tolerantie voor anders denkenden en gastvrijheid aan buitenlanders, dat lag in haar karakter. Zij bood hun een toekomst, al sinds de 17^e eeuw was zij daartoe bereid, die houding werd alleen nog maar versterkt doordat zij vanaf de Tweede Wereldoorlog een groot voorvechter werd van de erkenning van mensenrechten, zoals vastgelegd in het handvest van de Verenigde Naties. Zij was ook een van de 6 'Founding Fathers' van de toenmalige Europese Economische Gemeenschappen, opgericht bij het verdrag in Rome in 1956, nu uitgegroeid tot een Europese Unie van 27 Europese Staten.

Onze natie werd gerespecteerd om haar open, standvastige en betrouwbare houding en consequente optreden in kwesties van internationaal belang, zowel van Europese- als van mondiale aard. In de belangrijkste internationale fora, zowel op politiek, militair als economisch gebied, liet onze natie haar stem horen en werd zij geprezen om haar inzet en professionalisme. Ze was een gerespecteerde en loyale bondgenoot binnen de Noord Atlantische Verdragsorganisatie -, zij het dat aan de overeengekomen financiële bijdrage nimmer volledig werd voldaan - zij werd geprezen voor de professionele inzet van haar strijdkrachten als daartoe een noodzaak bleek.

Onze natie werd ook geroemd vanwege haar uitstekende gezondheidszorg, haar onderwijsniveau, vooral ook op universitair terrein, maar ook, met name om haar niveau van sociale voorzieningen, haar hoogwaardige culturele instellingen, musea, orkesten en podiumkunsten. Zij werd in het buitenland geroemd om haar literaire schrijvers.

Als exportland werd ze geroemd om haar hoogwaardige infrastructuur, zij het dat ook daar met de groeiende welvaart het fileprobleem begon op te treden. Vanwege haar internationale en liberale instelling vestigden er zich vele internationale grote, wereldwijd opererende ondernemingen. Ze werd geprezen om haar eigenzinnigheid, haar onverdacht idealisme dat onder meer tot uiting kwam in de procentueel hoogste internationale bijdrage aan ontwikkelingshulp.

Als waardering en erkenning voor al deze verworvenheden, vonden Internationale Tribunalen en het Internationale Gerechtshof er hun thuishaven. Het lijkt wel een sprookje, een droom....

Echter, dat sprookje heeft bestaan: eens het Koninkrijk der Nederlanden, het land waar mensen van mijn leeftijd in zijn opgegroeid, het land dat wij mee hebben geholpen zich een gerespecteerde plaats in de internationale gemeenschap te verwerven, een land om trots op te zijn.

Nederland in 2012

Aan sprookjes komen helaas een eind: Nederland in 2012 is nog maar een schim van wat het 40 jaar geleden geweest was, tegenwoordig is het in de mode om het Koninkrijk der Nederlanden te vervangen door een loze kreet als de 'BV Nederland'. Ik verwijs gaarne naar het artikel van 24/25 maart jl. In het *Opinie & Debat* katern van onze Dichter des Vaderlands Ramsey Nasr in het NRC Handelsblad. Hij besluit het artikel met: 'Eigen verantwoordelijkheid nemen'. En *last but not least* naar het boek van Rob de Wijk '5 over 12'.

Vrij geïnterpreteerd door mij: sta voor je idealen, neem beslissingen, wees consequent, houd je rug recht, durf tegen de waan van de dag in te gaan, wees een leider en wees integer en bereid voor je visie te vechten, ook tegen de meerderheid, tegen de stemming in het land in. Bied ons land een toekomst, niet alleen in woorden, maar vooral in daden. Durf! Overtuig! Maar ook het artikel 'De firma Nederland staat te kijk' van een correspondent van de NRC in Brussel, laat aan duidelijkheid niets te wensen over: 'Nederland had in Europa een aantrekkelijk imago, daar is weinig van over'.

Het Koninkrijk der Nederlanden is naar mijn overtuiging verworden tot een 'BV Nederland' waar het Economische Eigenbelang tot de hoogste norm is verheven.

De intrinsieke waarden die een natie respectabel maken zoals ten tijde van het Koninkrijk der Nederlanden, hebben plaats gemaakt voor een niets ontziend, eenzijdig gericht financieel denkkader. Onze politici en bestuurders kenmerken zich in hun uitingen en houding door een verkrampde boekhoudkundige instelling, gespeend van enige visie, internationaal besef, noch historische kennis, en als zij dat laatste al hebben, passen zij deze in elk geval niet toe. Zij begrijpen niet, althans laten dat niet blijken, dat een natie door meer wordt gedefinieerd dan alleen de hoogte van het Bruto Nationaal Product.

Een derde artikel van Jaus Müller in hetzelfde dagblad, van dezelfde datum, heeft mij uiteindelijk een indringende aanzet gegeven tot dit betoog.

De titel is 'De oorlog die geen oorlog mocht heten'. Het voerde mij terug naar de onafhankelijkheidsoorlog van de Indonesiërs in het voormalige Nederlands-Indië, een oorlog die eufemistisch 'Politionele Acties' werd genoemd om het volk in Nederland en de Verenigde Naties rustig te houden, te misleiden dus. Ook toen toonden bestuurders en politici geen ruggengraat. Een oorlog waarin 150.000 Indonesiërs en ruim 5.000 Nederlandse, veelal jeugdige militairen hun leven lieten, waaronder de commandant van de Nederlandse Strijdkrachten, generaal Spoor.

Het is genoeg

De neergang van het Koninkrijk der Nederlanden moet gestopt worden, maar niet door politici, want die zijn helaas daartoe niet bekwaam: zij volgen de stemming van een kleine minderheid van onze natie, zij durven geen visie, geen toekomstbeeld, geen beslissingen, geen daadkracht te tonen, bang als zij zijn om de zgn. 'bestuurbaarheid van het land' in gevaar te brengen. Maar zij realiseren zich niet dat ons land al lange tijd stuurloos is. Het ligt aan ons, u en ik, Nederlanders, om ons land weer op koers te brengen, de dames en heren politici zullen ons dan wankelmoedig als ze zijn, volgen.

Het is genoeg, deze afbraakpolitiek, zeker in militair opzicht. Het Nederlandse volk heeft geen flauw benul hoe weinig er van het Bruto Nationaal Product wordt uitgegeven aan Defensie, de ultieme 'zorgpremie' voor het basispakket van een gezond, welvarend en veilig Nederland! Onder het motto van het incasseren van het 'Vredes dividend' hebben de dames en heren parlementariërs onverschrokken met een totaal gebrek aan kennis en inzicht in de politieke en militaire situatie in de wereld, 20 jaar lang het defensie budget gesloopt tot een magere 1,2% van het BNP, net iets meer dan wordt uitgegeven aan Ontwikkelingssamenwerking...

Op dit moment wordt er krap € 7 miljard uitgegeven aan Defensie, dat is 10% van het totale budget dat we aan Gezondheidszorg uitgeven: € 70 miljard. De consequenties hiervan zijn desastreus:

- De Koninklijke Marine is gedecimeerd van een 'Blue water Navy' tot een 'zeestrijdmacht' van nog maar 6 fregatten met 'tanden', echter, de situatie is nog ernstiger: bij gebrek aan goed opgeleid, maar vooral goed gemotiveerd personeel zijn er slechts drie schepen operationeel inzetbaar; de onderzeedienst teert op schepen die ruim 30 jaar oud zijn, de Marine Luchtvaart Dienst is opgeheven – de zo vernietigend verloren slag in de Javazee, waaraan een gemis aan maritieme patrouillevliegtuigen voor een groot deel ten grondslag lag, ah, die les hebben de dames en heren parlementariërs en verantwoordelijke ministers luchthartig ter zijde geschoven. Het zal mij niet verbazen dat lessen uit het verleden wegens het politieke risico **met opzet** selectief worden 'vergeten'.
- De Koninklijke Luchtmacht, eens een volwaardige Luchtmacht met 172 F-16's en 85 Northrop F-5's, is gereduceerd tot een dertigtal operationele F-16's - ruim 30 jaar oud - die alleen maar kunnen vliegen door de overige resterende 42 F-16's te kannibaliseren, een beproefd middel ook al toegepast bij de Koninklijke Marine. Over een vervanging wordt al jaren gesteggeld, karakterloos is door het parlement nu ingestemd met de aanschaf van 2 'proefmodellen', een definitieve beslissing tot aanschaf van 85 toestellen wordt telkenmale uitgesteld; als volwaardige partner in dit JSF programma worden wij nog nauwelijks serieus genomen. Het beperkte aantal van 3 tankvliegtuigen is nogmaals verminderd tot 2, terwijl ook de helikoptervloot zwaar is gedecimeerd, juist in een tijd dat helikopters hun operationele noodzaak in menig scenario hebben bewezen. →

Lockheed P-3C Orion, voormalig marinepatrouillevliegtuig van de Koninklijke Marine.

• Van de Koninklijke Landmacht is nog maar weinig over, na het laatste restje aan 'fire power' van 150 Leopard tanks verkocht te hebben, resten er nog wat pantservoertuigen en wat artillerie als bewapening, terwijl de met zoveel trots opgerichte Luchtmobiele Brigade nauwelijks tot niet inzetbaar is gebleken. Inmiddels is mij ter ore gekomen dat de Koninklijke Landmacht niet schroomt om bij de *Deutsche Bundeswehr* een aantal tanks 'te leasen' zodat in ieder geval de opgedane kennis van ruim 80 jaar niet verloren zal gaan. Misschien moet Nederland ook patrouillevliegtuigen gaan leasen bij de Duitsers...

In feite is voor de 'krijgsmacht' het *point of no return* gepasseerd, het is niet langer kiezen, maar delen:

Of we keren terug naar een degelijk gefinancierde, volwaardige en moderne krijgsmacht – 'overall inzetbaar met een hoog ambitieniveau tot in het hoogste deel van het geweldspectrum', óf we schaffen de 'krijgsmacht' helemaal af. In dat geval zullen we met nog wat bezuinigingen hier en daar, in ieder geval financieel technisch gezien weer tot het beste jongetje in de klas van de EU behoren. Alleen jammer van die wachtgeld en pensioenen. Maar een natie kan niet bij economische statistieken **alleen** bestaan.

67 jaar vrede leidt tot zelfgenoegzaamheid en een vals gevoel van veiligheid

De huidige stemming in het Nederlandse parlement is: er komt toch nooit meer oorlog, zeker niet in Europa, en wat daarbuiten gebeurt is niet voor ons van belang, zelfs het beschermen van koopvaardij schepen tegen piraten gebeurt mondjesmaat, nota bene het oerprincipe van het bestaan van een Koninklijke Marine! Ziende blind, horende doof, of gewoon niet willen weten, vanwege gebrek aan het zo geroemde en heilige draagvlak? Om straks als het te laat is te zeggen 'Wir haben es nicht gewusst'?

Vliegtuigen van het voormalige Sovjetblok, tegenwoordig de Russische Federatie geheten (mijn inziens is deze naamgeving niets meer dan het gieten van oude wijn in nieuwe zakken, gezien de politieke situatie in het Rusland van *President-for-life* Poetin), vliegen met hun lange afstands bommenwerpers weer over Nederland en Europa. Er waren recentelijk nauwelijks 2 F-16's operationeel inzetbaar om hun 'scramble missie' uit te voeren. Het gecombineerde Duits – Nederlandse Legerkorps – ooit bestemd om 35.000 man te omvatten, bestaat slechts op papier: materieel en manschappen zijn niet of nauwelijks beschikbaar, daar er geen fondsen voor beschikbaar worden gesteld en men het 'politiek' niet haalbaar vindt...

Bewakingstaken uitvoeren in de Middellandse Zee tijdens de Libië oorlog met een mijnenjager? Dat is niets meer dan 'window dressing' voor het Nederlandse volk, en je als natie bewust tot de *rise* van de internationale gemeenschap maken.

Onze politici, bestuurders en parlementariërs dienen het boek 'Monsoon' van Robert D. Kaplan te lezen. Maar ze kunnen ook het zeer deskundig geschreven rapport van Defensie 'Verkenningen – houvast voor de krijgsmacht van de toekomst', dat is opgesteld – in het kader van alweer bezuinigen - voor het vorige kabinet, zeer ter harte nemen om tot enige realiteitszin te geraken. Helaas is de interesse daarvoor minimaal gebleken: het rapport ligt onder zeker 1 meter stof, ergens in een bureaulade. Dat men deze rapportage

en de samengevatte rijksbrede deskundigheid die in dit rapport is samengevat niet ter harte neemt, getuigt naar mijn mening niet alleen van onverantwoordelijk gedrag, maar ook van *dedain* voor de intellectuele inspanning die met dit rapport is gemoeid. Het is *fact-free-politics*: emoties zijn belangrijker dan feiten, stemmen belangrijker dan het landsbelang, zo kenmerkend voor het intellectuele niveau en daadkracht van onze huidige politici.

Ik kan nog een hele litanie ophangen om duidelijk te maken dat je van circa € 7 miljard geen volwaardig defensieapparaat in stand kan houden. Tot nu toe heb ik slechts het materieel genoemd, maar wat te denken van onze militairen die hun idealen, hun leven, hun toekomst in dienst stellen van het Koninkrijk der Nederlanden? Hoe gedesillusioneerd moeten zij wel niet zijn in het optreden van onze politici? Waar moeten zij in Hemelsnaam nog het vertrouwen en de motivatie vandaan halen om weer een 'semi-militaire missie' à la de politiemissie in Kunduz of een 'gebroken gewoortje' missie boven Libië uit te voeren? Zo van: wel vliegen maar geen bommen afwerpen, want daartoe ontbreekt alweer dat draagvlak in het Nederlandse parlement? Of nog erger: een regering die geen overtuigend standpunt wil innemen omdat dit wellicht impopulair zou kunnen zijn en in het parlement niet op de zo noodzakelijk geachte kamerbrede meerderheid kan rekenen?

Traditie en draagvlak

Al te vaak horen wij het argument dat het Nederlandse Volk geen militaire traditie heeft. Wij hebben zelfs in het zeer recente verleden nog een minister van Defensie gehad die een afschuw had van militaire uniformen en alles wat naar 'militarisme' ruikt. Een andere minister uit de jaren zeventig van de vorige eeuw, kocht dan wel 'straaljagers' maar had een 'pesthekel' aan militairen...

Als het er op aankwam gaven wij politiek ook al snel de pijp aan Maarten, zoals tijdens de verdediging van ons Vaderland in mei 1940 en Nederlands-Indië in februari 1942. Maar dat lag niet aan de moed van de militair, dat lag aan de slechte weerbaarheid van de Nederlandse krijgsmacht, uitgerust met materieel uit de Eerste Wereldoorlog, als gevolg van: bezuinigingen! Ik wil in dat verband ook graag verwijzen naar de mouterij op Hr.Ms. de Zeven Provinciën in 1937, ik vermoed echter dat onze hedendaagse politici

Telkenmale weer blijkt dat Nederland 'achter zijn jongens staat' als zij weer worden uitgezonden.

ook deze les maar al te graag willen vergeten.

Maar, als het om onze economische belangen ging, dan stonden wij wel degelijk ons mannetje, ik hoef maar te verwijzen naar de jarenlang gevoerde oorlogen in Atjeh, en natuurlijk de Politie Acties die vooral een economische reden hadden.

'Indië verloren, alles verloren' was het devies in die jaren...

En wat zouden we zeggen van de Tachtigjarige Oorlog? Niets minder dan de invoering van de 10^e penning van Alva deed ons eindelijk naar de wapenen grijpen...

Defensie heeft geen draagvlak onder het Nederlandse Volk, zeggen onze politici, hoezo? Als het Nederlandse volk op een gepassioneerde en oprechte wijze wordt verteld dat het zo niet langer kan, dan staat het Nederlandse Volk pal achter een betrouwbaar, goed uitgerust en volwaardig defensieapparaat. Telkenmale weer blijkt dat Nederland 'achter zijn jongens staat' als zij weer worden uitgezonden. Nederland is daar trots op althans, dat was nog niet zo lang geleden, ten tijde van Uruzgan.... Uit recente peilingen onder het Nederlandse Volk blijkt echter dat Defensie met stip bovenaan staat als er wederom gezocht moet worden naar een bezuinigingspost. Uit onwetendheid, gemakzucht, zelfgenoegzaamheid, een vals gevoel van veiligheid? Of, en dat reken ik onze opeenvolgende regeringen zeer aan: omdat onze politici en bestuurders de moed niet hebben om het Nederlandse Volk er op te wijzen dat het in stand houden van een behoorlijke Defensie tot hun primaire verantwoordelijkheid behoort om de belangen van het Koninkrijk der Nederlanden in stand te houden? Hoezo 'Je Maintiendrai'? Ook dat is een inhoudsloze kreet geworden, behalve dan op 4 en 5 mei. De gevallen die wij dan herdenken, de bevrijding die wij dan vieren, zij zouden zich in hun graf omdraaien als ze zouden weten wat een potje er nu, 67 jaar na de Tweede Wereldoorlog van Defensie gemaakt wordt.

Dat kan niet, dat mag niet, die overtuiging, dat gevoel, moet de snaar raken van al die Nederlanders die bereid zijn om Nederland weer die plaats te geven in de internationale gemeenschap die zij ooit heeft verworven, en ja, daar hoort ook een geloofwaardige defensie bij.

Dat zal duidelijk gemaakt moeten worden aan onze dames en heren in Den Haag, die slechts bezig zijn met boekhoudkundige opgaven en zich blijkbaar niet bewust zijn dat een natie niet alleen maar bestaat uit geld, inkomen, zorg, pensioenen en beleggingen op de beurs.

Oproep aan de regering

Den Haag kom tot zinnen, bouw aan een Nederland dat weer het Koninkrijk der Nederlanden is, integer, ingetogen, zonder arrogantie, toon wijsheid, draag onze lijfspreuk 'Je Maintiendrai' weer met fierheid uit, stop de eenzijdige gerichtheid op financieel eigenbelang, maar richt u des te meer op die intrinsieke waarden waardoor het waard is om in het Koninkrijk der Nederlanden te leven, er van te houden voor nu, maar ook en juist voor straks, voor onze kinderen en de generaties daarna.

Als ondergetekende minister van Defensie zou zijn dan zou hij bovenstaande zeer ter harte nemen en terdege rekening houden met onze internationale, economische belangen, met een open

economie, die zo afhankelijk is van wat er in de wereld gebeurt, dat als ergens in China een muis gaat piepen, het in Nederland al gaat kraken.

Wij hebben een degelijke, moderne en consequent gefinancierde krijgsmacht nodig om onze economische belangen te beschermen maar zeer zeker ook om als 16^e economische natie en 9^e exportland in de wereld, onze invloed in de gezaghebbende internationale fora te vergroten, om daardoor onze positie internationaal te verankeren. Dat zijn wij verplicht aan onze bevolking, aan alle opeenvolgende generaties die in dit land willen en zullen leven en dat zijn niet alleen – alweer zo'n modewoord – de belastingbetalers...!

Come fly with me naar een moderne, flexibele, snel inzetbare en verantwoord gefinancierde krijgsmacht.

Als minister van Defensie zou ik de regering voorstellen om de volgende maatregelen te nemen:

Defensiebudget

Vastlegging van een minimaal percentage van 2% BNP in de Grondwet. Het defensiebudget dient in de komende vier jaar te groeien naar een absoluut minimum van 2% van het BNP, d.w.z. gerekend vanaf heden een groei van € 7 miljard naar € 10 miljard in 2016. Ten opzichte van het al eerder genoemde Gezondheidsbudget van € 70 miljard is deze 'zorgpremie' zeer bescheiden.

Uitgaande van het feit dat onze huidige krijgsmacht als 'expeditionary force' overal ter wereld inzetbaar moet zijn om onze belangen te behartigen zou ik de volgende maatregelen voorstellen:

Landmacht

De landmacht wordt 'omgebouwd' tot een drietal werkelijk operationeel inzetbare Luchtmobiele Brigades met geloofwaardige professionele ondersteuning van *high tech* materieel zoals transport- en gevechtshelikopters, *cyberwarfare*, goede inlichtingen, en een lichte logistiek, uiteraard nauw samenwerkend met eenheden van de luchtmacht. Daarnaast een drietal roterende flexibel ingerichte brigades van commandotroepen die opereren als elite eenheden en met adequate bewapening snel ingezet kunnen worden in crisishaarden. Geïntegreerde samenwerking met het Korps Mariniers staat voorop, waarbij de Landmacht met zijn eigen specialiteit als 'Special Operations Capable Force' in staat is om zgn. 'chirurgische operaties' uit te voeren.

Om het verlies aan operationele slagkracht van tanks op het gevechtsveld te compenseren is een *joint* benadering een *must*. Weliswaar is onlangs het CV-90 gevechtsvoertuig ingevoerd, dat een deel van de taken van de tank in het stadsgevecht kan overnemen. Maar een lichte, *hightech*, *low-boots* landeenheid kan niet zonder gegarandeerde *joint* vuursteun: vanuit de lucht met Apaches en JSF, vanaf zee met lange-afstand-munitie en tactische kruisvluchtwapens en vanaf land met de pantserhouwitzer. Kortom, een flexibele landmacht, in aantal manschappen afgeslankt, doch hoogwaardig opgeleid en professioneel toegerust om in oorlogsoperaties vooral snel, flexibel en zonder zware logistieke aanwezigheid te kunnen optreden. ➔

Luchtmacht

Op korte termijn start van het vervangingsprogramma voor de F-16 met een zestigtal JSF fighters. Uitbreiding van het aantal Apache gevechtshelikopters en Chinook transport helikopters. Samenvoegen van de Patriot squadrons met de Duitse eenheden tot een volwaardige **Europese tactical ballistic missile** eenheid. Uitbreiding naar vier tankvliegtuigen, het aantal Hercules transportvliegtuigen uitbreiden naar zes. Aanpassing van het huidige geïntegreerde commandovoering en communicatienetwerk tussen landmacht, marine en luchtmacht, zodat onze krijgsmacht als **één geïntegreerd geheel** inzetbaar is tot in het hoogste deel van het 'geweldsspectrum'.

Marine

Bovenwater vloot: MidLife conversion van de twee Multi Purpose fregatten afronden en vervroegde vervanging van deze klasse uitvoeren, waarbij het aantal wordt opgehoogd tot vier schepen, op basis van het beproefde concept van Damen Shipyards, met innovatieve Thales radartechnologie.

Bewapening van de huidige vier Luchtverdedigingsfregatten uitbreiden met *cruise missiles* en SM-3 onderscheppingsraketten tegen ballistische aanvallen. Daarmee maken we de ongefundeerde bezuiniging – het was 'politiek te lastig' - van een eerdere minister van Defensie ongedaan en tellen we internationaal weer mee.

De vier *Ocean Patrol Vessels* van de Hollandklasse uitbreiden met twee nieuwe eenheden, met name gericht op de bestrijding van de piraterij, drugs- en mensenhandel. Voorzie deze schepen van eenvoudige luchtverdedigingscapaciteit op basis van bestaande radars en wapens.

Nieuwbouw van vier *ocean-going* mijnenvegers zodat er een aantal van tien schepen operationeel inzetbaar is voor zowel vegen als jagen, waar binnen de NAVO als geheel een groot gebrek aan is. Zo spoedig mogelijke in dienst stelling van het *Joint Support Ship* dat in aanbouw is. Aanschaf, samen met de luchtmacht, van ten minste één squadron lange afstand patrouillevliegtuigen, bij voorkeur onbemand, als ogen en oren van onze vloot.

Onderwatervloot: Vervanging van de vier ruim 30 jaar diesel voortgedreven oude onderzeeërs door vier nieuwe onderzeeërs die adequaat zijn toegerust om de nieuwe diverse en complexe bedreigingen en gevaren in ons huidige en toekomstige tijdsbestek het hoofd kunnen bieden. Voorbeelden zijn *area denial*, het beveiligen van maritieme knooppunten en het onontbeerlijke inwinnen van inlichtingen onder de kust, zodat een geloofwaardige en moderne inzetbare onderzeedienst voor de komende generaties de Nederlandse belangen kan ondersteunen.

En tot slot, waar het echt om gaat:

Nederland heeft besloten om over te gaan tot een beroepsleger. Behandel onze militairen dan ook als beroepsmilitairen en niet als ambtenaren, dat is nl. een wezenlijk verschil. Geef onze beroepsmilitairen de beste opleiding, training, bewapening, oefenmogelijkheden, en carrièremogelijkheden om hun leven inderdaad in dienst te kunnen stellen van God, Koningin en Vaderland, militairen die indien noodzakelijk met overtuiging zelfs bereid zijn hun leven te geven.

Daarom zijn het geen ambtenaren, maar militairen. Zij belichamen met fierheid onze lijfspreuk 'Je Maintiendrai'; wij als Nederlanders kunnen alleen maar respect voor ze hebben, daar hebben zij recht op.

Bovenstaande is een schets zoals ik graag zou zien dat de Nederlandse Defensie vorm krijgt in de komende 4 - 8 jaar. Sceptici zullen zeggen: 'die man droomt', of wat al heel gauw gezegd wordt: 'hier is geen draagvlak voor'. Dat cynisme, die houding, heeft al te lang geduurd.

Het gaat er niet om dat het niet **kan**, het gaat er om wat wij **willen**, in het belang van een respectabele positie van het Koninkrijk der Nederlanden in de internationale gemeenschap, voor nu, en straks als wij al te ruste gelegd zijn.

Het gaat om vrede, veiligheid, welvaart en welzijn, begrippen die in de geschiedenis der mensheid altijd zijn bevochten, zolang de mensheid er is – dat zal nooit eindigen, wij zijn namelijk mensen. Daar moeten wij voor blijven waken, we hebben nog niet zo lang geleden ondervonden hoe broos deze begrippen zijn.

'There is no such thing as a free ride' om maar eens een Amerikaans gezegde aan te halen, wij zijn het aan degenen die hun leven hebben gelaten in de Tweede Wereldoorlog verschuldigd; zij hebben het mogelijk gemaakt dat wij in voorspoed en vrede tot nu toe hebben kunnen leven. Dat hebben wij in ere te houden, anders hebben zij hun leven helemaal voor niets gegeven en zijn wij geen knip voor onze neus waard. Dan zijn 4 en 5 mei loze relikwieën geworden.

Dat moeten wij ons als Nederlanders goed realiseren, die snaar moet in ons gevoel weer geraakt worden, dat zullen de dames en heren in Den Haag zich ter harte moeten nemen en zij zullen er naar moeten handelen.

Een voorstel

Bijna alle militairen, dat zijn er 50.000, zijn op Facebook of LinkedIn actief. De meeste mensen hebben gemiddeld 100 'vrienden'. Als iedereen deze boodschap op zijn profiel zet bereiken we dus al vijf miljoen mensen. Als zij deze boodschap allemaal aan hun familie doorsturen, is de hele Nederlandse

bevolking op de hoogte van de deplorabele toestand van 's lands Defensie. Dat moet toch een signaal afgeven aan de politiek, lijkt me.

Come Fly with me.

Ton Welter heeft als waarnemer bij vliegtuigsquadron 320 van de Marine Luchtvaart Dienst bij de KM gediend, van 1971-1978. Hij is nu directeur/eigenaar van The Initiator and Company.

Reactie op diverse artikelen Marineblad, nrs 2 en 3 2012

(Defensie) Politiek volgens Bartjens'

'Iedereen ziet wat schijnt, weinigen voelen wat je bent'. Machiavelli over de noodzaak van een heerser om de schijn te wekken dat men beschikt over de goede eigenschappen van een leider.²

De twee artikelen over Afghanistan van LKOLMARNs Wagemaker en LKOLMARNs Smith geven mijn inziens beide een beeld van Afghanistan dat er nog hoop is op een verbetering van de situatie ('daarmee is de interventie in Afghanistan overigens geen zinkend schip', 'In de tijd die ISAF rest tot eind 2014 moet het vaart maken met de overdracht van taken en verantwoordelijkheden aan de ANSF'). Helaas heb ik een andere mening, maar die is ook mooi terug te vinden in hetzelfde blad in de column van professor Colijn: 'hoe komen we daar ordelijk weg?'.

Interessant vond ik dat dezelfde tegenstelling als tussen de twee militaire auteurs en professor Colijn ook terug te vinden was in het commentaar en de reactie daar weer op betreffende het artikel in het vorige Marineblad: 'Leiderschap met een grote of kleine L'. Enerzijds de focus op uitvoering van missies, hoe deze te bereiken en toch ook wel een gevoel creëren van 'we moeten er tegen aan gaan en deze uitdaging aanpakken – en dat lukt als iedereen meewerkt' versus de insteek van zowel professor Colijn als professor Homan, die naar mijn mening meer kijken naar hoe de situatie is er daar vanaf een afstand een misschien niet prettige maar, denk ik, wel meer realistische conclusie aan verbinden. De doelstelling van de internationale gemeenschap in Afghanistan is beperkt tot het indammen van het terroristische gevaar in die omgeving en zeker geen natie opbouwen. Bij leiderschap benoemt professor Homan het zelf al in zijn reactie dat er een verschil is tussen 'wat men graag zou willen' en 'hoe het werkelijk gaat'.

Beide komen voort uit de vraag die velen van ons dagelijks hebben als ze het nieuws lezen: waarom wordt in de politiek zo veel geroepen en waarom gebeurt er niets? Of juist het tegenovergestelde: er gebeurt van alles maar dat is niet lijn met de politiek? In alle politieke commentaren voor de de politietrainingsmissie naar Kunduz bijvoorbeeld wordt aangegeven dat wat er in de politieke wereld van Den Haag is afgesproken niet mogelijk is in de Afghaanse werkelijkheid. Maar toch beloven de premier, de minister van Buitenlandse Zaken en de minister van Defensie plechtig dat we 'harde' afspraken maken met de Afghaanse overheid. Of dat de eindconclusie van de missie in Afghanistan wordt omschreven als 'vooruitgang die is geboekt' maar dat Defensie in het 'meer veilige' Kunduz wel gepantserd van A naar B reist.

Een logisch antwoord op deze vragen is, al met al, niet zo moeilijk als je (defensie-)politiek ziet in het licht van 'organisatie van hypocrisie'. Dan zijn de vermeende tegenstellingen 'eenvoudig' te verklaren, vandaar de titel: (defensie-)politiek volgens Bartjens.

De 'organisatie van hypocrisie'³ is een visie op politiek die vanuit de organisatiekunde is overgenomen door de leer van Internationale Betrekkingen. *Organised Hypocrisy* stelt dat een organisatie drie soorten producten kan afleveren, namelijk: overleg, besluiten en actie. In de 'normale' resultaatgerichte organisaties van het bedrijfsleven volgt vanuit overleg een besluit met daaraan gekoppeld een actie. In politieke organisaties is het causale verband tussen overleg, besluit en actie eerder vaak tegengesteld, compenserend of los. Politiek overleg en besluiten kunnen eisen bevredigen, zonder daadwerkelijk actie te nemen. Acties kunnen worden goedgepraat richting de achterban of tegenstanders door tegenstrijdige formele beslissingen (de uitspraak van CDA-kamerlid Koppejan 'hier staat een gelukkige

christendemocraat'⁴ in de discussie over de Angolese jongeman Mauro is hier een mooi voorbeeld van). *Organised Hypocrisy* is niet per definitie negatief. Het model geeft alleen meer inzicht in de politieke processen en geen waardeoordeel. Het geeft inzicht hoe organisaties kunnen omgaan met inconsistente belangen door actie te ondernemen vanuit bepaalde belangen terwijl besluiten volgen vanuit andere belangen. Het resultaat is enerzijds inconsistentie tussen besluit en actie (hypocrisie) maar anderzijds ook een manier voor organisaties om om te gaan met verschillende belangen.

Met bovenstaande in het achterhoofd kan je goed begrijpen waarom Nederland wel meedeed aan het handhaven van het vliegverbod boven Libië maar niet wilde bombarderen. Daarvoor was geen meerderheid te verkrijgen in de Tweede Kamer, die toch al kreunde onder de zojuist afgeronde besluitvorming van de politietrainingsmissie naar Kunduz. Dat NAVO-bondgenoot Denemarken de Nederlandse bommen dan maar afgooide boven Libië kon wel.⁵ Immers overleg, artikel 100-brief en aansluitend besluitvorming in de Tweede Kamer gingen daar niet over. Dat is een normale zaak binnen de NAVO volgens de defensiewoordvoerders. Alsof Nederland dat niet minder medeplichtig maakt? Toch een militaire bijdrage geleverd aan het NAVO-bondgenootschap en tegelijkertijd de achterban van de partijen die de missie in Kunduz ondersteunen tevreden gehouden. Ik was voorstander voor het optreden van de NAVO in Libië maar kan de tweeslachtige houding van Nederland en specifiek Defensie maar moeilijk plaatsen. Totdat je de normale logica loslaat en deze inwisselt voor de 'politieke organisatie van hypocrisie', dan wordt het in ieder geval duidelijk.

Ik vrees dat de 'georganiseerde hypocrisie' rond de doelstellingen in Afghanistan en de wijze waarop de NAVO zich in 2014 terugtrekt nog verder vervolgd gaat worden. De internationale gemeenschap, onder leiding van de NAVO, blijft de ANSF trainen terwijl tegelijkertijd het politieke apparaat van Afghanistan onder president Karzai nog even corrupt en patrimoniaal blijft. Uiteindelijk trekken we alles terug op een kleinere groep *special forces* na (onder de noemer van adviseurs) die er voor zorgen dat de daadwerkelijk doelstelling binnen bereik blijft (tegengaan van grotere verspreiding van terroristische activiteiten en vergroting invloed van landen zoals Iran). In Nederland zullen de Tweede Kamerleden tijdens een werkbezoek met eigen ogen kunnen aanschouwen dat het politieke mandaat een papieren Haagse werkelijkheid is. Het mandaat zal maximaal worden opgerekt in Den Haag en in Kunduz nog wat meer. De achterban van met name Groen Links zal piepen en kreunen maar niet opgeven onder druk dat 'we dat de Afghanen niet kunnen aandoen'. Nederland houdt zich met de missie staande binnen de NAVO en de PVV spint garens bij al dit politieke geworstel.

Allemaal logisch volgens de 'Defensiepolitiek' van Bartjens!

G. Klein, KLTZ, CZSK/NLBEOPS/HOAOZD – Teacher NLSMCC

Noten

- Volgens de eenvoudige beginselen der rekenkunde. Naar Willem Bartjens (1569-1630), onderwijzer, uit wiens boekje 'Cijferinge' Nederlandse kinderen twee eeuwen lang leerden rekenen.
- Machiavelli, N. vertaald door van Dooren, F. (2011), *De Heerser*, p.147, 24^e druk, Athenaeum.
- Organised Hypocrisy* is bekend geworden binnen de leer van Internationale Betrekkingen door Krassner (1999) die voortborduurde op het werk van de organisatie-deskundige Brunsson (1989). Krassner past het toe op leiders van staten. Brunsson koppelt het aan organisaties. Lipson (2007) past het model van Brunsson toe om de tegenstrijdigheden in door de VN opgezette vredesoperaties te verklaren. Zie:
 - Brunsson, N. (1989). *The Organization of Hypocrisy: Talk, Decisions and Actions in Organizations*. New York – John Wiley & Sons.

- Krassner, S.D. (1999). *Sovereignty: Organized Hypocrisy*. Princeton, NJ - Princeton University Press.
- Lipson, M. (2007). *Peacekeeping: Organized Hypocrisy?*. *European Journal of International Relations* March 2007 13 (1) pp. 5 - 34.
- 4 Volkskrant 1 november 2011, *Koppejan: hier staat een gelukkige christendemocraat*.
- 5 Volkskrant, 3 juni 2011, *Denen willen Nederlandse bommen voor strijd in Libië*.

Reactie op 'Laat je gaan. De accommodaties van het Korps Mariniers. Zo wijdt de wereld denkt' van LTKOLMARNIS b.d. H.J.Bosch bc, Marineblad nr.3, 2012

Tijdens de jaarlijkse bijeenkomst van de vereniging Willem Joseph Baron van Ghent werd gesproken over de accommodatie in Doorn als zijnde een punt van zorg. De korpscommandant gaf daarbij aan dat de korpsleiding worstelt met de strategische keuze, die men moet nemen, aldus overste Bosch.

Op 10 april meldt de N.O.S. dat de Tweede Kamer door de minister in kennis is gesteld dat de marinierskazerne in Doorn niet meer aan de eisen voldoet (ruimtegebrek, achterstallig onderhoud) en tevens dat nieuwbouw ter plaatse niet mogelijk is. De minister acht Vlissingen de beste locatie om een marinierskazerne te bouwen.

Bovenstaande is voor overste Bosch aanleiding geweest geheel vrijblijvend te filosoferen over de accommodatie van het Korps, meer vanuit een strategisch perspectief. Bosch juicht de beslissing van de minister toe. Onze zienswijze berust echter niet op deze vrijblijvende filosofie, maar op een directe realistische analyse van de militair-strategische situatie in Europa, waarbij een geografische spreiding van gevechtseenheden ook binnen onze landsgrenzen een absolute noodzaak is.

Doorn ligt centraal. Bij de aanpak van bijv. terroristische activiteiten spelen in het bijzonder de tactische grondbeginselen - reactietijd, mobiliteit, offensieve aanpak en snelheid in de uitvoering van de contra-gevechtsactie - een hoofdrol. De in een uithoek gelegen locatie Vlissingen is alleen al uit dien hoofde ongeschikt als uitvalsbasis. De doelstelling van het Korps Mariniers en de daaraan verbonden gevechtswaarden vereisen een hoge operationele gereedheid. Om daaraan te voldoen is het noodzakelijk voortdurend te kunnen trainen en oefenen teneinde onmiddellijk te kunnen optreden wanneer zich een ernstsituatie voordoet. Meer gespecificeerd: operationele gereedheid om op te treden in de uitvoering van de hoofdgevechtsvormen (aanval en verdediging) en de bijzondere gevechtshandelingen (raids en overvallen; gevechtsverkenningen; gevecht in oorden; infiltratie; inleiding nachtgevechten; amfibische operaties).

In het bijzonder dient in de uitvoering van de bijzondere gevechtshandelingen ervaring te worden opgedaan in alle terreinstructuren. Hierbij denken wij aan geaccidenteerd terrein, sneeuwgebieden, bosrijke gebieden, waterrijke gebieden zoals moerassen, jungle en woestijn. Oefenterreinen in Nederland zijn weliswaar beperkt, maar bieden nog wel veel mogelijkheden. Zo biedt De Harskamp vele oefenterreinen en tevens kunnen daar vele technieken en tactieken (zoals huis- en straatgevechten) worden beoefend. Deze trainingsfaciliteiten en oefengebieden bevinden zich niet op Walcheren en omgeving. In de directe omgeving van Doorn bevinden zich wel bosrijke gebieden waar oefeningen kunnen worden doorlopen.

De Van Ghentkazerne ombouwen tot een multifunctioneel congrescentrum, museum etc. is alleen al uit historisch oogpunt een absurde gedachte.

Wanneer het argument bezuiniging te berde wordt gebracht dienen wij het primaat toe te kennen aan de huidige accommodatie en trainingsfaciliteiten: van Ghentkazerne (het centrum van opleidingen, o.a. de primaire opleiding jonge mariniers en kaderscholen), VBH-kazerne (thuisbasis van operationele en specifieke eenheden en voortgezette/specialistische opleidingen) en amfibisch trainingscentrum Texel, waarbij het achterstallig onderhoud en het zgn. tekort aan ruimte door het Korps zelf kunnen worden opgelost.

Ten aanzien van Texel kan worden vastgesteld dat er in Nederland geen betere accommodatie, trainings- en oefengelegenheid beschikbaar is. De Noordzee-eilanden zijn bij uitstek geschikt voor het beoefenen van *raids* vanuit zee. De MOK-baai is al vele jaren de aanleghaven voor amfibische vaartuigen.

Operationele hoge inzetkwaliteiten zijn niet verbonden aan congres-activiteiten, studiedagen en brainstormsessies etc. in omgebouwde kazernes van het Korps. Zinvol is de handhaving van de stellingname dat een keurkorps continu operationeel dient te zijn door training, *drills* en oefeningen in binnen- en buitenland. Daarbij moet het zijn voorzien van moderne en adequate uitrusting, bewapening, munitie, demolitie-springstoffen, voertuigen, vaartuigen etc..

Op grond van bovenstaande achten wij de zienswijze van de LTKOL b.d. Bosch niet in de geest van het Korps Mariniers en zijn lange krijgsgeschiedenis en wordt deze derhalve door ons afgewezen.

KOL b.d. H.Ch. de Roode en LTZ1 b.d. mr. A.Volbeda

Reactie auteur

Ik dank KOL b.d. H.Ch.de Roode en LTZ1 b.d. mr.A.Volbeda voor de reactie op wat zij betitelen als vrijblijvende filosofie, maar die ik beslist zou willen beschrijven als opinie. Deze moet gezien worden als een hulpmiddel bij het proces van risico analyse.

In het kader van 'meeweten', meedenken en meebeslissen is het belangrijk om oog te blijven houden voor inhoud, voortgang en draagvlak. Het Korps Mariniers heeft al vaker laten zien dat het over de nodige veerkracht beschikt om te blijven doen waar zij goed in is. De minister van Defensie tracht antwoord te geven op voor hem belangrijke vragen. Allereerst de dreigingen. Op dit moment is die 'beperkt' (de één na laagste). Die beperkte dreigingen zijn dan beslist niet gericht op het Korps in Doorn. Veel eerder is dat Rotterdam, Den Haag en Amsterdam. De overheid wil dat de Nederlandse belangen veilig zijn gesteld. Territoriale veiligheid is min of meer afgedekt door verschillende verbindingen met andere landen in de wereld (VN en NAVO). Ik zie geen enkele geografische reden waarom mariniers in Doorn zouden moeten blijven. We spreken hier niet over een distributiecentrum.

Tegenwoordig is economische veiligheid van groot belang geworden en zo complex dat deze verweven is in sociale en politieke stabiliteit. Kort door de bocht geanalyseerd: het moet ook allemaal wel doelmatig en doeltreffend zijn. De 'koopman' let ook op de centen, tegenwoordig meer dan ooit. Duurzame voorstellen geven op termijn 'verlichting' en helpen bij het voorkomen van sociale onrust. Ook dient er meer dan ooit worden onderzocht welke behoeften van toekomstig personeel bij het Korps Mariniers van betekenis zijn. Het is van groot belang om als Korps over een *up to date* (state of the art) accommodatie te beschikken, ik durf zelfs te schrijven dat dit een maatschappelijk en publiek belang is. Het is en blijft een persoonlijke opinie die wil meewerken aan een stukje draagvlak, niet meer en niet minder.

H.J. Bosch

De financiële crisis in grote delen van Europa brengt naast risico's (krimpende defensiebudgetten) ook een nieuwe uitdaging met zich mee (verdieping Europese defensiesamenwerking). Daarom hebben de EU-ministers van Defensie deze crisis aangegrepen om Europese defensiesamenwerking nieuw leven in te blazen.

Nieuwe kansen voor Europese defensiesamenwerking

De Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) is door de regering gevraagd lessen te trekken uit enkele decennia Europese defensiesamenwerking en aanbevelingen te doen voor de verdere internationale inbedding van de Nederlandse krijgsmacht. Wat betekent dit voor de Koninklijke Marine? In het AIV-rapport 'Europese defensiesamenwerking: soevereiniteit en handelingsvermogen' worden nieuwe kansen voor deze samenwerking beschreven.

In dit artikel wordt eerst stil gestaan bij de belangrijkste lessen uit de praktijk van defensiesamenwerking in Europa. De AIV vertaalt deze lessen naar een tweesporenbenadering bestaande uit een top-down strategie voor Europese veiligheidssamenwerking en een bottom-up aanpak voor verdieping van de bilaterale defensiesamenwerking. Ook voor Nederland en de Koninklijke Marine zijn de mogelijkheden voor verdergaande samenwerking nog lang niet uitgeput.

Lessen uit samenwerking

Al decennialang wordt hoog opgegeven van de politieke, militaire en financiële voordelen van meer defensiesamenwerking in Europa, niet in de laatste plaats in Nederland. De belangrijkste redenen voor deze samenwerking zijn: versterking van politieke banden, het tonen van bondgenootschappelijke solidariteit, gemeenschappelijke belangen, verbetering van de militaire inzetbaarheid en interoperabiliteit, het tegengaan van onnodige duplicatie van militaire middelen en verwachte kostenbesparingen. Toch blijkt genoemde samenwerking in de praktijk veelal weerbarstig te zijn. Wat zijn de belangrijkste

lessen uit de opgedane ervaringen met bilaterale en multilaterale defensiesamenwerking?

Soevereiniteit en handelingsvermogen

De zorg om verlies van nationale soevereiniteit is een belangrijk obstakel voor verdergaande vormen van defensiesamenwerking. Vooral in nationale parlementen wordt soevereiniteit vaak nog gezien als absolute beleidsvrijheid bij de uitoefening van staatsmacht. Een dergelijke strikt juridische benadering van soevereiniteit is echter niet meer van deze tijd, aangezien in een tijdperk van mondialisering nieuwe internationale normen tot stand komen waaraan staten zich dienen te houden. Hiervoor in de plaats moet het handelingsvermogen komen van nationale staten om effectief samen te werken in internationale fora en met gezag te participeren in internationale verbanden. Daarbij hoort ook een krijgsmacht die effectief kan samenwerken in Europees en breder internationaal verband. Zo bezien is het belang van gedeelde Europese soevereiniteit in werkelijkheid groter dan dat van de (ongedeelde) nationale soevereiniteit.

De soevereiniteit in traditionele zin wordt alleen beperkt bij bepaalde vormen van operationele samenwerking en bij rol- en taakspecialisatie. Hierbij is een zorgvuldige afweging bij de keuze van landen waarmee en de condities waaronder wordt samengewerkt op zijn plaats. Bij geïntegreerde operationele samenwerking neemt de wederzijdse afhankelijkheid sterk toe, omdat het succes hiervan staat of valt met een gezamenlijke positiebepaling over de politieke wenselijkheid en militaire mogelijkheid van gezamenlijke inzet. Bij de keuze van landen waarmee een geïntegreerde operationele samenwerking wordt nagestreefd, moeten de volgende factoren worden beschouwd:

- Het politieke besluitvormingsproces en de rol van het parlement;
- De strategische cultuur;
- De politieke bereidheid om risico's te delen;

Boven:

De zorg om verlies van nationale soevereiniteit is een belangrijk obstakel voor verdergaande vormen van defensiesamenwerking.

Foto: Oefening Cold Response, maart 2012. Cougar helikopter van de Koninklijke Luchtmacht a/b Hr.Ms. Rotterdam. Op de achtergrond een Noors landingsvaartuig en de Britse HMS Bulwark.

- Het risicoprofiel bij inzet (grondgebonden optreden brengt grotere risico's mee).

De meest vergaande vorm van afhankelijkheid tussen samenwerkingspartners doet zich echter voor bij rol- en taakspecialisatie. Hierop mag geen taboe rusten, maar wel moet aan twee belangrijke voorwaarden zijn voldaan: een overeenkomstige strategische cultuur en ruime operationele ervaring met de beoogde partner(s). De AIV wijst in dit verband op de mogelijkheid om samen met België nadere afspraken te maken over een verdeling van de kustwachttaken, mijnenbestrijding en de beveiliging van het luchtruim tussen beide landen.

Standaardisatie als 'multiplier' voor samenwerking

Door verdergaande standaardisatie kunnen in beginsel de ontwikkelings- en verwervingskosten van (wapen)systemen worden beperkt. De praktijk is echter anders. Zo worden in Europa de komende tien jaar 23 verschillende typen pantservoertuigen met uiteenlopende kalibers munitie in gebruik genomen. Ook de grote verscheidenheid van marineschepen in Europa is het directe gevolg van de aanwezigheid van 21 scheepswerven, die marineschepen bouwen in zestien verschillende landen. Standaardisatie van (wapen)systemen in Europa begint met het opstellen van een gezamenlijke behoeftestelling en een bijbehorend pakket van eisen door een groep gelijkgestemde landen. Voorwaarde is wel dat de militaire behoeften leidend zijn voor internationale materiële samenwerking en niet de belangen van nationale defensie-industrieën. Hiervoor is een cultuuromslag vereist, ook bij de marine. Tegelijkertijd moet worden voorkomen dat door toevoeging van nationale eisen de kosten van (wapen)systemen stijgen, zoals onder meer is gebeurd bij de NH-90 helikopter. Gezamenlijke aanschaf is dikwijls duur gebleken vanwege onnodige nationale configuratieverschillen.

Gezamenlijke instandhouding van materieel

De meest effectieve strategie voor militaire samenwerking begint bij gezamenlijke aanschaf en instandhouding van materieel. Hiermee zijn kostenbesparingen door schaalvoordelen te behalen en er treden niet of nauwelijks beperkingen op ten aanzien van de zelfstandige inzet van militaire eenheden. Concentratie van onderhoudsactiviteiten op één locatie, zoals gebeurt bij het onderhoud van de M-fregatten en mijnenbestrijdingsvaartuigen van Nederland en België, impliceert dat op andere plaatsen dikwijls werkgelegenheid verloren gaat. Daarom is deze vorm van samenwerking niet eenvoudig tot stand te brengen en kan politieke en maatschappelijke weerstand oproepen, vooral in tijden van economische crisis. Om deze weerstand te overwinnen moeten de lusten de lasten van gezamenlijk onderhoud door de deelnemende landen op een billijke wijze worden verdeeld.

Defensie-industrie als hindermacht

In Europa wordt nog steeds ongeveer tachtig procent van de defensie-investeringen besteed in nationale bedrijven. Vooral de marine- en landmachtindustrieën zijn nog sterk nationaal georiënteerd. Een positieve ontwikkeling is dat de Britse en Franse defensie-industrieën nieuwe samenwerkingsmogelijkheden zoeken als uitvloeisel van het Frans-Britse verdrag voor defensiesamenwerking uit 2010.

Het Europees Defensie Agentschap (EDA) is tot nu toe slechts beperkt in staat geweest de beschermde status van nationale defensie-industrieën te beperken. Wel heeft het EDA meer transparantie van het aanbestedingsproces van defensiematerieel tussen lidstaten bewerkstelligd door de invoering van een

de meest effectieve strategie voor militaire samenwerking begint bij gezamenlijke aanschaf en instandhouding van materieel

gedragscode voor defensiematerieelverwerving. Deze politiek bindende gedragscode bepaalt dat EU-lidstaten hun defensieorders met een waarde van meer dan € 1 miljoen openstellen voor aanbiedingen vanuit andere EU-landen.

Investeren gaat voor de baat uit

Ten onrechte wordt vaak gedacht dat meer internationale defensiesamenwerking een snelle manier is om op de krijgsmacht te kunnen bezuinigen. Daarbij wordt voorbijgegaan aan de initiële kosten die samenwerking met zich brengt: stafcapaciteit om de samenwerking van de grond af op te bouwen en investeringen in (nieuwe) gemeenschappelijke faciliteiten. Zo heeft Nederland ongeveer € 10 miljoen geïnvesteerd in een nieuwe accommodatie voor het Europees Luchttransport Commando (EATC) op de vliegbasis Eindhoven. Kostenbewustzijn is daarom een belangrijk aspect bij de keuze van toekomstige internationale samenwerkingsprojecten.

Samenwerking schept verplichtingen

Naast de voordelen van Europese defensiesamenwerking moet men evenzeer oog hebben voor de verplichtingen die deze samenwerking meebrengt. Het onderbrengen van nationale defensie-

Internationale samenwerking brengt initiele kosten met zich mee. Nederland heeft ongeveer 10 miljoen geïnvesteerd in nieuwe accommodatie voor het Europees Luchttransport Commando (EATC) op de vliegbasis Eindhoven.

capaciteiten in een multinationale pool, zoals is gebeurd met de militaire transportvliegtuigen in het EATC, schept ook verplichtingen voor de partners voor de instandhouding en het onderhoud van die capaciteit. In het eindrapport Verkenningen 'Houvast voor de krijgsmacht van de toekomst' uit 2010 werd al gewezen op het risico dat bezuinigingen op Europese defensiebudgetten veelal ten koste gaan van internationale samenwerkingsverbanden en projecten. Zo heeft de Nederlandse regering bij een eerdere ombuigingsoperatie eenzijdig besloten tot stopzetting van een binationaal project met Duitsland (het Patriot-akkoord) en heeft Noorwegen na een regeringswisseling in 2003 hetzelfde gedaan bij een binationaal project met Nederland (de Noorse *deal*). Volledig kunnen vertrouwen op de loyaliteit van partners is essentieel voor succesvolle defensiesamenwerking. Zo zou een hypothetisch Nederlands besluit tot afstoting van de M-fregatten als onderdeel van het forse pakket van ombuigingen binnen de krijgsmacht een affront zijn geweest voor de marinesamenwerking met België. Maar ook in de toekomst zullen aankoopbeslissingen voor de Koninklijke Marine in nauwe samenspraak met België moeten geschieden. Uiteraard mag ook het omgekeerde worden verlangd. Bovenstaande lessen maken duidelijk dat ook voor Nederland, dat in Europa wordt gezien als voortrekker op het gebied van defensiesamenwerking, nog talrijke mogelijkheden ongebruikt zijn. Hoe nu verder?

Top-down strategie

De AIV bepleit een tweesporenbenadering bestaande uit een *top-down* strategie voor Europese veiligheidssamenwerking en een *bottom-up* aanpak voor verdieping van de bilaterale defensiesamenwerking met bestaande en potentiële samenwerkingspartners.

Onder de EU-lidstaten wordt verschillend gedacht over de rol van Europa op het wereldtoneel en op het Europese defensiebelang. Dit werd het duidelijkst zichtbaar rond de crisis in Libië vorig jaar en het ingrijpen van de internationale gemeenschap onder leiding van de NAVO. Door de verdeeldheid tussen Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk enerzijds en Duitsland anderzijds bleef de EU in deze crisis grotendeels buiten spel staan. Wil de EU een machtsfactor van betekenis zijn op en nabij het Europese continent, dan is een consistent Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid (GVDB) met een duidelijk militair profiel vereist. Hiertoe moet de EU, in navolging van de NAVO, werk maken van een Strategisch Concept of een herziene Veiligheidsstrategie. De volgende vragen moeten daarbij aan de orde komen:

- Welke rol speelt het gebruik van het militair instrument binnen het GVDB en welke militaire capaciteiten zijn daarvoor nodig?
- Is het mogelijk naar analogie van het Stabiliteits- en Groeipact voor de euro afspraken te maken over de omvang van defensie-investeringen per lidstaat vooral met het oog op het bestrijden van Europese militaire tekorten?
- Zijn er mogelijkheden te komen tot vormen van permanent gestructureerde samenwerking (PGS), waardoor het ontbreken van consensus over uitbreiding en verdieping van de Europese defensiesamenwerking kan worden omzeild?
- Hoe kan voorkomen worden dat de gebrekkige samenwerking tussen de EU en de NAVO op politiek niveau verlamkend werkt op de mogelijkheden van beide organisaties effectief samen op te treden in crisisbeheersingsoperaties?

De AIV is van mening dat Nederland zich samen met gelijkgezinde landen sterk moet maken voor het opstellen van een nieuwe Europese veiligheidsstrategie. Deze exercitie moet een tweeledig karakter hebben. Eerst moet systematisch in kaart worden gebracht wat Europa militair gezien nodig heeft om zijn veiligheid te waarborgen en een rol van betekenis te kunnen spelen op het wereldtoneel. Vervolgens moeten de nationale defensieplannen van de EU-lidstaten worden geëvalueerd in het licht van de vastgestelde Europese militaire behoeften. De slaagkans van deze nieuwe veiligheidsstrategie staat of valt met de politieke bereidheid van Europese landen wederzijdse militaire afhankelijkheden te accepteren en met voorrang te investeren in versterking van het gezamenlijke militaire vermogen. Het agenderen van de nieuwe Europese veiligheidsstrategie op het hoogste politieke niveau – de Europese Raad – is een belangrijke voorwaarde voor het welslagen van deze exercitie.

Bottom-up aanpak

Naast een *top-down* strategie is ook een *bottom-up* aanpak vereist. Het is essentieel beide sporen met elkaar in evenwicht te brengen. Overaccentuering van het eerste spoor kan leiden tot een te zwak gevoel van ownership bij de nationale krijgsmachten. Bovendien bestaat het risico dat plannen die in NAVO- en EU-verband worden gesmeed, onvoldoende rekening houden met de al bestaande banden tussen landen en hun krijgsmachten. Anderzijds brengt een eenzijdige gerichtheid op het tweede spoor, de *bottom-up* aanpak, het risico mee van een gebrek aan afstemming tussen (regionale) clusters van samenwerkende landen, met als mogelijk gevolg grote onevenwichtigheden in de militaire vermogens die voor Europa als geheel beschikbaar zijn. Bij de keuze van bilaterale partners moet eerst de vraag worden gesteld naar de doelstelling(en) van samenwerking. Bij minder vergaande vormen van defensiesamenwerking, zoals *pooling* en *sharing*, is het doel een optimale benutting van schaarse militaire capaciteiten tussen twee of meer landen door deze organisatorisch onder één noemer te brengen. De marinesamenwerking met België laat zien dat standaardisatie van militair materieel en een onderlinge taakverdeling bij het onderhoud van materieel en de opleiding en training van bemanningen kosten kan besparen. Zo kunnen maritieme capaciteiten behouden blijven, die voor elk land afzonderlijk te kostbaar zouden zijn. Bij de keuze van bilaterale partners zal derhalve eerst gekeken moeten worden naar landen die welwillend staan tegenover *pooling* en (toekomstige) standaardisatie van militair materieel, gezamenlijk onderhoud van militair materieel en gezamenlijke opleiding en training van personeel. De samenwerking op marinegebied met België kan worden uitgebreid met Duitsland. Standaardisatie van (een nieuwe generatie) marineplatforms tussen de drie landen zou naast kostenbesparingen ook een versterking van het Europese militaire vermogen voor maritiem optreden behelzen. Daarnaast verdient de oprichting van een gezamenlijk commando voor Nederlandse en Duitse onderzeeboten, naar het voorbeeld van de Admiraal Benelux in Den Helder, nadere bestudering. Een ander doel van bilaterale samenwerking is de gezamenlijke inzet van militaire eenheden tijdens operaties. Het Duits-Nederlands legerkorps is voor dit doeleinde in 1995 opgericht. Bij de keuze van bilaterale partners voor deze vorm van geïntegreerde operationele samenwerking moet goed gekeken worden naar →

de verschillen en overeenkomsten in politieke besluitvorming en strategische cultuur. De militaire voordelen van geïntegreerd optreden kunnen alleen tot hun recht komen wanneer de betrokken landen overeenkomstige politieke opvattingen huldigen over de aard van het militair optreden en de bereidheid risico's te nemen. De Nederlandse regering moet de mogelijkheden van geïntegreerde operationele samenwerking met andere landen zorgvuldig onderzoeken, naar analogie van het Duits-Nederlands legerkorps. Voorwaarde is echter dat voor deze vorm van samenwerking een breed politiek draagvlak aanwezig moet zijn in de betrokken landen.

De gezamenlijke inzet van Nederlandse en Belgische marine-eenheden voor taken met beperkte operationele risico's, zoals kustwachttaken, mijnenbestrijding en piraterijbestrijding, biedt hiertoe goede mogelijkheden. Daarnaast ligt operationele samenwerking tussen de Nederlandse en Duitse marine op het gebied van maritieme raketverdediging voor de hand, aangezien beide landen op dit gebied binnen Europa voorop lopen. Deze twee voorbeelden van operationele samenwerking maken Nederland weliswaar afhankelijk van respectievelijk België en Duitsland, maar het surplus aan handelingsvermogen dat zo ontstaat - extra militair vermogen, politiek prestige en invloed op internationale besluitvorming - weegt ruimschoots op tegen de vermindering van de 'vrijheid om te handelen'. Ook een eventuele

het rendement van de Europese defensie-euro, afgezet tegen de totale Europese defensie-uitgaven, is naar het oordeel van de AIV te laag

Nederlandse militaire bijdrage aan de Joint Expeditionary Force (JEF) van het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk behoeft nadere bestudering. Deze Frans-Britse taakgroep zal bestaan uit zo'n vijfduizend militairen, afkomstig uit de drie krijgsmachtsdelen, die in staat moet zijn robuuste crisisbeheersingsoperaties uit te voeren. De vraag is wel of Nederland bereid is de vereiste politieke verbintenis met betrekking tot robuuste inzet in risicovolle missies aan te gaan. Want dat is wat deelname aan de JEF impliceert.

Van bilateraal naar multilateraal

Nederland heeft in de afgelopen decennia stapsgewijs vooruitgang geboekt op het gebied van bilaterale defensiesamenwerking. Dit heeft stellig bijgedragen aan de professionaliteit van de krijgsmacht. De AIV constateert dat de mogelijkheden voor ver(der)gaande vormen van bilaterale samenwerking nog lang niet zijn uitgeput en dat een hechte bilaterale samenwerking ook het vertrekpunt kan zijn voor nieuwe multilaterale initiatieven. Toen de bilaterale partners Frankrijk en Duitsland in 2006 besloten tot de oprichting van het EATC, was het voor Nederland en België betrekkelijk eenvoudig zich hierbij aan te sluiten. De goede bilaterale betrekkingen tussen enerzijds Nederland en Duitsland en anderzijds België en Frankrijk waren het fundament voor de totstandkoming van een gezamenlijk luchttransportcommando van deze vier landen.

Enkele van bovengenoemde samenwerkingsopties zijn in zowel een bilaterale als een multilaterale context geformuleerd. Zo biedt de Belgisch-Nederlandse marinesamenwerking, als gezegd,

Ook een eventuele Nederlandse militaire bijdrage aan de Joint Expeditionary Force (JEF) van het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk behoeft nadere bestudering. Foto: 2010, voormalig president Sarkozy en premier Cameron ondertekenen de declaratie waarin de JEF is opgenomen. (www.business-reporter.co.uk)

aanknopingspunten voor zowel verdieping van de bilaterale relatie als uitbreiding van de marinesamenwerking met Duitsland. Ook kan de bilaterale samenwerking met het Verenigd Koninkrijk in de UK/NL Amphibious Force mogelijkwerijs uitgroeien tot een multilaterale samenwerking samen met Frankrijk in de JEF. Kortom, bilaterale defensiesamenwerking kan onder gunstige omstandigheden ook als springplank fungeren voor multilaterale defensiesamenwerking.

Hoe verder?

Het rendement van de Europese defensie-euro, afgezet tegen de totale Europese defensie-uitgaven, is naar het oordeel van de AIV te laag. Europese krijgsmachten beschikken over onvoldoende snel inzetbare gevechtskracht, terwijl de overheaduitgaven relatief hoog zijn. Aangezien een (substantiële) verhoging van de defensiebegrotingen in de nabije toekomst niet te verwachten is, rest er maar één alternatief: het zoveel mogelijk uitbannen van militaire overschotten in Europees verband, de gezamenlijke aankoop en onderhoud van materieel, het opzetten van gezamenlijke opleidingen en trainingen, het bundelen en delen met andere landen van bestaande militaire vermogens om het gebruik daarvan te optimaliseren (*pooling en sharing*) en tevens de uitruil en verdeling van capaciteiten in het kader van militair-operationele samenwerking (specialisatie). Alleen langs deze weg kunnen de schadelijke effecten van de lopende bezuinigingen worden beperkt en middelen worden vrijgemaakt om kritieke hiaten in de Europese defensiecapaciteit op te vullen. Dit is des te belangrijker nu Europa in de toekomst meer op zijn eigen militaire benen zal moeten staan. Gebeurt dit niet, dan wordt de geloofwaardigheid van de Nederlandse en Europese ambities om een betekenisvolle rol op en nabij het Europese continent te spelen (verder) aangetast.

Drs. M.W.M. (Mark) Waanders is secretaris van de Commissie Vrede en Veiligheid van de Adviesraad Internationale Vraagstukken.

Het volledige AIV-rapport 'Europese defensie-samenwerking: soevereiniteit en handelingsvermogen' kunt u downloaden via **www.aiv-advies.nl**

BeNeSam: ‘Kroonjuweel’ van internationale defensiesamenwerking!

De Belgische hoogleraar Luc de Vos betoogde vorig jaar in een opiniestuk in de Vlaamse krant *De Morgen*, dat Nederland, België en Luxemburg hun strijdkrachten moesten samenvoegen tot een Benelux-leger.¹ ‘België, Nederland en Luxemburg zijn landen met een gedeelde geschiedenis, eenzelfde filosofie en een vergelijkbare “grootte” op de internationale scène’, aldus De Vos.

Als opstapje naar de vorming van een Benelux-leger stelde hij voor de militaire opleidingen in België en Nederland te fuseren. In een tweede fase zouden de legers van de Benelux-landen hun aankopen gezamenlijk moeten doen en tenslotte zou er één militaire top moeten komen voor de drie landen. Zijn pleidooi deed menige Nederlandse militair de wenkbrauwen fronsen. Daarnaast is voor het grote publiek de Benelux onzichtbaar en staan de bilaterale relaties tussen Nederland en België toch vaak in het teken van conflicten, zoals de Hedwigepolder en de IJzeren Rijn. Deze worden veelal gevoed door Nederlandse hoogmoed en een misplaatst minderwaardigheidscomplex aan Belgisch (Vlaamse) zijde. Niettemin is de Belgisch-Nederlandse marinesamenwerking (BeNeSam) sinds 1996 een uniek voorbeeld van ‘diepere’ samenwerking of zelfs integratie, zoals die elders in Europa nauwelijks voorkomt. In deze bijdrage wordt allereerst ingegaan op de totstandkoming en ontwikkeling van BeNeSam. Vervolgens komen de recente ontwikkelingen op het gebied van Benelux samenwerking op defensiegebied aan de orde. Aan het slot wordt een pleidooi gehouden deze samenwerking politiek in de Benelux in te bedden.

Geschiedenis Belgisch-Nederlandse marinesamenwerking

De geschiedenis van de Belgisch-Nederlandse marinesamenwerking gaat terug tot 1948, toen het idee van een overkoepelende staf voortkwam uit de eerste Belgisch-Nederlandse Samenwerking (BeNeSam).² In het geheim Militair Verdrag met België van dat jaar kwamen België en Nederland overeen om in oorlogstijd de Koninklijke marine en de Belgische marine onder bevel van één officier te plaatsen, omdat zij in hetzelfde gebied zouden opereren. In 1959-1960 werd deze discussie ook al binnen de NAVO gevoerd. De toenmalige *Supreme Allied Commander Europe* (SACEUR) Lauris Norstad daagde de minister van Landsverdediging van België en de minister van Defensie van Nederland toen ook al uit om een voorbeeld te stellen.³ Maar er werd te veel getalmd en te veel getwijfeld, met als gevolg dat het momentum verloren ging.

Het zou in ieder geval tot 1962 duren voordat een eind kwam aan het overleg over een noodzakelijke instructie voor de benoeming van de admiraal Benelux. Een document werd op 29 maart 1962 ondertekend, waarin stond dat alleen indien de Belgische en Nederlandse regering in gezamenlijk overleg, als gevolg van het →

BeNeSam staat voor een unieke vorm van Belgisch-Nederlandse marinesamenwerking op het gebied van operatiën, opleidingen, trainingen, logistiek en onderhoud.

uitbreken van vijandelijkheden of dreigend oorlogsgevaar, het noodzakelijk achten, zou de admiraal Benelux worden benoemd. In 1975 werd de Admiraal Benelux (ABNL) in oorlogstijd opgericht. Pas na het einde van de Koude Oorlog tekenden België en Nederland in 1995 een overeenkomst die de samenwerking regelt tussen de Belgische marine en de Nederlandse marine, zowel in vredes- als in oorlogstijd. Als gevolg van deze overeenkomst werden beide nationale operationele staven met ingang van 1 januari 1996 samengevoegd tot één enkele geïntegreerde staf, met het hoofdkwartier in Den Helder, onder het bevel van de Admiraal Benelux (ABNL). Dit leidde tot een unieke vorm van Belgisch-Nederlandse marinesamenwerking op het gebied van operatiën, opleidingen, trainingen, logistiek en onderhoud.

Standaardisatie en BeNeSam

Een belangrijk knelpunt bij internationale defensiesamenwerking is het gebrek aan standaardisatie. Dit knelpunt heeft negatieve gevolgen voor interoperabiliteit (het vermogen om effectief met andere krijgsmachten of krijgsmachtdelen op te treden), en een gemeenschappelijke logistiek, onderhoud, opleiding en training. BeNeSam is nu bij uitstek het voorbeeld van de meerwaarde van standaardisatie voor internationale defensiesamenwerking. Hoewel BeNeSam niet op ieders netvlies staat, betreft het hier hét voorbeeld bij uitstek van *pooling and sharing* van middelen. Met het eerste wordt bedoeld de bundeling van gelijksoortige militaire capaciteiten van twee of meer landen om het gebruik daarvan te optimaliseren. Het tweede betreft de gezamenlijke verwerving

**beide landen blijven echter volstrekt
soeverein wat betreft de politieke beslissing
tot inzet van hun schepen**

en gebruik van militaire capaciteiten door twee of meer landen. Zo worden de Belgische en Nederlandse M-fregatten en mijnenbestrijdingsvaartuigen operationeel aangestuurd door het geïntegreerde binationale marinehoofdkwartier in Den Helder.⁴ België is belast met de opleiding en training van de bemanningen voor de mijnenbestrijdingsvaartuigen en het is verantwoordelijk voor de logistiek en onderhoud van deze vaartuigen. Nederland heeft dezelfde verplichtingen voor de M-fregatten. Beide landen blijven echter volstrekt soeverein wat betreft de politieke beslissing tot inzet van hun schepen.

BeNeSam is typisch een vorm van militaire samenwerking, die door de jaren heen dankzij een *bottom-up* aanpak en gebruik makend van een *spillover* dynamiek (het bezit van dezelfde types schepen heeft geleid tot taakverdeling m.b.t. onderhoud en opleidingen) is uitgegroeid tot de huidige intensieve samenwerking. Daarbij was opbouw van vertrouwen mogelijk door een evenwichtig partnerschap tussen België en Nederland. Maar zo zijn er ook diverse mogelijkheden tot samenwerking tussen de land- en luchtmacht van België en Nederland denkbaar.⁵

Minister Hillen vindt dat de Belgisch-Nederlandse marinesamenwerking internationaal zijn weerga niet kent. "Veel landen willen samenwerken, veel landen hebben plannen, maar Nederland en België doen het ook echt. En deze samenwerking gaan we verder uitbreiden", aldus de bewindsman tijdens een persconferentie in Den Helder eerder dit jaar.⁶

De admiraliteit Benelux (ABNL) te Den Helder.

Andere vormen van Belgisch-Nederlandse maritieme samenwerking

In de BeNeSam-overeenkomsten staan overigens ook nog andere vormen van maritieme samenwerking beschreven. Op het gebied van mijnenbestrijding is er sinds 1975 de binationale school Eguermin in Oostende. Naast Belgen en Nederlanders krijgen ook andere nationaliteiten hier hun opleiding. Deze school is tevens een NATO Centre of Excellence. In Zeebrugge wordt de Mine Counter Measures Operational Sea Training gegeven. Hier wordt beoordeeld of een schip (CMT of ander MCM schip) klaar is om zijn operationele periode in te gaan. Operators en verbindingspersoneel van beide marines worden sinds 1996 opgeleid bij de Operationele School in Den Helder. Koks en hofmeesters krijgen sinds hetzelfde jaar hun opleiding in Brugge. Hoewel de technische marine-opleidingen van beide landen fysiek gescheiden zijn, beschikken ze ten einde duplicatie te beëindigen sinds 2010 over een complementair curriculum.

Bezuinigingen als katalysator

Hoewel het in de inleiding genoemde voorstel van De Vos aanvankelijk weinig met de realiteit leek te sporen, zijn sinds de publicatie van zijn artikel belangrijke ontwikkelingen op Defensie op Benelux-niveau te melden. Katalysator daarbij vormen de bezuinigingen op Defensie. Immers, evenals andere Europese landen als Duitsland, het Verenigd Koninkrijk, Oostenrijk etc., moeten - vooral vanwege de financiële crisis - België en Nederland fors korten op de uitgaven voor Defensie. Bovendien heeft de NAVO-operatie in Libië nog eens aangetoond dat Europa belangrijke militaire tekortkomingen vertoont en nog steeds afhankelijk is van de Verenigde Staten. Maar de defensiebudgetten in nagenoeg alle Europese landen dalen. Nederland heeft besloten tot vermindering van de defensie-uitgaven oplopend tot 12% tegen 2016. Maar Nederland staat niet alleen. In de drie grootste landen bedragen de reductiepercentages: Duitsland -6,5%, Frankrijk -4% en het Verenigd Koninkrijk -8%. Daarbij komt nog eens het probleem dat de Europese landen primair vanuit nationaal perspectief bezuinigen, waardoor de gevreesde renationalisatie van de defensie-inspanningen wordt versterkt.

Pooling and Sharing

Om de negatieve effecten van deze financiële aderlatingen zoveel mogelijk teniet te doen, is 'internationale samenwerking' dan ook een van de speerpunten in de Beleidsbrief van minister Hillen van 8 april 2011.⁷ Hillen onderkent dat verregaande Europese

Rechts minister Hillen, met collega's van België (midden) en Luxemburg bij de ondertekening van de Benelux-verklaring op 18 april 2012. (Foto: Azoug Malek, ministerie van Defensie, België).

defensiesamenwerking meer noodzakelijk is dan ooit. Hoewel taakspecialisatie sinds het begin van de jaren '70 de status van *evergreen* heeft verkregen, is deze vorm van verregaande militaire samenwerking in Europa nog steeds een brug te ver.⁸ Eindelijk is het in ieder geval zover, dat landen met elkaar praten over de noodzakelijke intensivering van defensiesamenwerking. *Pooling and sharing* is op dit gebied de nieuwe mantra. Hillen heeft snel na de publicatie van zijn Beleidsbrief over Europese defensiesamenwerking gesprekken gevoerd met zijn Britse, Duitse en Belgische ambtsgenoten. Vanuit nationaal oogpunt is in bilaterale (binationale) samenwerkingsverbanden, controle (partnerkeuze, invloed op product en proces) immers relatief beter beheersbaar.

Benelux-verklaring over samenwerking op defensieveld

Zo is Nederland op defensiegebied onder meer tot het inzicht gekomen, dat de Benelux een belangrijke rol kan spelen. De Beleidsbrief van Hillen bepleit immers in navolging van BeNeSam, de verdieping van de Benelux-defensiesamenwerking op het gebied van land- en luchtmachtkrachten.

Na een jaar van intensief overleg tekenden de minister van Landsverdediging van België en de ministers van Defensie van Luxemburg en Nederland de "Benelux-verklaring over samenwerking op defensieveld" op 18 april jl.⁹ Deze verklaring bouwt verder voort op de Benelux overeenkomst van 1987 betreffende samenwerking en coördinatie op defensiegebied. De Belgische minister van Landsverdediging, Pieter de Crem, zei bij de ondertekening van deze nieuwe verklaring dat "we op weg zijn naar een totaal nieuwe structuur, met een trinationale bevelvoering. Dit is een eerste stap naar volledige integratie van

het materieel en een gezamenlijke inzetbaarheid", aldus De Crem. Hillen wees er bij de persbijeenkomst op dat het vertrouwen van de burger in de internationale instituties de afgelopen decennia is afgenomen. Wat betreft de veiligheid was er een blind vertrouwen tijdens de Koude Oorlog (lees: in de NAVO). Dat is niet meer zo. Volgens Hillen kan defensiesamenwerking tussen kleinere groepen van lidstaten – zoals in Benelux verband – helpen dat vertrouwen te herstellen. BeNeSam is volgens hem een uitstekende basis om op voort te bouwen. Zo sloot de bewindsman ook gemengde bemanningen niet uit. Hillen pleitte er ook voor de parlementen meer met elkaar te laten overleggen. Ook toonde

pooling and sharing is op het gebied van defensiesamenwerking de nieuwe mantra

hij zich voorstander van regelmatige bijeenkomsten van de drie Kamercommissies voor Defensie. Eerder die week had Hillen op de Belgische radio niet uitgesloten dat de drie krijgsmachten op termijn zullen worden samengevoegd tot een 'Benelux-leger'. De samenwerkingsverbanden binnen Europa zijn volgens Hillen "bittere noodzaak" om tot een efficiëntere krijgsmacht te komen. Vooralsnog is de Benelux-verklaring vrij algemeen van aard en heeft een vooral inventariserend karakter. De ministers identificeren als gebieden voor samenwerking: logistiek en onderhoud; opleiding en training; uitvoering van militaire taken; en aanschaf van materieel. Gezamenlijke haalbaarheidsstudies zullen worden uitgevoerd om de weg voor te bereiden voor het nemen van beslissingen op korte termijn over:

1. Gezamenlijk onderhoud en operationele samenwerking met betrekking tot de NH90 helikopter;

2. Synergie op het gebied van *Air Policing* (inclusief *Quick Reaction Alert* en *Renegade*);
3. Gezamenlijke uitvoering van training van parachutisten op één locatie;
4. Mogelijkheden om andere oefen- en traininginstallaties te delen en/of een taakverdeling op te stellen op het gebied van professionele opleiding en training vernoemd in bijlage.

Daarnaast zullen verkennende studies verricht worden naar:

1. Samenwerking tussen de landstrijdkrachten, in het bijzonder tussen de Nederlandse Luchtmobiele Brigade en de Belgische Lichte Brigade en mogelijk ook het Nederlandse Korps Mariniers;
2. Mogelijkheden voor gezamenlijke aanschaf, standaardisatie en interoperabiliteit, gebaseerd op de respectievelijke investeringsplannen op lange termijn en rekening houdend met succesvol lopende projecten zoals het *Soldier Modernisation Programme* en het *Wideband Global SATCOM Programme*.

Al met al, gaat het bij de Benelux-verklaring vooralsnog vooral om intenties en moet bovendien de nodige militair-bureaucratische weerstand worden overwonnen.

Samenwerking land- en luchtmacht

In tegenstelling tot bij beide marines, is de samenwerking tussen de Belgische en Nederlandse land- en luchtmacht tot op heden vrij gering.¹⁰ De luchtmacht hebben onder meer gezamenlijk met de *Deployable Air Task Force* geopereerd boven Kosovo in 1999. Beide landstrijdkrachten hebben alleen in het begin van de jaren '90 samengewerkt: een Belgisch-Nederlands transportbataljon onder de vlag van de Verenigde Naties. Kortom, evenals bij BeNeSam kan verdieping van de Benelux-defensiesamenwerking op het gebied van de land- en luchtmacht win-win situaties creëren, die de Benelux niet alleen een groter militair, maar daarmee ook een groter politiek profiel verschaffen. De Belgische krijgsmacht lijkt zich voor de land- en luchtmacht echter meer op Frankrijk te richten. Zo heeft België een brigade beschikbaar voor het *Eurocorps* en maakt het deel uit van de Frans-Belgische *EU Battlegroup*. Daarnaast is er een gezamenlijke opleiding voor gevechtspiloten. Sommige Belgische waarnemers beschouwen de Belgisch-Franse defensiesamenwerking in zekere zin als een politieke tegenhanger van de nauwe samenwerking in BeNeSam.

Een van de problemen bij de Benelux zijn bovendien de asymmetrische verhoudingen op defensiegebied. Zo bedroegen in 2010 de personeelsuitgaven als percentage van het defensiebudget in België 76%, Nederland 51% en Luxemburg 43%. Voor investeringen golden in dat jaar resp. de percentages 7%, 17% en 45%. Maar ook de omvang van de defensiebudgetten verschilt substantieel. België besteedde vorig jaar 2,77 miljard euro, Nederland 8,38 miljard euro en Luxemburg 201 miljoen euro aan Defensie. Het Nederlandse investeringsbudget bedraagt in 2012 zo'n 1,1 miljard euro, het Belgische slechts 242 miljoen euro. Het is dan ook niet verwonderlijk dat vooral de Belgen positief staan tegenover defensiesamenwerking. Het is dan ook misschien niet zo opmerkelijk, dat in ons land, in tegenstelling tot in België, weinig aandacht in de media is besteed aan de Benelux-verklaring. Ook het ministerie van Defensie had op haar website en in de Defensiekrant weinig ruimte ingeruimd voor de verklaring.

Tot slot

Uit het voorgaande blijkt dat er tekenen zijn van een groter besef van noodzaak van Benelux-samenwerking op defensiegebied. Waar het bij deze samenwerking echter aan ontbreekt is een politieke inbedding. België, Luxemburg en Nederland hebben met het sluiten van een nieuw Benelux-verdrag op 17 juni 2008 in Den Haag duidelijk aangegeven hun samenwerking te willen voortzetten.¹¹ Dit nieuwe verdrag raakt echter niet aan de politieke samenwerking tussen de drie partners binnen de EU en op mondiaal niveau. Het zijn juist ontwikkelingen op deze niveaus die het belang onderstrepen van intensivering van de politieke samenwerking.¹² Binnen de Europese Unie zijn de drie Benelux-landen individueel een van de vele kleine(re) lidstaten. Wie binnen een Unie met 27 landen over natuurlijke partners beschikt waarmee vroegtijdig zaken kunnen worden gedaan heeft dan ook een voorsprong op andere landen. Dit gegeven zet een premie op samenwerking tussen de Benelux-partners.

Een tweede overweging voor meer politieke samenwerking is dat de Benelux-landen niet langer kunnen vertrouwen op de traditionele ankers van hun buitenlandse beleid. Hun inzet op een sterk Europa, een hechte band met de Verenigde Staten en een krachtig multilateraal bestel staat onder druk. De EU mist eenheid en is vooral intern met zichzelf bezig, de Verenigde Staten nemen afstand en de Verenigde Naties zijn in crisis. Kortom, alle redenen om de handen ineen te slaan teneinde nog enige invloed te kunnen uitoefenen binnen Europa en het wereldbestel. De politieke samenwerking tussen de Benelux-partners kan daarbij profiteren van de zich uitbreidende samenwerking op defensiegebied. Daarvoor is wel nodig dat de drie landen over hun eigen schaduw heen durven te stappen!

Generaal-majoor der mariniers b.d. mr. drs. C. (Kees) Homan is Senior Research Associate bij het Instituut 'Clingendael'.

Noten

- 1 Luc de Vos, 'Een Benelux-leger, zegt het gezond verstand', *De Morgen*, 21 mei 2011.
- 2 Zie Pieter-Jan Parrein, *De evolutie en toekomst van de Belgisch-Nederlandse marinesamenwerking: spill over en politieke samenwerking*, Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie, Brussel, november 2011.
- 3 Zie Ine Megens, 'Bilaterale militaire samenwerking tussen België en Nederland binnen het NAVO bondgenootschap in de jaren zestig', *Vrede en Veiligheid*, Jaargang 40, nummer 2/3 2011, pp. 229-257.
- 4 Een klein stafelement is er in België voor strikt nationale taken zoals hulpverlening in de territoriale wateren in noodsituaties of taken op het gebied van visserijcontrole.
- 5 Zie Kees Homan en Dick Zandee, 'Van veelzijdig naar pasklaar – De toekomst van de Nederlandse krijgsmacht', *Atlantisch perspectief*, nummer 1, 2012, pp. 4-10.
- 6 'België en Nederland verdiepen militaire samenwerking', *Nieuwsbericht Rijksoverheid*, 29 februari 2012.
- 7 *Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld*, ministerie van Defensie, 8 april 2011.
- 8 C. Homan, 'Taakspecialisatie is een kruideniersillusie, samenwerking biedt wel soelaas', *Armex*, april 2010, p. 4.
- 9 *BENELUX-verklaring over samenwerking op defensievlak*, Brussel, 18 april 2012.
- 10 Zie voor samenwerking landstrijdkrachten, Johan Koers, *De samenwerking tussen de Belgische en Nederlandse landstrijdkrachten in buitenlandse operaties*, Koninklijke Militaire School, Brussel 2011.
- 11 Lode Verhaegen, 'De nieuwe Benelux Unie', *Civis Mundi*, 11 mei 2011.
- 12 Kees Homan en Jan Rood, 'Een nieuw leven voor de Benelux-samenwerking: politiek en militair?', *De Morgen*, 16 juni 2011.

Internationale samenwerking: van keuze naar noodzaak

Krijgsmachten blijven nationaal, maar opereren voornamelijk in internationaal verband. Voor Nederland is dit een gegeven sinds het verlies van de koloniën na de Tweede Wereldoorlog. De NAVO en meer recentelijk de Europese Unie bieden de kaders waarbinnen Nederland deelneemt aan crisisbeheersingsoperaties, van de Balkan tot Afrika en Afghanistan.

Het Duitse fregat FGS Rheinland-Pfalz en Canadese schip HMCS Charlottetown achter Hr.Ms. De Ruyter tijdens de operatie Active Endeavour in februari 2012.

Momenteel levert de Koninklijke Marine belangrijke bijdragen aan de EU- en NAVO-operaties ter bestrijding van piraterij voor de kust van Somalië.

Internationale militaire samenwerking is niets nieuws, maar het is recentelijk in een ander daglicht komen staan. De financieel-economische crisis heeft geleid tot drastische besparingen op het overheidsbudget. Defensie vormt geen uitzondering. Nederland en andere Europese landen worden nu vooral door financiële factoren gedwongen de onderlinge samenwerking te intensiveren. Zo niet, dan dreigen militaire capaciteiten verloren te gaan. Dit artikel behandelt de verschillende vormen en verbanden van internationale defensiesamenwerking in het verleden en het heden. De auteur schenkt aandacht aan lopende initiatieven en projecten. Het artikel sluit af met een blik naar de toekomst. Met wie, hoe en waarin moet Nederland – de Koninklijke Marine in het bijzonder – nader gaan samenwerken?

Samenwerking in operaties

Militaire samenwerking tussen staten is zo oud als die staten zelf. Maar in de meeste situaties betrof het gelegenheidsverbanden: gezamenlijk militair optreden was verbonden met de duur van een oorlog. Van 'structurele' internationale defensiesamenwerking was geen sprake. Als een coalitie was gesmeden vochten legers en

marines met elkaar – veelal *naast elkaar* – tegen de vijand. Wanneer de oorlog was afgelopen scheidden de coalitiepartners zich weer.

Koude Oorlog

Dit veranderde na de Tweede Wereldoorlog toen de Oost-West tegenstelling de internationale verhoudingen ging domineren. De Verenigde Staten (VS) en de West-Europese landen verenigden zich in een vast militair samenwerkingsverband: de NAVO. Gezamenlijk, zij het onder krachtige leiding en dominantie van de VS, organiseerden ze de collectieve verdediging tegen de Sovjet-unie en het Warschaupact. Veertig jaar Koude Oorlog leidde tot vergaande militaire samenwerking. Toch was van 'integratie' van strijdkrachten veelal geen sprake. Lidstaten leverden 'nationale bijdragen' aan de geallieerde verdediging, onder coördinatie en bevel van de NAVO. Te land was dit zichtbaar in 'nationale' legerkorpsvakkens. De Koninklijke Landmacht had de verantwoordelijkheid voor een afgebakend gebied in de Noord-Duitse laagvlakte. Uiteraard waren er afspraken met 'buren' voor wederzijdse bijstand en afstemming, maar Nederland bleef verantwoordelijk voor de eigen sector. Op maritiem gebied domineerde de onderzeebootbestrijding in de Atlantische Oceaan. Sinds begin jaren zestig – na de overdracht van Nieuw-Guinea aan Indonesië – was onderzeebootbestrijding ook de hoofdtaak van de KM. Samenwerking met andere marines, in het bijzonder met de Britse Royal Navy, groeide gestaag, vooral op het gebied van opleidingen, training en oefeningen. De marinierskorpse van beide landen verenigden zich in de UK-NL Force, die overigens nimmer in NAVO-verband is ingezet. Er ontstonden ook geïntegreerde multinationale eskaders: de Standing Naval Forces van de NAVO in de Atlantische Oceaan (STANAVFORLANT), het Kanaal (STANAVFORCHAN) en de Middellandse Zee (STANAVFORMED). Tegenwoordig is er ook de maritieme component van NATO Response Force. De KM neemt aan al deze NAVO-verbanden deel. Van de drie krijgsmachtdelen was de Koninklijke luchtmacht al tijdens de Koude Oorlog het meest geïntegreerd. Nederlandse jachtvliegtuigen en luchtverdedigingsraketten waren permanent geïntegreerd in NAVO-verbanden.

Crisisbeheersing

Met de val van de Berlijnse Muur in 1989 kwam de Oost-West confrontatie ten einde. Het Warschaupact en de Sovjetunie vielen daarna uiteen. De Midden- en Oost-Europese landen traden toe

tot de NAVO en de EU. Collectieve verdediging bleef bestaan maar maakte in de praktijk plaats voor crisisbeheersingsoperaties, in verband van de Verenigde Naties maar in toenemende mate onder NAVO- en later ook EU-leiding.

Crisisbeheersingsoperaties zijn multinational, vinden plaats ver weg van de thuisbases en vereisen *deployable forces*. Marines zijn per definitie over grote afstanden inzetbaar. Voor de landstrijdkrachten lag dit anders. Zij kenden dan ook de grootste transformatie in de afgelopen decennia. Bovendien lag het accent bij crisisbeheersing op landoptreden. De operaties zelf – van ex-Joegoslavië tot Irak en Afghanistan – leidden tot verdere aanpassingen en nieuwe prioriteiten. Projecten voor de bestrijding van brenbommen (*Counter-Improvised Explosive Devices (C-IED)*) zijn een goed voorbeeld.

Een ander verschil met de relatief statische landverdediging tijdens de Koude Oorlog is de 'verdieping' van de internationale militaire samenwerking in crisisbeheersingsoperaties. Weliswaar is nog steeds sprake van 'nationale contingents', maar militairen van verschillende nationaliteiten opereren veel meer samen op lagere commandoniveaus. Zo worden pelotons of compagnieën van kleinere landen vaak toegevoegd aan hogere eenheden (bataljons, brigades of taakgroepen) van grotere landen. Dit stelt veel verdergaande eisen aan interoperabiliteit en standaardisatie dan in vroegere tijden toen organisatieverbanden tot legerkorpsniveau strikt nationaal waren samengesteld.

Wat betreft internationale samenwerking is voor luchtsrijdkrachten en marines de overgang van de Koude Oorlog naar het tijdperk van de crisisbeheersing minder ingrijpend geweest. De oorzaak ligt in de dominantie van de platformen (vliegtuigen, schepen) bij de twee krijgsmachtdelen. De personele bezetting van deze platformen is nationaal en daardoor krijgt internationale samenwerking gestalte 'tussen de platformen', vroeger maar ook nu bij crisisbeheersing. De KM heeft hiermee ruime ervaring opgedaan in NAVO- en EU-verband en in tijdelijke coalities, van mijnenbestrijding in de Golf tot toezien op wapenembargo's in de Middellandse Zee en operaties ter bestrijding van piraterij voor de Somalische kust. Het Korps Mariniers is wat betreft 'verdieping' van de samenwerking wel vergelijkbaar met de landmacht. In feite zijn de KL en het Korps Mariniers steeds verder naar elkaar toegroeid: de landmacht is 'lichter' en meer 'expeditionair' geworden en de mariniers zijn in toenemende mate als 'landmacht' ingezet, van Cambodja onder de vlag van de Verenigde Naties in de jaren negentig tot in Tsjad onder leiding van de EU in 2008-2009 en recentelijk in NAVO-verband in Afghanistan. Ook in de toekomst lijkt landoptreden voor het Korps Mariniers het meest waarschijnlijk in steeds nauwere samenwerking met de Nederlandse landmacht maar ook met militairen van andere landen.

Civiel-militair

Hoewel de NAVO garant blijft staan voor de collectieve verdediging is deze in de praktijk naar de achtergrond verdwenen. Territoriale verdediging is bijna een vergeten begrip, zeker in West-Europa. De nationale taken van de krijgsmacht staan thans vooral in het teken van ondersteuning van de civiele autoriteiten zoals de kustwacht, politie en justitie. Sinds vele jaren levert de KM bijvoorbeeld

bijdragen aan drugsopsporing – vooral in het Caribische gebied – en aan beveiliging van civiele scheepvaart, onder andere door het opruimen van mijnen. In de Caraïben wordt nauwe samenwerking met de Verenigde Staten, maar ook met het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk. In Europa krijgt militaire steun aan civiele instanties in toenemende mate een EU karakter naarmate de Unie meer civiele operaties uitvoert. Zo heeft de KM al bijgedragen aan de activiteiten van FRONTEX – het agentschap voor de grenscontrole van de Europese buitengrenzen – bij de opsporing van illegale immigranten in de Middellandse Zee. Ook op het gebied van *maritime security* krijgt de EU meer bevoegdheden verbonden met beveiliging van de scheepvaart, opsporing van milieudelicten op zee en illegaal transport. Marines kunnen een belangrijke bijdrage leveren doordat zij verder van wal opereren dan civiele overheidsorganisaties. Nationaal gebeurt dit al in de meeste Europese kuststaten, maar het gaat nu ook op EU-niveau gestalte krijgen. Voor de KM zijn deze ontwikkelingen van groot belang. Niet alleen nationaal maar ook op EU-niveau zal steeds meer met civiele (maritieme) organisaties worden samengewerkt.

Nationale planning en materieelaanschaf

De veiligheidspolitieke samenwerking in de NAVO en in de EU heeft tot meer permanentie van de internationale militaire samenwerking geleid. Op operationeel gebied zijn enorme vorderingen gemaakt: gemeenschappelijke doctrines, concepten, training, opleidingen en oefeningen met gebruik van elkaars faciliteiten. In schril contrast hiermee staan de defensieplanning en materieelaanschaf, die voornamelijk 'nationaal' worden bepaald. NAVO en EU krijgen informatie over wijziging van de plannen *nadat* op nationaal niveau besluiten zijn genomen. Mogelijkheden tot vroegtijdige afstemming met andere landen gaan hierdoor verloren. Zo besloot Nederland in 2003 eenzijdig de Orion maritieme patrouillevliegtuigen af te schaffen. Het besluit werd vooral genomen door financiële overwegingen. Duitsland en

NAVO en EU krijgen pas informatie over wijziging van de plannen nadat op nationaal niveau besluiten zijn genomen

Portugal namen de vliegtuigen over en vliegbasis Valkenburg bij Wassenaar ging dicht. Momenteel onderzoeken Europese landen de mogelijkheden voor de oprichting van een multinational verband van maritieme patrouillevliegtuigen. Tien jaar geleden had Nederland zelf een dergelijk initiatief kunnen lanceren *voordat* het besluit viel de Orions af te stoten.

De laatste bezuinigingsronde van Defensie geeft hetzelfde beeld te zien. Minister Hillen kondigde in april 2011 de afschaffing van de Leopard-2 gevechtstanks aan. Thans, nadat de resterende tankbataljons zijn opgeheven, zijn er oproepen om de mogelijkheden van het *leasen* van Duitse Leopard-2 tanks te onderzoeken (zoals in het advies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken). Het is als mosterd na de maaltijd. Andere landen volgen hetzelfde pad van eenzijdige besluitvorming. Kopenhagen besloot in 2004 de Deense onderzeeboten buiten dienst te stellen. Ook hier ontbrak internationale consultatie vooraf. Wanneer Europese landen zo voortgaan met eenzijdige vermindering of

afschaffing van militaire capaciteiten kan men spreken van een wedloop naar de afgrond: de ene na de andere capaciteit verdwijnt zonder eerst na te gaan of men die capaciteiten kan behouden door internationale samenwerking.¹

Materieel en industrie

Ook wat betreft investeringen in technologisch onderzoek en de aanschaf van materieel domineert het nationale patroon. Slechts 10-20 procent van alle defensiebestedingen in Europa betreffen projecten tussen twee of meer landen.² Het nationale proces van behoeftestelling en definitie van operationele eisen draagt hieraan bij. Maar de bescherming van nationale onderzoeksinstituten en defensiebedrijven speelt evenzeer een belangrijke rol. Nationale ketens van behoeftestelling, onderzoek, aanschaf en exploitatie zijn het gevolg. Uiteraard zijn er onderlinge verschillen tussen Europese landen. Meer defensie-industrieën binnen de landsgrenzen resulteert in meer 'nationaal' materieel. Nederland heeft een beperkte defensie-industrie. De KM is de belangrijkste afnemer: alleen schepen worden nog in Nederland gebouwd, alle andere platvormen (vliegtuigen, pantservoertuigen, etc.) niet. Thales-Nederland is een belangrijke leverancier van radars, voor de KM maar ook voor buitenlandse afnemers.

De versnippering van materieelaanschaf heeft dramatische gevolgen. Gebrek aan interoperabiliteit en standaardisatie tussen de krijgsmachten van de Europese landen is pijnlijk voelbaar bij elke crisisbeheersingsoperatie. Communicatie- en inlichtingenmidelen sluiten niet op elkaar aan, munitie en reserveonderdelen zijn niet uitwisselbaar en hierdoor ontstaat automatisch een veelheid van nationale logistieke bevoorradingslijnen van het moederland naar de operatiegebieden. Bij de landstrijdkrachten zijn de effecten het grootst vanwege de veelheid van voertuigen en wapensystemen. Voor elk platform zijn er in Europa vele types: meer dan twintig verschillende pantserinfanterievoertuigen, drie moderne tanks en zeven gevechtshelikopters.

Toch kennen ook de lucht- en zeestrijdkrachten teveel uiteenlopende systemen. Zestien marinewerven in Europa produceren verschillende fregatten, korvetten, onderzeeboten en schepen voor mijnenbestrijding. Het aantal gemeenschappelijke

marineprojecten is beperkt. In de jaren zeventig besloten België, Frankrijk en Nederland *tripartiete* mijnenjagers te bouwen (in Nederland bekend als de Alkmaar-klasse) – een succes dat in belangrijke mate bijdroeg aan de vergaande samenwerking tussen de Belgische en Nederlandse marine. Nederland en Spanje hebben samengewerkt bij de bouw van bevoorradingschepen. Ook met Duitsland en het VK zijn gemeenschappelijke industrie-activiteiten ondernomen. Meer recentelijk hebben Frankrijk en Italië de stap genomen voor gezamenlijke bouw van een nieuwe klasse fregatten (de FREMM-fregatten). Maar versnippering domineert toch het totaalbeeld van de marinebouw in Europa.

Onder financieel-economische druk ontstaat steeds meer het inzicht dat hervorming en herstructurering van de Europese defensie-industrieën nodig is. 'Nationale marinebouw', ook in Nederland, is in de toekomst niet vol te houden. Ten eerste is de afzetmarkt te klein om het product (schepen) financieel betaalbaar te houden. Het antwoord is schaalvergroting en dat kan alleen wanneer de scheepswerven in Europa samensmelten en zich specialiseren. Ten tweede streeft de Europese Commissie naar afschaffing van de protectie van de nationale defensie-industrie. Dit geschiedt niet op korte termijn maar het is onvermijdelijk dat de defensie-industrie op langere duur onderdeel gaat uitmaken van de gemeenschappelijke Europese markt, zij het hoogstwaarschijnlijk met bijzondere bepalingen omdat het nu eenmaal om een speciaal segment van de markt gaat. Alleen overheden kopen militair materieel en moeten ook zeker zijn van levering (*Security of Supply*). De 'Europanisering' van de defensie-industrie is het lastigste onderdeel van de ontwikkeling van een Europese defensie omdat er zoveel verschillende factoren (o.a. werkgelegenheid, kennisbehoud en technologie) en actoren (verschillende ministeries, bonden, etc.) bij betrokken zijn. Maar niets doen is geen alternatief. Dit zal slechts resulteren in ongecontroleerde inkrimping van defensie-industrieën, waarbij de grootste bedrijven kleinere ondernemingen zullen overnemen of wegconcurreren. De oplossing ligt in een proces van coördinatie en afstemming, waarbij kleinere bedrijven kunnen specialiseren en leverancier kunnen worden voor een beperkter aantal platformbouwers.

Huidige ontwikkelingen

Budgettaire en industriële factoren bepalen in hoge mate dat internationale defensiesamenwerking in Europa niet langer een keuze maar een noodzaak is. Ook de Adviesraad Internationale Vraagstukken heeft de Nederlandse regering opgeroepen meer met andere Europese landen samen te werken (zie artikel van Mark Waanders in deze editie). Minister van Defensie Hillen heeft het advies positief ontvangen en in een recente nota aan de Tweede Kamer zijn beleid voor intensivering van de internationale defensiesamenwerking uiteengezet.³

Internationale samenwerking kan in uiteenlopende verbanden plaatsvinden: bilateraal, regionaal of in de EU en de NAVO. De praktijk toont aan dat samenwerking in kleinere groepen gemakkelijker is te realiseren. Taal, cultuur en vertrouwen spelen een belangrijke rol.⁴ Dit leidt al snel tot samenwerking tussen *buurlanden*, immers nabijheid is mede bepalend voor aanwezigheid van succesfactoren. Nederland werkt traditioneel het meest samen met België, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk, zeker waar het →

Mijnenjager Hr.Ms. Makkum. Het schip maakt deel uit van de Alkmaarklasse, dat tot stand is gekomen door een gezamenlijk project van Nederland, Frankrijk en België in de jaren zeventig.

operationele samenwerking betreft. Voor grensoverschrijdend onderzoek en materieelaanschaf geldt de nabijheidfactor minder. Lopende multinationale materieelprojecten tonen dit aan: de NH-90 helikopter is aangekocht door acht Europese landen, het Euro-fighter gevechtsvliegtuig door vier en het A400 transportvliegtuig door zes landen in Europa. Het nieuwe Nederlandse beleid is als regel van de plank te kopen: *Commercial Off The Shelf (COTS)* of *Military Off The Shelf (MOTS)*.⁵ Maar ook bij COTS/MOTS aankopen zal men in toenemende mate moeten streven naar bundeling van orders om aankooprijzen omlaag te drukken en potentieel te creëren voor gezamenlijke opleidingen, training en materiële exploitatie.

Voor collectieve middelen – vereist voor EU- en NAVO-operaties – blijven projecten van deze organisaties de aangewezen weg. Het betreft vooral strategische inlichtingen, verkenningen en commandovoering (C4ISR). Hieraan moeten alle lidstaten deelnemen of in ieder geval financieel bijdragen wanneer de middelen in operaties worden gebruikt. De Libië-interventie in 2011 heeft opnieuw de Europese tekortkomingen aangetoond. Deze betreffen niet zozeer gevechtssystemen maar *enablers*: bijtanken in de lucht (*Air-to-Air Refuelling*), C4ISR en precisiemunitie. Deze collectieve EU- en NAVO-prioriteiten – vastgelegd in ministeriële verklaringen en doelstellingen – zijn overigens nog steeds niet nationale prioriteiten van alle lidstaten.

De volgende bilaterale, regionale en collectieve samenwerkingsverbanden zijn momenteel het belangrijkste (in willekeurige volgorde):

- Het *Brits-Franse* defensieverdrag overeengekomen door premier Cameron en (toenmalig) president Sarkozy in november 2010. Dit verdrag voorziet onder meer in de oprichting van een gemeenschappelijke interventiemacht voor landoptreden, samenwerking wat betreft vliegkampschepen⁶ en de oprichting van een Brits-Frans eskader, gezamenlijke aanschaf van onder andere onbemande vliegtuigen en nieuwe middelen voor mijnenbestrijding, gecombineerde investeringen in technologisch onderzoek en industriële samenwerking. Het doel is volledige interoperabiliteit te realiseren voor gezamenlijk militair optreden. De Brits-Franse leiding van de interventie in Libië heeft het belang van deze bilaterale samenwerking eerder dan verwacht zichtbaar gemaakt.
- De *Nordic Defence Cooperation (NORDEFCO)* tussen de Scandinavische landen. Ook NORDEFCO is ambitieus: het heeft ten doel systematisch samenwerkingspotentieel te onderzoeken voor alle militaire capaciteiten die de Scandinavische landen bezitten. Het omvat opleidingen en training maar ook materieelaanschaf en –exploitatie. De eerste gezamenlijke aankoop betreft artillerie door Finland en Zweden. Op maritiem gebied zijn er gemeenschappelijke projecten voor onder meer mijnenbestrijding. De NORDEFCO-landen overleggen ook regelmatig met West- en Midden-Europese partners waaronder Nederland.⁷
- De *Weimar Groep*, bestaande uit Duitsland, Frankrijk en Polen. De samenwerking in deze Groep betreft vooralsnog eerder de afstemming van het veiligheidsbeleid dan concrete militaire samenwerking. Voor Frankrijk biedt de Weimar Groep een (politiek) tegengewicht voor de bilaterale samenwerking met het Verenigd Koninkrijk. De Weimar Groep functioneert

Vlaggen van de deelnemende landen aan de Nordic Defence Cooperation, NORDEFCO. (www.mil.no)

vooral als aanjager van het Gemeenschappelijke Veiligheids en Defensiebeleid van de EU, waarvan Londen afkerig blijft.

- De *BENELUX* samenwerking, die onlangs nieuwe politieke impulsen heeft gekregen. Op 18 april hebben de ministers van Defensie van België, Nederland en Luxemburg in Brussel een verklaring ondertekend voor de intensivering van de militaire samenwerking. De Belgisch-Nederlandse marinesamenwerking geldt als model. Voor nadere details zij verwezen naar het artikel van Kees Homan elders in dit blad.
- In de EU staat *Pooling & Sharing* hoog op de agenda. Onder het Belgische EU-voorzitterschap in de tweede helft van 2010 zijn hieraan belangrijke politieke impulsen gegeven. Het Europees Defensie Agentschap (EDA) orkestreert de projecten. In feite bestaan de *Pooling & Sharing* activiteiten voor een groot deel uit projecten die het EDA eerder had gelanceerd, zoals training van helikopterpiloten en CIED-programma's. Op maritiem gebied heeft een bestaand EDA-project in juni 2011 een voorlopige operationele fase bereikt. Voor het eerst is toen een Europees *maritime surveillance* netwerk getest voor de uitwisseling van gegevens tussen militaire en civiele autoriteiten in zes Europese landen. Nederland nam niet deel aan de *pilot* fase maar wil wel aansluiten wanneer het netwerk zich verder uitbreidt.
- De NAVO kent het *Smart Defence* programma dat eveneens voorziet in meer gezamenlijke inspanningen om tekortkomingen op te heffen. Op korte termijn ligt het accent op training en opleidingen, vooral met een direct operationeel effect (Afghanistan). *Missile Defence* is nu ook een onderdeel van *Smart Defence*, hoewel het een veel langere voorgeschiedenis heeft. Nederland kan met de *Patriot* raketten van de Koninklijke Luchtmacht en de SMART-L radars en de SM3 raketten op de LCF-fregatten een hoofdrol spelen in de NAVO-verdediging tegen ballistische raketten.

De toekomst

Nederland stevent af op 'verdieping' van de militaire samenwerking met andere Europese landen. De prioriteit ligt vooralsnog bij de buurlanden (België, Duitsland, Verenigd Koninkrijk) en de Scandinavische partners (vooral Denemarken en Noorwegen). Voor de KM zal het accent liggen op verdere uitbouw van de nauwe samenwerking met België (BeNeSam). Met

Duitsland en andere landen zijn op korte termijn voornamelijk mogelijkheden op het gebied van training, opleidingen en oefeningen. Voor 'diepere' samenwerking – volgens het BeNeSam-model – is standaardisatie van materieel en bewapening een vereiste. Zoals eerder betoogd zal dat eerst mogelijk zijn wanneer de nationale defensie-industrieën samensmelten tot een echte Europese defensie en technologische industriële basis. Daarin is slechts plaats voor een gering aantal platformbouwers (schepen, onderzeeboten), die aan alle marines leveren en voor een keur van gespecialiseerde bedrijven voor wapensystemen, radars, apparatuur voor commandovoering en dergelijke. De grote Duitse en Franse scheepswerven zijn al in gesprek over een mogelijke taakverdeling en ook in de Brits-Franse defensiesamenwerking is aandacht voor industrieel partnerschap. In Nederland wordt (te) weinig aandacht besteed aan de industriële dimensie van de Europese defensiesamenwerking. Deze is vooral voor de KM van belang omdat marinebouw domineert in de Nederlandse defensie-industrie. Zonder aansluiting bij vooral Britse, Franse en Duitse marinewerven ziet de toekomst voor de Nederlandse marinebouw er somber uit.

Naast uitbouw van BeNeSam blijft aansluiting bij het Verenigd Koninkrijk van essentieel belang voor de KM. Het is afwachten of de ambitieuze doelstellingen van de Brits-Franse samenwerking worden gerealiseerd, maar beide landen lijken te streven naar het leiderschap in Europa voor militaire operaties in gevallen waarin de Verenigde Staten een ondersteunende rol verkiezen, zoals bij de Libië-interventie. Dat leiderschap vereist vergaande samenwerking tussen de Britse en Franse strijdkrachten waarin het defensieverdrag van november 2010 voorziet. Het is voor Nederland – en zeker voor de KM – van groot belang te kunnen aansluiten bij dit Europese leiderschapsduo. Zeker voor

interventies hoog in het geweldsspectrum is interoperabiliteit en standaardisatie met de Brits-Franse interventiecapaciteit vereist. Het is dus zaak dat Den Haag en Den Helder de banden met de Britten maar ook met de Fransen verder aanhalen.

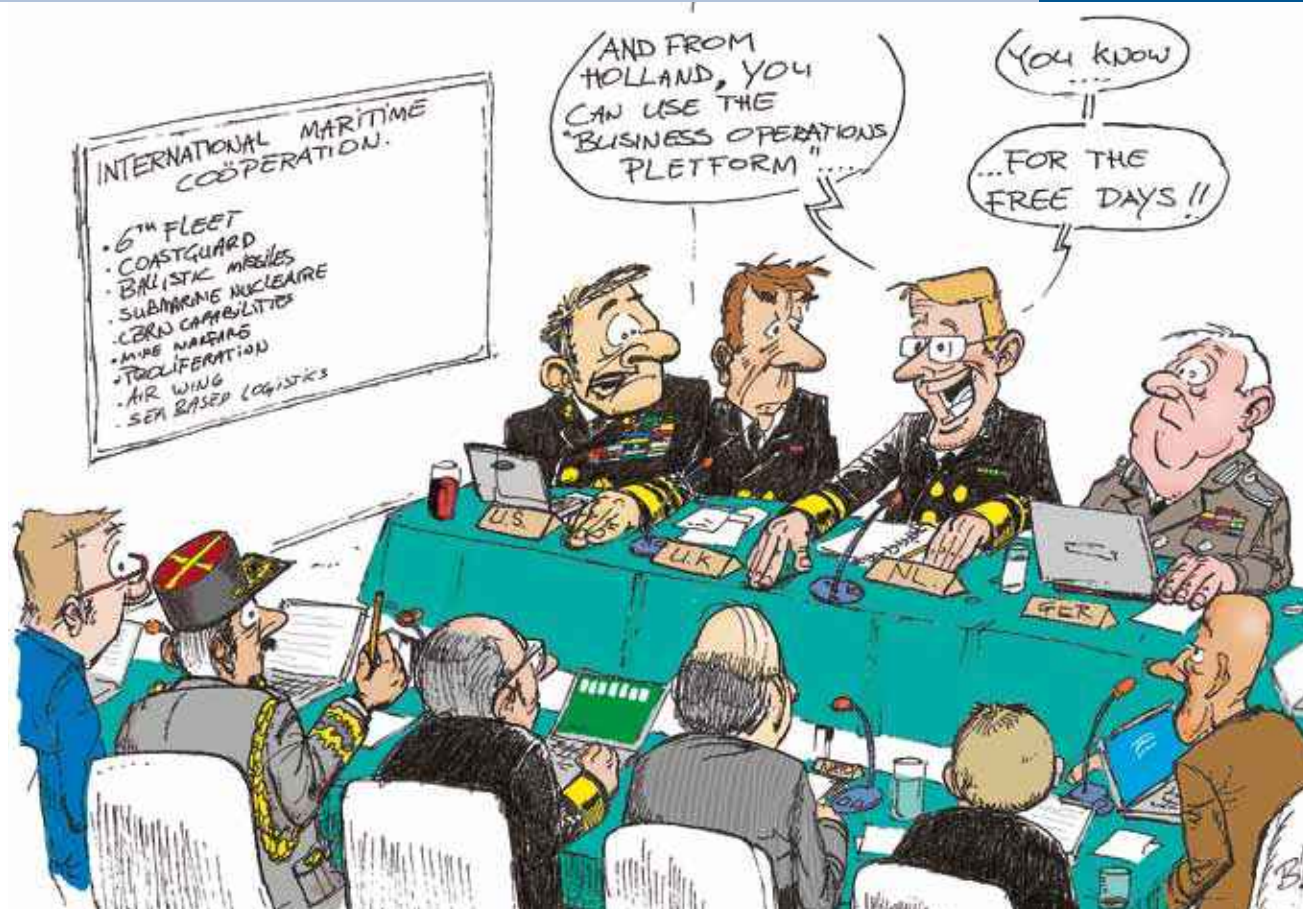

Drs. D. (Dick) Zandee is werkzaam geweest op het ministerie van Defensie, bij de NAVO en de Europese Unie. Thans is hij als Senior Research Associate verbonden aan het Instituut 'Clingendael'.

Noten

- 1 In een openhartige voordracht gaf Minister van Defensie Hillen onlangs toe dat bezuinigingsbesluiten zonder internationaal overleg vooraf waren genomen: "Maar elk land, ook Nederland, heeft bij het invullen van de bezuinigingen alleen naar binnen gekeken, niet over de grenzen, niet wat andere landen deden of wilden (...)" *Toespraak van de minister van Defensie, J.S.J. Hillen, op de bijeenkomst over de NAVO-top in Chicago van de Atlantische Commissie op 14 mei in Den Haag.*
- 2 Defence Data -. European Defence Agency. Zie www.eda.europa.eu
- 3 Nota Internationale militaire samenwerking aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, 11 mei 2012.
- 4 Voor nadere analyse van de succesfactoren voor multinationale militaire samenwerking zie: Tomas Valasek, *Surviving Austerity – The case for a new approach to EU military collaboration*. Centre for European Reform, London, April 2010.
- 5 Zie: Nota Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld aan de Voorzitter van de Tweede Kamer van de Staten-Generaal, 8 april 2011, p.7.
- 6 Onlangs heeft de Britse Minister van Defensie aangekondigd dat de Britse vliegkampschepen toch niet worden uitgerust met een katapultinstallatie om het mogelijk te maken Franse vliegtuigen te laten landen op Britse carriers en vice-versa. De vereiste aanpassing van de Britse vliegkampschepen werd te duur en zou teveel vertraging opleveren. Het VK keert terug naar het oorspronkelijke plan om gevechtsvliegtuigen vertikaal te laten opstijgen en landen. Zie: MOD announces change of Joint Fighter jet, 10 May 2012, www.mod.uk
- 7 Voor meer informatie zie de NORDEFECO website: www.nordefco.org

CARTOON

‘De belangrijkste strategische partners van Nederland in de afgelopen decennia waren: België, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk, en in speciale hoedanigheid van beschermheer, de Verenigde Staten,’ aldus de Adviesraad Internationale Vraagstukken in begin 2012.¹ In de afgelopen decennia zijn Nederland en de Verenigde Staten inderdaad vaak samen opgetrokken in de internationale arena.

Amerikaanse marinebezuinigingen: kans of bedreiging?

Het aflopen van de oorlogen in Irak en Afghanistan in combinatie met de financiële crisis sinds 2008 dwingen echter tot een nieuwe aanpak. Bezuinigen is overal het nieuwe trefwoord. Den Haag heeft het mes in Defensie gezet en ook het Witte Huis en het Congres hebben vorig jaar zomer een *Budget Control Act* aangenomen waarmee de uitgaven ingeperkt worden, ook die voor het Pentagon.

President Barack Obama kondigde in januari 2012 nieuwe *Defense Guidelines* aan waarmee de Verenigde Staten afstand nemen van het idee twee grote oorlogen gelijktijdig te kunnen voeren en er ook meer nadruk komt op lucht- en zeestrijdkrachten en het nieuwe *AirSeaBattle* concept: ‘As we look beyond the wars in Iraq and Afghanistan - and the end of long-term nation-building with large military footprints - we’ll be able to ensure our security with smaller conventional ground forces.’²

Minister van Defensie Leon Panetta verklaarde op 26 januari 2012 dat hij het Congres zou vragen de komende tien jaar 487 miljard dollar op Defensie te bezuinigen, een bedrag dat in de begroting van 2013 neerkomt op een reductie van 7,5%.³ De bewindsman gaf wel aan dat ‘the military will be smaller and leaner, but it will be agile, flexible, rapidly deployable and technologically advanced.’⁴ Bovendien stelde Panetta dat de bezuiniging geen achteruitgang hoefde te betekenen voor slagkracht en inzetbaarheid. Uit de eerste plannen blijkt dat het Witte Huis ervoor heeft gekozen om de US Navy vrijwel intact te laten.

De eerste Littoral Combat Ships van de Amerikaanse marine. Op de voorgrond de USS Independence, daarachter de USS Freedom. (www.informationdissemination.net)

De *Defense Guidelines* hebben niet alleen binnen de Amerikaanse regering tot ‘soul searching’ over een nieuwe internationale oriëntatie geleid, maar ook de pennen van analisten, academici en (ex)-militairen in beweging gezet. In dit artikel kijken wij naar de Amerikaanse mogelijkheden om ook in de toekomst de rol van partner en ‘beschermheer’ voor Nederland te blijven vervullen. Daartoe geven wij de Amerikaanse discussie weer over vorm en toekomst van allianties en kijken naar het debat over de aanpassingen van de strijdkrachten en in het bijzonder de US Navy, en wat dat voor Nederland en de KM kan betekenen.

Strategische keuzes voor de VS

Zeker sinds het aantreden van Obama ziet het er naar uit dat de onder zijn voorganger aangekondigde ‘Long War’ tegen het islamitische terrorisme korter zal gaan duren dan de naam doet vermoeden. Die ontwikkeling is aanleiding tot een hernieuwd debat over de bouwstenen voor een nieuwe Amerikaanse buitenlandse politiek en veiligheidsbeleid. In essentie staan twee groepen analisten tegenover elkaar: multilateralisten die geloven dat de allianties die de VS de afgelopen 50 jaar hebben opgebouwd ook te gebruiken zijn in de nieuwe eeuw en een essentiële aanvulling zullen vormen op afnemende Amerikaanse vermogens. Een tweede groep van unilateralisten moet van dergelijke nostalgie niets hebben en meent dat de oude allianties niks bijdragen aan problemen als de Iraanse kernwapenbouw, de opkomst van China en de crisis in Mexico, dat door drugsbendes verscheurd dreigt te worden. Multilateralisme of unilateralisme kunnen met enige terughoudendheid gekoppeld worden aan respectievelijk het beleid van de Democraten of de Republikeinen en dergelijke argumenten komen dan ook terug in de campagnes van Barack Obama en Mitt Romney in dit verkiezingsjaar.

Een oud debat nieuw leven ingeblazen

Voormalig staatssecretaris van Defensie voor strategie en planning onder George W. Bush, Jim Thomas, stelde vorig jaar in *The American Interest* dat de Amerikaanse allianties in het verleden vanwege de Amerikaanse overmacht militair niet altijd zo belangrijk waren, maar dat daar snel verandering in komt.⁵ Volgens Thomas worden de VS uitgedaagd door 'Euraziatische revisionistische machten' zoals Rusland, Iran en China, is er nog altijd een islamitische terreurdreiging en moet serieus gerekend worden op onrust rond kernstaten als Pakistan en Noord-Korea. De economische problemen van de VS dwingen Washington bovendien om meer met anderen samen te werken om deze dreigingen het hoofd te bieden, zo meent Thomas. 'What used to be a U.S. preference for working in concert with others is fast becoming an imperative.'⁶

Na de Tweede Wereldoorlog en opnieuw aan het einde van de Koude Oorlog hebben de VS zich gericht op de opbouw van Europa in plaats van in isolationisme te vluchten. De brede arm die Amerika om Europa sloeg – en ook om Zuid-Korea en Japan – heeft er echter toe geleid dat de afhankelijkheid van Washington zulke vormen heeft aangenomen dat zelfs het wegvallen van de Sovjet-Unie niet leidde tot een opbloei van eigen defensiecapaciteit. Men ging eerder nog meer leunen op de Verenigde Staten. 'It is therefore not surprising that unequal burden sharing, which is now actually worse than during the Cold War, has caused some to question the relevance, or practical utility of American alliances,' zegt Thomas, die daarbij op Afghanistan wijst.⁷

Tegen deze achtergrond zou Washington eigenlijk een nieuwe alliantiepolitiek moeten gaan voeren, een beleid gericht op het aangaan van nieuwe allianties en duidelijke uitleg aan het Amerikaanse electoraat, anders zou het strategische voordeel van politiek en militair sterke en geografisch gunstig gelegen bondgenoten verloren kunnen gaan, zo stelt Thomas in *The American Interest*, dat vorig jaar een aantal auteurs vroeg na te denken over de vraag welke bondgenoten Amerika nodig heeft. Het tijdschrift, dat slechts een paar jaar bestaat en nu al een groep van vooraanstaande auteurs uit zowel het Democratische als Republikeinse kamp heeft, stelt zich tot doel om het bestaande vocabulaire van links en rechts te overstijgen en 'to move beyond the defense of obsolete position.' De mensen die in het blad aan het woord komen vormen een redelijke doorsnede van het Amerikaanse debat, dat in talloze (vak)bladen, websites, televisieprogramma's en andere media gevoerd wordt.

Revisionistische machten steeds sterker

Revisionistische machten en ook bewegingen als Hamas en Hezbollah kunnen nu al beschikken over geavanceerde (raket) wapens, al dan niet op schepen geplaatst, waarmee zij de Amerikanen toegang tot allerlei regio's kunnen onttrekken. Het is niet alleen China dat een dergelijke 'anti-access strategie' voert, ook andere staten gaan die richting op. Waarschijnlijk zullen toekomstige militaire of politieke operatiegebieden veel minder toegankelijk zijn dan eerder gedacht. Alleen al vanwege de bezuinigingen, die Washington terughoudender zal maken en bondgenoten verlatingangst kan geven, is het dus belangrijk dat de VS bondgenoten aanmoedigen om meer voor

de eigen defensie te ondernemen en eigen 'keep-out-zones' te gaan vormen op land, ter zee en in de lucht. Te denken valt aan Japan, de Baltische staten en Centraal-Europa, aldus Thomas. Dit thema komt duidelijk terug in de *Defense Guidelines*, die door de Amerikaanse NAVO-ambassadeur Ivo Daalder als volgt werden samengevat: 'Europe needs to do more. You can't rely on the United States forever.'⁸

Hij roemde overigens Nederland vanwege de upgrade van de SMART-L radars van de LCF schepen zodat die onderdeel kunnen worden van het NAVO-raketschild.

Bij een grotere taak door bondgenoten hoort volgens Thomas een versoepeling van het Amerikaanse (wapen)technologie exportbeleid en moeten ook inlichtingen gedeeld worden. Zo kunnen de VS zich concentreren op het 'zware werk' zoals *Air Supremacy* en *Command of the Sea*. Voorwaartse verdediging – maar geen 'Cold War garrisons' – hoort daar bij, net als een redelijke afschrikking met kernwapens.⁹ Dat geeft ruimte voor nieuwe militaire, diplomatieke en politieke taken zoals raketafweer, terreurbestrijding, het tegengaan van de verspreiding van WMD-technologie en *cyberwarfare*, aldus Thomas.

Het verhaal van Thomas wordt door analist Kori Schake van het *Hoover Institution* afgedaan als verlangen naar een 'mythisch verleden' van succesvolle samenwerking dat nooit heeft bestaan en niet bijdraagt aan het oplossen van urgente veiligheidsproblemen. Bestaande organisaties bepalen zo het alliantiebeleid van de VS. 'We should rather be asking ourselves what kind of alliance relationships and institutions our country needs to better manage the security demands of protecting and advancing our interests.'¹⁰

Schake, die in 2008 adviseur was van de Republikeinse presidentskandidaat John McCain, wijst in de eerste plaats op de Chinese assertiviteit, de geringe Amerikaanse invloed op het Iraanse kernwapenprogramma, angst voor een geweldsexplosie in Mexico en de onvrede van Rusland met de regionale positie. Zij noemt

**het is niet alleen China dat een
'anti-access strategie' voert, ook andere
staten gaan die richting op**

echter ook positieve ontwikkelingen zoals de relatieve rust in Europa en de rol die Brussel kan vervullen bij het stabiliseren van het Midden-Oosten en Afrika. Schake meent dat de stabiliteit van Europa aangeeft dat de NAVO voor dat continent niet meer nodig is en dat de VS zich daarvan los kunnen maken. Tot de ontbinding van de alliantie, hebben de VS tijd om nieuwere betere allianties en nieuwe lossere bilaterale connecties te bouwen.

Een nieuwe veiligheidsarchitectuur is noodzakelijk omdat de geavanceerde wapens waarmee Rusland, China, Iran en verzetsbewegingen hun 'anti-access strategie' uitvoeren een serieuze nieuwe bedreiging voor de Verenigde Staten vormen, zo vindt ook Schake. Drie elementen zijn daarbij van belang, die niet alleen de VS raken maar ook bondgenoten, met name in Azië: verbeterde wapens, het gemak waarmee die te krijgen zijn en de verkorte waarschuwingstijd die daardoor ontstaat. Veel Aziatische landen hebben daarom juist nu behoefte aan echte institutionele binding. Het is ongewoon dat er nog zoveel aandacht naar de NAVO uitgaat, aldus Schake.

Schake formuleert een aantal eisen waaraan nieuwe partners van de VS moeten voldoen: het hebben van gemeenschappelijke waarden en belangen; het hebben van een sterke defensie en het kunnen aanvullen van de zwaktes van de VS. Voorts is het belangrijk dat leiders van nieuwe bondgenoten lastige politieke beslissingen kunnen nemen. Opvallend genoeg zijn de bondgenoten die Schake in dit verband noemt de oude NAVO-partners het Verenigd Koninkrijk, Canada, Nederland en Denemarken, die de bevolking uitgebreid uitlegden waarom zij in Afghanistan meevochten. 'The Dutch even allowed their government to fall rather than to accede to popular demands that were bad for Dutch interests.'¹¹

Sean Kay van Wesleyan University stelt de zaken nog veel scherper: Volgens hem zijn de meeste veiligheidsuitdagingen voor de VS tegenwoordig economisch en civiel van aard en moet er structureel minder aan Defensie worden uitgeven, en zeker minder aan de verdediging van Europa. 'After decades of American primacy in Europe, it is time to begin a managed downsizing of NATO emphasizing a minimalist role of collective defense for the United States, while the European allies assume lead responsibility for non-article 5 missions.'¹²

Kay aarzelt over het nut van de NAVO omdat bij het opstellen van het laatste *Strategic Concept* van 2010 niet eens serieus is ingegaan op de belangrijkste vraag voor de alliantie: 'how to adjust for the realities of American strategic retrenchment.'¹³ Hij ziet alleen een taak voor de NAVO als afschrikkingsmacht tegen de revisionistische machten op basis van artikel 5; alle overige acties moeten door Europa zelf worden ondernomen, inclusief de directe verdediging van het oude continent. 'By realigning NATO burden sharing, the United States can return the alliance to realistic foundations and promote a balanced U.S. and European anchor in global security and economic affairs.'¹⁴

De Amerikaanse overmacht heeft de bondgenoten soms erg afhankelijk gemaakt, maar die situatie is voor de Verenigde Staten niet meer zonder meer te accepteren. Bezuinigingen en een strategische heroriëntering op Azië dwingen Washington anders naar de bondgenoten te kijken. Drie alternatieven dienen zich aan: Jim Thomas pleit voor doorgaan met allianties, ditmaal als aanvulling op het wegvallen van eigen capaciteiten; Kori Schake wil kritisch kijken naar oude afspraken in Europa en middelen naar de Pacific overhevelen om daar meer institutionele arrangementen op te zetten; en als laatste is er nog de wens van Sean Kay om naast minder banden met Europa meer op economische ontwikkelingen in te zetten en ook op dat vlak met nieuwe partners in zee te gaan.

Herstructurering strijdkrachten

In de discussie over de herstructurering van de strijdkrachten klinken ongeveer dezelfde argumenten als door Thomas, Schake en Kay worden aangedragen. In bladen als *Proceedings* en *Armed Forces Journal* hebben diverse experts – (oud-)militairen en medewerkers van denktanks – de afgelopen twee jaar alternatieven aangedragen en mogelijke bezuinigingen bediscussieerd.

Professor of National Security Strategy aan het National War College Joseph Collins zegt dat bondgenoten in Europa, Azië en het Midden-Oosten een compenserende rol kunnen gaan spelen.

Bezuinigingen en een strategische heroriëntering op Azië dwingen Washington anders naar de bondgenoten te kijken. Op de foto de Amerikaanse president Obama met links minister van Defensie Panetta, tijdens het aankondigen van de nieuwe defensiestrategie, januari 2012. (4gwar.wordpress.com)

Hij noemt hen de Amerikaanse 'ace in the hole'. Dat ligt anders bij uitdagers zoals Rusland, Iran en China, die in tegenstelling tot de VS nogal alleen staan in de wereld en geen competente bondgenoten hebben. Net als Thomas, ziet hij in Amerika's bondgenoten dus een compenserende kracht voor de komende bezuinigingen: 'We have greater possibilities for burden-sharing and combined action with powerful friends and allies.'¹⁵ Van cruciale invloed op deze discussie zijn de werkelijke bezuinigingsplannen. En voor de marine vallen de bezuinigingen uiteindelijk wel mee. Zo worden bijvoorbeeld de 11 *Carriers* en 10 *Air Wings* behouden en komen er alsnog 55 *Littoral Combat Ships*. Wel worden zeven van de 22 *Aegis Cruisers* eerder ontmanteld. Dit betreft de *Ticonderoga Class Cruisers*, waarvan er zes nog geen ballistische raketten (BMD's) hadden en één sterk verouderd was. Tevens wordt het nieuwe concept *AirSeaBattle* - het militaire antwoord op de *anti-accesstrategie* - ingevoerd door nauwe samenwerking tussen de marine en luchtmacht. Het idee is gebaseerd op het geïntegreerd in de diepte aanvallen en vernietigen van de vijandelijke raket- en andere wapens door eenheden van de *US Navy* en *US Air Force*.¹⁶

Verder worden veel bouwplannen vertraagd of uitgesteld om op deze manier de kosten voor aankoop en onderhoud over meerdere jaren te spreiden. Wat opvalt is dat er geen geplande aankopen worden wegbezuinigd, maar slechts uitgesteld. Als de plannen van Panetta worden uitgevoerd zal de Amerikaanse marine in kwantiteit dus weinig in te hoeven leveren.¹⁷ Het Korps Mariniers, in de VS een apart krijgsmachtsdeel, gaat wel terug met zo'n 20.000 man naar 182.000 militairen, maar is daarmee na de herstructurering nog steeds groter dan voor 2001. De meeste banen zullen verdwijnen in Camp Lejeune in North Carolina en het *Expeditionary Fighting Vehicle* wordt ook geschrapt, waardoor in de toekomst minder *Over the Horizon* (OTH) amfibische operaties kunnen worden ondernomen.

Ondanks dit op het eerste gezicht bemoedigende nieuws over de *US Navy* is Seth Cropsey, Senior Fellow aan het *Hudson Institute* en oud-marineofficier, niet gerustgesteld. Hij is van mening dat

inzet en slagkracht van de Amerikaanse marine op internationaal niveau sterk zullen worden beperkt omdat de bezuinigingen geen rekening houden met achterstallig onderhoud aan veel varende eenheden. Daarnaast zullen de nieuwe taken van de Amerikaanse marine – zoals raketafweer en diplomatieke optredens – volgens Cropsey naar beneden moeten worden bijgesteld en zal de zeemacht in de toekomst minder bij kunnen dragen aan de bestrijding van internationale crises.¹⁸ Hij beweert zelfs dat de Amerikaanse marine in de toekomst zou kunnen verworden tot een veredelde *coastguard*.¹⁹

De argumenten van Schake over het maken van een nieuwe keuze in de buitenlandse politiek komen terug bij overste-vlieger Sean Liedman, die stelt dat de Amerikaanse marine een leidende rol moet behouden bij het handhaven van de internationale orde, vrede en vrijheid. De Navy, en met name de vliegdekschepen, is van groot belang voor het behouden van grootmachtstatus. Maar indien het niet mogelijk is om de carriers te onderhouden, zal Amerika 'ultimately be forced to alter its ends.'²⁰

Ook oud-marineofficier en militair analist Bryan McGrath schrijft dat de Verenigde Staten 'without a global navy' geen wereldmacht zullen blijven.²¹ Hij stelt dat de US Navy het meest flexibele onderdeel is van de Amerikaanse strijdkrachten en daarom ingezet kan worden voor zeer uiteenlopende en nieuwe taken. Ook geeft McGrath aan dat wanneer de regering-Obama besluit tot reductie van de vloot, deze afname niet of nauwelijks kan worden gecompenseerd door één van Amerika's bondgenoten en sluit zich daarmee aan bij de analyse van Kay. De omvang van de Amerikaanse marine maakt dit volgens hem onmogelijk: 'none can create a fleet capable of replacing U.S. naval presence.'²² Het is duidelijk dat hier en daar gevreesd wordt voor een slinkende internationale rol voor de Verenigde Staten. Toch is er ook een kleine minderheid die stelt dat met de bezuinigingen nieuwe kansen ontstaan voor de Amerikaanse marine. Zo is oud-Captain Robinson Harris van mening dat de bezuinigingen een mogelijkheid bieden tot een totale revaluatie van de doelen van Defensie in het algemeen en de marine in het bijzonder. Hij stelt dat 'such a review may actually identify strategic opportunities for improving the force and its capabilities.'²³

De bezuinigingen hakken er zwaar in bij grondeenheden zoals Army en Marine Corps, maar de vloot en de luchtmacht worden relatief ontzien. Zo wordt scheepsnieuwbouw uitgesteld, maar niet geschrapt, komen er zelfs hele nieuwe scheepstypen in de vaart zoals het *Littoral Combat Ship* en worden er nieuwe raketafweersystemen ontwikkeld. Toch vrezen de meeste analisten voor de vliegdekschepen en andere geavanceerde platforms, middelen waarmee Amerika zijn wereldmachtstatus onderstreept. Volgens sommige experts ligt de oplossing in het aanhalen van de banden met (Europese) militaire partners, maar anderen zien daar juist niets in onder andere vanwege de recente oorlog in Libië en de Kosovo-oorlog van 1999. Critici wijzen op de soms gebrekkige politieke wil in Europa om gewapende conflicten aan te gaan en de technologische achterstand bij bepaalde partners.

Gevolgen voor Nederland en de KM

Wat de uitkomst ook zal zijn van de presidentsverkiezingen van 6 november, de Amerikaanse visie op allianties in de buitenlandse-

en defensiepolitiek is duidelijk veranderd. Dat heeft ook gevolgen voor de bilaterale samenwerking met Nederland en de Koninklijke Marine.

President Obama heeft met zijn *Defense Guidelines* duidelijk gekozen voor nadruk op Azië en het opzetten van nieuwe vormen van samenwerking met oude en nieuwe bondgenoten in die regio. Minister van Defensie Panetta heeft begin juni tijdens zijn Azië-reis afspraken gemaakt voor het gebruik maken van havens in Singapore en de Filipijnen en tevens ging hij in Vietnam langs in de diepzeehaven Cam Ranh Bay. Als Romney wordt gekozen zullen zijn plannen waarschijnlijk meer lijken op wat Schake schreef.²⁴ De Republiek heeft immers aangekondigd de *Defense Guidelines* van Obama te verwerpen en beloofde de bezuinigingen op Defensie terug te zullen draaien: wat de US Navy betreft tot wel vijftien – en geen negen zoals onder Obama – nieuwe marineschepen per jaar te zullen bouwen.

In de visie van Romney moet de 21ste eeuw net als de 20ste een 'American Century' zijn: een eeuw waarin de VS de sterkste economie en het sterkste leger heeft en houdt. Net als Obama ziet Romney opkomende machten als China en gevaarlijke uitdagende staten, maar hij kiest voor een intensieve band met het Verenigd Koninkrijk en Israël en daarna pas voor allianties en ad hoc samenwerkingsverbanden. Ook onderstreept hij dat Amerika de vitale nationale belangen ook altijd alleen kan beschermen. Militair gezien zet Romney in op een netwerk van raketafweer en houdt hij vast aan het permanent stationeren van carriers in de Perzische Golf en de Middellandse Zee.²⁵

Daar Obama inzet op Azië en Romney Amerikaanse kracht benadrukt is duidelijk dat de NAVO en Europese partners op zijn best een minder vooraanstaande rol spelen. Analist Sean Kay geeft nog een derde pessimistische variant: indien de economie verder inzakt in Europa en de VS dan zullen minder samenwerking en een Amerikaanse 'pull back' uit Europa zeker bewaarheid worden, ongeacht wie er in het Witte Huis zit. Het *Littoral Combat Ship* (LCS), een scheepstype dat voorheen binnen de NAVO door Europese marines werd geleverd, is ook een duidelijk vingerwijzing dat minder met Europa samengewerkt zou →

Het Expeditionary Fighting Vehicle van het Amerikaanse Korps Mariniers wordt geschrapt, waardoor in de toekomst minder 'Over the Horizon' amfibische operaties kunnen worden ondernomen. (www.defense.gov)

kunnen worden.²⁶ De LCS-klasse schepen meten zo'n 3.000 ton, varen 40 knopen en liggen ondieper in het water dan traditionele *destroyers*. De sterk geautomatiseerde LCS-klasse heeft drie taken: onderzeebootbestrijding, mijnenbestrijding en het bevechten van de kleine schepen met raketten waarmee uitdagende staten zoals Iran hun *anti-access*strategie vorm geven. Daartoe krijgen de LCS-schepen een kleine kernbemanning van 40 koppen, afhankelijk van de taak aangevuld met zo'n 35 specialisten, en twee MH-60 helikopters of *drones*.²⁷ Op een geplande vloot van 310-316 eenheden, vormen de LCS-schepen dus ongeveer een zesde van het aantal schepen. Naar verwachting zijn de schepen, waarvan er reeds twee in de vaart zijn, de USS Freedom en de USS Independence, vanaf 2017 op grote schaal inzetbaar. De LCS zal vooral effectief zijn in kustwateren, met name door het gebruik van de heli's of *drones*. Critici zeggen echter dat de schepen, die lijken op de Holland-Klasse, te weinig (luchtafweer)bewapening hebben en voor kustwateren toch te groot zijn.²⁸ Met name de vele kleine speedboten van de Iraanse marine en Revolutionaire Garde zouden het de LCS moeilijk kunnen maken. Anderen wijzen erop dat het nog jaren duurt voordat de LCS-vloot compleet is en dat er in de periode tot 2017 nog veel kan veranderen.

Ten aanzien van de Europees-Amerikaanse maritieme samenwerking zijn er de laatste jaren drie belangrijke ontwikkelingen: de acties rond de Hoorn van Afrika, de Libië-oorlog en het NAVO-raketschild. Bij de Atalanta-missie voor de kust van Somalië en eerdere operaties is er een duidelijk samenwerking tussen de US Navy en Europese marines, inclusief de KM. De door Parijs en Londen begonnen oorlog tegen het Noord-Afrikaanse land was niet mogelijk zonder Amerikaanse steun en legde daarmee voor een tweede keer – de eerste keer was de Kosovo-oorlog van 1999 – de Europese militaire zwakte bloot. Rond de raketafweer van de NAVO, waarbij de LCF schepen een belangrijke rol spelen, bestaat wel sterke samenwerking met de VS, net als tussen de korpsen mariniers.

Het is duidelijk dat de Amerikaanse marine het operatieterrein hoe dan ook naar Azië verlegt en inzet op nieuwe scheepstypen die meer optreden in kustwateren mogelijk maken. Maar net als in eerdere operaties waarbij de Amerikaanse marine met de KM samenwerkte kan die samenwerking een veelheid van gedaantes aannemen, van mijnenbestrijding in de Golf in 1987/88, de inzet van dieselonderzeeboten, drugsbestrijding in het Caraïbisch gebied, tot het leveren van een commandant en schepen voor TaskForce150 in 2005/2006. Gezien de kwaliteiten van de KM en de eerdere samenwerking met de US Navy is het aannemelijk dat die voortgezet zal worden, met name in de voor Europa en de VS belangrijke Golfregio. Militaire samenwerking tussen de VS en Europa in het algemeen zal echter waarschijnlijk afnemen en dat zal zeker zijn weerslag hebben op de Amerikaanse rol als 'beschermheer' voor Nederland.

Conclusie

Amerika richt zich momenteel steeds meer op de Pacific, Oost-Azië en het Midden-Oosten, terwijl Europa – verenigd en economisch daadkrachtig of niet – vooral te doen zal hebben met Noord-Afrika, Rusland, de Golfregio en Afrika. De veiligheidsbelangen overlappen dus steeds minder. Maar de

discussie over de richting van de buitenlandse politiek zoals die in de Verenigde Staten wordt gevoerd is nog lang niet afgesloten. De keuze tussen een '*alleingang*' en een voortzetting van stevige coalitiepolitiek kan nog zo hard worden uitgesproken in de campagne, de realiteit van de wereldpolitiek zal Europa en Amerika in elkaars armen drijven. Maar wat de uitkomst van de presidentsverkiezingen in november ook is, de Amerikanen zullen niet meteen over de brug komen met schepen of andere militairen middelen. Europa is nu echt zelf aan zet. ←

Drs. A.A. (Alexander) Bon is Amerikanist en universitair docent Internationale Betrekkingen aan het KIM.
T. (Tom) Delhez is stagiair bij de sectie Internationale Veiligheidsstudies van de studierichting KW aan het KIM.

Noten

- 1 Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV), *Europese Defensiesamenwerking – Soevereiniteit en Handelingsvermogen*, Rapport 78, Januari 2012, p. 38.
- 2 Remarks by the President on the Defense Strategic Review, January 5, 2012, The Pentagon. www.whitehouse.gov/the-press-office/2012/01/05/remarks-president-defense-strategic-review
- 3 Richard Kogan, 'How the Across-the-Board Cuts in the Budget Control Act Will Work,' April 27, 2012, *Center on the Budget and Policy Priorities*. www.cbpp.org/cms/?fa=view&id=3635
- 4 usnews.msnbc.msn.com/_news/2012/01/26/10244240-panetta-military-cuts-to-hit-all-50-states
- 5 Jim Thomas, 'From Protectorates to Partnerships,' *The American Interest*, Vol. VI, no. 5, May/June 2011, p. 37.
- 6 Thomas, 'From Protectorates', p. 37.
- 7 Thomas, 'From Protectorates', p. 39.
- 8 US Ambassador to NATO Ivo Daalder, 'U.S. and European Defense at Chatham House,' January 23rd, 2012.
- 9 Thomas, 'From Protectorates', p. 42.
- 10 Kori Schake, 'The Allies we Need,' *The American Interest*, Vol. VI, no. 5, May/June 2011, p. 46.
- 11 Schake, 'Allies,' p. 53.
- 12 Dr Sean Kay, 'What is NATO's Role in a New Transatlantic Bargain?', in Mark D. Ducasse (ed.), *The Transatlantic Bargain*, NATO Defense College and National Defense University, NDC Forum Paper 20, Rome, 2012, p. 120. www.ndu.edu/inss/docUploaded/Transatlantic%20Bargain.pdf
- 13 Kay, 'What is NATO?', p. 126.
- 14 Kay, 'What is NATO?', p. 127.
- 15 Joseph J. Collins, 'Searching for a strategy: How to maintain global power in an age of austerity,' *Armed Forces Journal*, Vol. 149 No. 7, p. 32-33.
- 16 www.marines.mil/unit/hqmc/Pages/TheAir-SeaBattleconceptsummary.aspx#
- 17 *Navy Defense News*, 26 januari 2012, 'U.S. Navy Sidesteps Most Pentagon Cuts'.
- 18 Seth Cropsey, 'The US Navy in Distress,' *Strategic Analysis* Vol. 34, No. 1, p. 37-40.
- 19 Seth Cropsey, 'The US Navy,' p. 43.
- 20 Commander Sean Liedman, 'Ways, Means and the End Game,' *Proceedings*, Vol. 137, No. 9, p. 1.
- 21 Bryan McGrath, 'The Necessity of Dominant American Sea Power,' *Proceedings* Vol. 137 No. 1, p. 53.
- 22 Bryan McGrath, 'The Necessity,' p. 52-53.
- 23 Captain R. Robinson Harris, 'During Budget Woes, Opportunity Knocks,' *Proceedings* Vol. 137, No. 1, p. 8-9.
- 24 De Republikeinse conventie, waar de kandidaat wordt gekozen, zal van 27 tot 30 augustus in Tampa, in Florida, gehouden worden.
- 25 'Mitt Romney Delivers Remarks on U.S. Foreign Policy,' *The Citadel*, October 7, 2011.
- 26 Ronald O'Rourke, *Navy Littoral Combat Ship (LCS) Program: Background, Issues, and Options for Congress*, April 6, 2012 - RL33741, p. 5. assets.opencrs.com/rpts/RL33741_20120406.pdf
- 27 O'Rourke, p. 2.
- 28 Milan Vego, 'No Need for High Speed,' *Proceedings*, Vol. 135, No. 9.

Internationale kennis- en materieel samenwerking: Win-win

Internationale samenwerking is een speerpunt in de Beleidsbrief van minister Hillen. Het wordt genoemd als oplossing om de problemen van kleiner wordende budgetten het hoofd te bieden. In het kader van die brief wordt gestreefd naar het intensiveren van internationale samenwerking met onder meer de BENELUX, Duitsland en de NAVO en het European Defence Agency (EDA).

Het beoogde effect dat men hiermee hoopt te bereiken is kostenbesparingen op het gebied van *Research & Development*, maar ook bij het verwerven of onderhouden van marineschepen. Deze kostenbesparingen zouden dan moeten worden bereikt door met minder mensen meer en sneller resultaten te behalen dan tot nu toe is gedaan. Het Ressort Maritieme Systemen, onderdeel van de Directie Wapensystemen van de Defensie Materieel Organisatie (DMO) is echter al zeer lang actief internationaal aan het samenwerken op allerlei gebieden.

Dit artikel gaat in op de vraag hoe intensievere internationale samenwerking kan bijdragen aan een effectiever en efficiënter DMO Ressort Maritieme Systemen.

Om die vraag te kunnen beantwoorden worden allereerst de verschillende vormen van internationale samenwerking verkend. Daarna wordt ingegaan op de specifieke kenmerken van die verschillende vormen, om vervolgens te verkennen hoe de doeltreffendheid en de doelmatigheid van de internationale samenwerking vergroot kan worden.

Vormen van internationale samenwerking

Er bestaan veel vormen van internationale samenwerking, die allemaal hun eigen doelen en karakteristieken hebben. Ze vallen

eigenlijk in twee grote groepen uiteen. Allereerst de vormen van samenwerking die gericht zijn op het delen en opbouwen van kennis die nodig is om nieuw materieel te verwerven of om materieel te onderhouden. Deze samenwerkingsvormen betreffen vooral de militair specifieke kennisgebieden en zijn technologie gedreven. Daarnaast bestaan er vormen van samenwerking die gericht zijn op het gezamenlijk verwerven, exploiteren of opereren van materieel. Deze vormen zijn vaak project- of wapensysteem gedreven.

Samenwerking op kennisgebieden

Het verwerven en onderhouden van marineschepen is een kennisintensieve activiteit. Marineschepen kunnen gezien worden als complexe 'systems of systems', waarvan gedegen kennis van zaken van groot belang is om als deskundig opdrachtgever op te kunnen treden bij de verwerving of het onderhoud. Ook is specifieke kennis nodig om de gewenste technologieontwikkeling te kunnen volgen of zelfs mogelijk te maken voor nieuwe schepen. Het Ressort Maritieme Systemen heeft deze benodigde kennis nationaal gezien ondergebracht in de zogeheten 'Gouden Driehoek': de nationale samenwerking met de instituten (TNO, NLR, Marin, TU Delft) en de industrie, de firma's in het →

marinebouwcluster. De kennis van de partners in deze driehoek is complementair aan elkaar. De DMO is opdrachtgever en het kenniscentrum voor de integratie militair maritieme- en bedrijfsvoeringstechnologie. De instituten zijn de innovatieve adviseur met hun echte fundamentele expertise. De industrie sluit de driehoek als partner voor de product- en productiekennis en de civiele maritieme kennis. Deze 'Gouden Driehoek' is randvoorwaardelijk geweest voor de voortbrenging van alle recente marineschepen, die uitblinken in kosteneffectiviteit en innovatie.

Maar Nederland is te klein om op alle relevante gebieden alle kennis zelf in huis te hebben en al het onderzoek zelf te doen. In de praktijk zijn niet alle landen even sterk of even ver vooruit op alle gebieden, met andere woorden: er valt veel van elkaar te leren. Daarom is de DMO al sinds jaar en dag bezig om op verschillende kennisgebieden samen te werken met buitenlandse marines en instituten. Eerdere bezuinigingen op defensiepersoneel en de R&D-budgetten, ook om ons heen, hebben deze noodzaak nog verder versterkt. Vrijwel alle landen kampen nu met dezelfde omstandigheden en moeten zwaar bezuinigen.

Mooie voorbeelden van succesvolle samenwerkingsverbanden op specifieke kennisgebieden zijn de volgende:

- Het Duits-Nederlandse *Centre for Ship Signature Management*. Dit gezamenlijke kenniscentrum voor scheepssignaturen is gevestigd in Kiel en bestaat uit drie Nederlandse en drie Duitse defensiemedewerkers en een directeur die afwisselend Duits of Nederlands is. Het centrum is opgericht om kennis te delen en te borgen en om R&D-programma's te harmoniseren en heeft het een leidende rol bij het bepalen van het signaturenbeleid voor de Duitse en Nederlandse schepen. Het combineert de Nederlands sterke punten met de Duitse, en heeft inmiddels ook internationaal een goede reputatie opgebouwd. Inmiddels zijn Canada, Noorwegen en België bij CSSM aangesloten als *observer*.
- *Cooperative Research Ships* (CRS, zie ook www.crships.org), dit is al sinds 1969 een goed werkend samenwerkingsverband van 25 leden/organisaties, dat gezamenlijk onderzoek uitvoert en de resultaten aan de leden ter beschikking stelt. Het Marin vervult de secretariaatsrol. De leden bestaan uit reders, werven, toeleveranciers (schroeven, *thrusters*), klassebureaus en marines. Zij betalen een 'contributie' en van dat gezamenlijk ingelegde geld wordt besloten welke onderzoeken men gezamenlijk gaat doen. Op die manier ontstaat een vermenigvuldigingsfactor van 25 op het geïnvesteerde geld. Naast CRS bestaat ook een dergelijk samenwerkingsverband tussen zeven marines, CRNav, waarin naar specifieke militaire aspecten als lekstabiliteitsnormen en onderzeeboten gekeken wordt.
- Veel marines, bijvoorbeeld de Britse, Zweedse en de Amerikaanse marines, zijn gedwongen (geweest) hun eigen ontwerp-kennis af te stoten. Ook binnen de DMO staat het in stand houden van eigen ontwerp- en integratiekennis onder zware druk. Het gaat hierbij alleen om kennis om platform- en SEWACO-concepten op te kunnen stellen, te beoordelen en op waarde versus kosten te kunnen analyseren en optimaliseren. Het verdwijnen van die kennis maakt marines niet alleen sterk afhankelijk van de ontwikkelingen en het innovatiebeleid van de industrie, maar zorgt er tevens voor dat het vermogen om nog als *Smart Buyer* of als deskundig opdrachtgever op te kunnen treden teveel wordt

Proef met kapseizen, uitgevoerd bij het CRS (foto CRS)

gereduceerd. Daarom zoeken marines naar mogelijkheden om de resterende ontwerp-kennis aan elkaar beschikbaar te stellen. Dit gebeurt op basis van *Quid Pro Quo*, maar bij het ontstaan van een onbalans zou betaald moeten kunnen worden. Dit leidt dan echter tot kosten en niet tot kennis. Momenteel wordt onderzocht met Zweden of een *Network of Experts On Ship Design* opgezet kan worden, waarin *naval architects* onderling kennis (bijvoorbeeld normen of specificaties) uitwisselen en elkaar adviseren over concrete vraagstukken of projecten. Er wordt daarbij bekeken of het mogelijk is ontwerp-kennis op het gebied van onderzeeboten (Zweden) en fregatten (Nederland) onderling ter beschikking te stellen en uit te wisselen.

- Als één van de oprichters is Nederland heel actief in het *Maritime Theatre Missile Defence Forum*. Dit samenwerkingsverband tussen 9 landen (Australië, Canada, Duitsland, Frankrijk, Groot-Brittannië, Italië, Nederland, Spanje en de Verenigde Staten) heeft tot doel de maritieme luchtverdediging binnen internationale coalities op een hoger niveau te brengen. Zeker met de komst van de *Anti-Ship Ballistische Missiles* (ASBM) en *Anti-Ship Cruise Missiles* (ASCM) is dit actueel. Initieel was het een product georiënteerde samenwerking (onder meer de laatste SM2 modificaties werden vanuit dit forum geïnitieerd), doch de laatste jaren wordt voornamelijk naar de interoperabiliteit van de maritieme CMS systemen gekeken. Het uiteindelijke doel is om tot een internationaal gestandaardiseerde, hoogwaardige, deels geautomatiseerde commandostructuur te komen, om invulling te geven aan het in de Maritieme Visie 2030 genoemde 'any sensor, any shooter' principe. Naast de effectievere verdediging tegen genoemde dreiging is een dergelijke structuur ook noodzakelijk om de steeds grotere maritieme rol in *joint theatres*, bijvoorbeeld als sensor en/of shooter tegen *Tactical Ballistic Missiles* (TMBD), optimaal te ondersteunen.

Internationale materieel-samenwerking

- BeNeSam: de Belgisch-Nederlandse Marine samenwerking is een belangrijk voorbeeld van internationale samenwerking (sinds 1948), zowel op operationeel gebied als op materieel gebied [zie ook het artikel van C. Homan, elders in dit nummer -red]. Op materieel gebied bestaat verregaande samenwerking; België verzorgt het onderhoud van de Belgische en de Nederlandse mijnenjagers, en Nederland verzorgt het onderhoud van de Belgische en Nederlandse M-fregatten. Op deze wijze worden belangrijke dubbelingen in de organisatie van beide landen voor-

komen en worden veel kosten bespaard. Onder de BeNeSam overeenkomst functioneert ook de Werkgroep Capacitaire Ontwikkelingen, waarin België en Nederland overleg voeren over toekomstige behoeftestellingen, zoals de vervanging van de M-fregatten en de Alkmaar klasse mijnenjagers, om tot verdere samenwerking te komen en eenmalige kosten te besparen.

- *Naval Ship Cooperation MOU* met Duitsland: de overeenkomst betreffende Nederlands-Duitse samenwerking op het gebied van marine technologie werd getekend in 1990. Sindsdien beleggen beide landen zeer regelmatig vergaderingen om mogelijkheden tot samenwerking te onderzoeken. Meest tastbare resultaten tot nu toe zijn het gezamenlijke AAW-systeem van het LCF en de F-124, het hierboven beschreven gezamenlijke *Centre for Ship Signature Management* in Kiel en de gezamenlijke exploitatie van een aantal signatuurmeetbanen. Momenteel worden ook gesprekken gevoerd met Duitsland om de mogelijkheden te verkennen van samenwerking bij de vervanging van de M-fregatten rond 2020 en de verwerving van het *Mehrzweck Kampf Schiff* 180. Uiteindelijk doel van de samenwerking is te komen tot grotere series schepen en daarmee niet alleen eenmalige kosten te besparen, maar ook om door middel van 'economies of scale' besparingen in productie- en wellicht zelfs exploitatiekosten te bereiken.
- Ook met Zweden wordt intensief samengewerkt. Niet alleen op R&D-gebied wordt gezamenlijk (met Canada) onderzoek gedaan naar de effecten van *Naval IED's (Improvised Explosive Devices)*, maar tevens wordt gezamenlijke verwerving van materieel nagestreefd. Met de gezamenlijke verwerving van het *Remote Controlled Influence Mine Sweeping (RCIMS)* -project was men al aan de evaluatie van de tweede ronde *Request For Information* toe, tot de Nederlandse politiek besloot het project te stoppen. Dit tot teleurstelling van Zweden. Momenteel wordt gewerkt aan verdieping van de samenwerking. Zo wordt de mogelijkheid tot het gezamenlijk verwerven van de vervangers van de sleepboten voor CZSK onderzocht, met als doel investeringskosten te besparen.
- Nog een laatste voorbeeld van samenwerking op materieelgebied is de *NL-UK Gasturbine MOU*, waaronder de Rolls Royce gasturbines van de Nederlandse M-fregatten en de Engelse Type 23 in een gezamenlijke *pool* zijn ondergebracht, worden onderhouden en uitgewisseld. Dit is een zeer succesvolle vorm van 'pooling and sharing' dat in de toekomst als voorbeeld zou kunnen dienen voor andere soorten materieel.

Duits luchtverdedigingsfregat van de F124 Sachsenklasse, uitgerust met hetzelfde AAW-systeem als de Nederlandse LCF. (foto wikipedia.org)

Kenmerken van samenwerkingsvormen

Bovenstaande voorbeelden van verschillende vormen van samenwerking hebben een aantal overeenkomsten en gemeenschappelijke kenmerken. Zo blijkt dat voor vrijwel elk onderwerp een andere vorm c.q. samenstelling van de samenwerking is gekozen dan wel is ontstaan. Ook blijkt uit de voorbeelden dat er al zeer breed internationaal wordt samen gewerkt: er is vrijwel geen onderwerp te vinden waar dat niet gebeurt. En dat geldt ook voor onze omringende marines: men is allemaal op zoek geweest naar partners vanuit ieders sterke en zwakkere punten.

Dat gegeven heeft vrijwel automatisch geleid tot de wisselende gelegenhedencoalities waarin partners allen een win-win situatie ervaren. Deze komen tot stand op basis van relaties en contacten die ontstaan op allerlei internationale fora en platforms (zoals EDA- of NAVO-vergaderingen). Dat is mensenwerk en vraagt vaak langere aanlooptijden. Het opzetten van een vorm van internationale samenwerking verloopt vaak traag en hierbij geldt duidelijk dat de kosten voor de baten uitgaan. Het is een investering in tijd en geld, niet alleen reisbudget, maar vaak ook voor gezamenlijk onderzoek of studies. Het vinden van de benodigde budgetten is daarbij vaak een grote uitdaging. Het zogenaamde *budgetline alignment* is veelal de oorzaak van de trage opstart van een samenwerking. Dat geldt zeker voor Nederland, waar internationale samenwerking op het gebied van R&D afhankelijk is van de financiering waarvoor elk jaar weer geconcurrereerd moet worden binnen de DMO. Samenwerking is ook altijd gebaseerd op complementariteit. De samenwerkende partners moeten elkaar iets te bieden hebben en elkaar aanvullen. Het principe van *Quid Pro Quo*, oftewel 'voor wat hoort wat' of, zoals de Amerikanen het noemen, *equitability* wordt in internationaal verband eigenlijk altijd gehanteerd. De inbreng kan bestaan uit menskracht, reeds bestaande kennis en/of kunde of het gebruik van faciliteiten (meetbanen, laboratoria, softwarepakketten etc.). Belangrijk daarbij is op te kunnen treden als een gelijkwaardig gesprekspartner met de juiste kennis van zaken.

Sneller en meer resultaat

Kan intensivering van de internationale samenwerking bijdragen aan de politieke doelstelling om sneller en meer resultaat te behalen? Van verdere intensivering moet in een krimpende organisatie, die al op veel terreinen samenwerkt, niet veel meer verwacht worden. Wel kunnen we onderzoeken of de internationale samenwerking doeltreffender en doelmatiger kan. Doeltreffender, door meer gerichte kennis en informatie te leveren voor de doelstellingen van de DMO of meer gezamenlijke projecten op te starten. Doelmatiger, door de vermenigvuldigingsfactor te vergroten, aanlooptijden te verkorten en/of de operationele kosten (voornamelijk reis- en conferentiekosten) te besparen.

Doeltreffender

De doeltreffendheid van de huidige vormen van internationale samenwerking zou verbeterd kunnen worden door deze meer *topdown* aan te sturen, gebaseerd op langjarige *roadmaps* die gericht zijn op de ontwikkeling van de toekomstige capaciteiten van het Defensie Investeringsplan. Deze *roadmaps* zouden gekoppeld moeten worden aan de keuze van één of twee strategische samenwerkingspartners, waarmee over de volle breedte samen gewerkt

gaat worden. Daardoor zou de samenwerking, die nu over de volle breedte van alle vakgebieden elk voor zich tot stand komt, meer focus en minder verschillende partners kunnen krijgen, en meer gedwongen kunnen worden tijdig gewenste ontwikkelingen af te kunnen ronden op het goede *Technology Readiness Level*, gereed voor toepassing. Dergelijke *roadmaps* zouden breed gedragen moeten worden door de DMO, het CZSK en de DOBBP (Directie Operatiën, Behoeftestellingen, Beleid en Plannen), zodat er ook fondsen voor gealloceerd kunnen worden en ze gekoppeld kunnen worden aan de cycli voor R&D-contouren. Die kunnen daardoor sneller doorlopen worden, bovendien wordt het probleem van *budgetline alignment* daarmee eenvoudiger.

Deze aanpak heeft echter een keerzijde. Door ons meer te verbinden met één of twee partners, worden we voor andere landen minder interessant als samenwerkingspartner. Daarmee groeit de afhankelijkheid van elkaar. De keuze van een strategische partner heeft dan ook belangrijke lange termijnafecten.

Focus: samenwerking met Zweden

In de al genoemde samenwerking met Zweden wordt momenteel gewerkt aan een verdiepingsslag. Beide landen worden getroffen door grote bezuinigingen waarbij de kennisbasis aanzienlijk wordt verkleind. Gepoogd wordt om een 'network of experts' op te zetten, waarbij zeer concrete samenwerkingsdoelen binnen een jaarplan succesvol worden. Om dit formeel vast te leggen wordt gewerkt aan een *project arrangement* (PA). Deze PA regelt de onderlinge ondersteuning en advisering voor concrete projecten en de bewaking van de balans van de inspanningen. Bij onbalans zou sprake kunnen zijn van financiële compensatie.

Belangrijk is dat de doelen die gesteld worden voldoende "SMART" gesteld worden om de balans in de samenwerking te kunnen bewaken. Binnen deze doelen zullen concrete werkpakketten worden geformuleerd in een jaarplan. Dit is gedaan om het passend te krijgen binnen de beschikbare capaciteiten, per land, die voortdurend onder druk staan. De resultaten zullen in principe zonder geld, *Quid Pro Quo*, worden uitgewisseld. Er wordt gestreefd naar een zo complementair mogelijke kennis uitwisseling om synergie te bereiken. In de samenwerking heeft Nederland meer kennis in het bovenwater domein en Zweden in het onderwater domein. Gezamenlijk wordt het hele militair maritieme domein hoogwaardig afgedekt.

Essentieel in alle samenwerking, en zo ook deze, is het wederzijds vertrouwen en het nakomen van gemaakte afspraken. Voldoende capaciteit en *commitment* zijn hierbij essentieel.

Doelmatiger

Internationale samenwerking kan meer per ingebrachte euro of uur 'opbrengen' als de zogeheten vermenigvuldigingsfactor wordt vergroot, dat wil zeggen het aantal partners dat bijdraagt in het project. Hoe groter het aantal partners, hoe kleiner de eigen bijdrage. Voorbeelden hiervan zijn samenwerking in het kader van EDA en NAVO. Nadeel van dit soort samenwerkingsvormen is de lange voorbereidingstijd die nodig is om projecten op te starten en de afnemende mogelijkheid om de inhoud te sturen. Meer partners betekent nu eenmaal ook minder invloed en meer compromissen en dus minder doeltreffendheid.

Aanlooptijden van internationale samenwerking zouden vrij eenvoudig verkort kunnen worden door vooraf budget te alloceren voor samenwerking binnen EDA of NAVO. Frankrijk en

Italië doen dat, en zijn daardoor in staat om heel snel toe te zeggen dat ze aan een bepaald project meedoen. *Budgetline alignment* is daardoor een stuk eenvoudiger, en projecten zouden eerder opgestart kunnen worden, omdat je niet meer afhankelijk bent van de jaarlijkse R&D-contouren cyclus

Moderne middelen

Moderne middelen kunnen de doelmatigheid vergroten en de samenwerking positief beïnvloeden en kosten (reis-)besparen.

Deze middelen zijn globaal te verdelen in twee categorieën:

Kennismanagement (*sharepoint*, *wiki's*, *yellowpages*) en Communicatie (VTC, skype, twitter).

In de lopende samenwerkingsverbanden is hiermee al de nodige ervaring opgebouwd en deze is vooral positief te noemen. Er zijn echter wel aandachtspunten die in acht genomen moeten worden. Een niet te vergeten aandachtspunt bij het gebruik van kennismanagement middelen is het tijdsbeslag voor het beheer van de kennis. Om een goed, langdurig bruikbaar, kennisuitwisselingsstelsel te maken en te gebruiken zal ten minste 10% van de tijd gaan zitten in het documenteren en beheren van de opgebouwde informatie. Voor het beheer zal vooral gestreefd moeten worden naar een hoge toegankelijkheid en vindbaarheid.

Bij de communicatiemiddelen is een voldoende bandbreedte van de verbinding een belangrijk aspect voor een succesvolle transmissie van beeld, geluid en data. Tevens is de versleuteling voor een defensieorganisatie essentieel.

Afsluitend

Internationale samenwerking is niet nieuw, en is niet de 'holy grail'. Internationale samenwerking is er tussen de marines al volop in allerlei vormen en met allerlei partners en zal op zich niet bijdragen aan de door de politiek gewenste kostenbesparingen. Sterker nog, de grote kortingen op het personeelsbestand en op de kenniswerkers werken contraproductief. Minder kenniswerkers betekent minder kansen voor Internationale samenwerking, want die zal gebaseerd blijven op het principe van *Quid pro Quo*. Er bestaan wel mogelijkheden op de huidige vormen van internationale samenwerking doeltreffender en doelmatiger te maken. ←

P. (Paul) Everts is in 1999 afgestudeerd aan de faculteit Luchtvaart- en Ruimtevaarttechniek van de TU-Delft bij de vakgroep vormgeving fabricage en materialen. Vanaf 2000 bij DMKM in dienst als constructief specialist. Na de vorming van DMO in 2006 vervulde hij de functie van teamleider ontwerp JSS. Sinds november 2011 is hij Hoofd Bureau Kostenanalyse.

M. (Michel) Janssen is in 1987 afgestudeerd aan de faculteit Scheepsbouwkunde van de TU Delft. Eerst was hij bij DMKM geplaatst en vanaf 2006 bij de DMO. Hij heeft daarbinnen verschillende materieel gerelateerde functies vervuld, waaronder Project Engineer M-fregatten, Hoofd Ontwerpgroep LCF, Projectleider Patrouilleschip, Hoofd Afdeling Ondersteuning Behoeftestelling & Integratie. Momenteel is hij Hoofd Sectie Maritieme Wapensysteem concepten, tevens waarnemend Hoofd Afdeling Integraal Wapensysteem Management bij DMO Ressort Maritieme Systemen.

Zorgvuldig en verantwoordelijk

Bij de aanstaande verkiezingen zal het niet over Defensie gaan.

Als de besluitvorming in het Catshuisoverleg (mislukt), over het daaropvolgende Kunduz-akkoord (wel gelukt, vervolgens enigszins ontrafeld) en in de daar weer op volgende verkiezingsprogramcommissies maatgevend zijn, dan zullen hypotheekrente, de btw op tandpasta, de forensentax en de bankbelasting hoger scoren dan de krijgsmacht.

Exemplarisch is de besluitvorming in de PvdA. Een partij die sinds de oorlog vele jaren regeringsverantwoordelijkheid droeg, immer met enige argwaan is gevolgd als het om Defensie ging, maar toch steeds weer aantoonde dat kwaliteit en verantwoordelijkheid bij haar waren gewaarborgd. Met ministers als Vredeling, Stemerding en Ter Beek, met defensiewoordvoerders als Wierda, Van den Bergh, Vos, Zijlstra en Eijssackers (om er slechts een paar uit een lange reeks te noemen) en buitenspecialisten als Van der Stoep hebben sociaaldemocraten door de bank genomen een zorgvuldige en verantwoordelijke positie ingenomen. Kritisch waar het kon, op zekerheid waar het moest. In de Nederlandse partijverhoudingen uiterst belangrijk voor de continuïteit, en ervoor zorgend dat de krijgsmacht nooit werkelijk een ideologisch speeltje kon worden.

Nu zijn de verhoudingen in Nederland niet meer zo traditioneel. Nieuwe flankpartijen zijn groot geworden en demonstreren krijgsmachtscepsis. De PVV verlegt het accent naar nationale politietaken en heeft zelfs twijfels bij de tweede hoofdtaak van de krijgsmacht: haar inzet ten behoeve van de internationale rechtsorde mag zomaar uit de Grondwet worden geschrapt. De Socialistische Partij gaat niet zover, maar stelt wel beperkingen. Niet alleen in financieel opzicht (nu nog niet bekend maar bij de vorige verkiezingen al in de orde van € 1 miljard) maar ook door missies buiten VN-mandaat uit te sluiten, de Afghanistanmissie te beëindigen en alleen 'effectieve anti-piraterijmissies' te willen steunen onder uitsluiting van landoperaties. Daar vallen wellicht compromissen over te sluiten, maar gemakkelijk zal regeren in een kabinet-Roemer niet zijn. De SP heeft fundamenteel andere kijk op de NAVO. Daarover schrijft het verkiezingsprogramma: 'We verzetten ons krachtig tegen een sluipende ontwikkeling van de regionaal gerichte oude NAVO naar een wereldwijd opererende nieuwe NAVO als offensieve en agressieve interventiemacht'. De SP is ook tegen medewerking aan het raketschild, 'dat onze veiligheid eerder verkleint dan vergroot'. En de SP 'stuurt Amerikaanse kernwapens op ons grondgebied retour'.

En wat wil de PvdA tegenwoordig in het steeds smaller wordende politieke midden? Van het nieuwe verkiezingsprogramma 'Sterker en Socialer' worden we weinig wijzer. Maar min of meer per ongeluk bleek uit één regel in de doorrekening van het conceptprogramma door het Centraal Planbureau dat de partij ook € 1 miljard (bovenop de bezuinigingen van Hans Hillen) wil snoeien, in een luchtig kwartiertje door de partijtop beslist nadat het CPB bericht had dat de partijplannen nog te weinig 'opleverden'. Een onvoorzichtige tweet van partijleider Samsom op 6 mei sprak zelfs van € 1,3 miljard.

Het PvdA conceptverkiezingsprogramma van 6 juni spreekt slechts over de noodzaak van 'scherpe keuzes'. De Koninklijke Marine moet zich concentreren op het 'beveiligen en garanderen van transport over zee en de bewaking van handelsroutes wereldwijd'. Bronnen melden dat dat dan wel met twee LC-fregatten minder zal moeten. Voorts wordt gesteld dat er 'teveel overlap (is) tussen landmacht en marine voor wat betreft de *special forces*', en dat het Korps Mariniers daarom zal worden samengevoegd met de Luchtmobiele Brigade en het Korps Commandotroepen. Ook wordt taakafstoting voor de Marine aangekondigd in 'verregaande samenwerking' met buurlanden. Droog is de mededeling: 'de onderzeedienst wordt opgeheven'. Dat laatste is natuurlijk tamelijk schokkend omdat die 'verregaande samenwerking' met een buurland hier blijkbaar niet eens is overwogen. Een amendement om deze laatste zin dan ook te wijzigen in 'de zelfstandige onderzeebootdienst wordt opgeheven' vond geen genade in de ogen van de kleine programmacommissie.

De tijden van zorgvuldig en verantwoordelijk lijken voorbij.

droog is de mededeling: 'de onderzeedienst wordt opgeheven'. Dat is natuurlijk tamelijk schokkend

45 jaar Maritiem Militaire Automatisering

Het Centrum voor automatisering van Mission-critical systems, CAMS-Force Vision, bestaat dit jaar 45 jaar. Alle reden dus om aan dit centrum aandacht te besteden in het Marineblad. Dit artikel beschrijft de evolutie van het CAMS en haar bijdrage aan de opeenvolgende klassen marineschepen vanuit verschillende perspectieven. Afgesloten wordt met toekomstige ontwikkelingen en de overgang naar het Joint IV Commando (JIVC).

Evolutie van het centrum

Ontstaan

Begin jaren 60 verandert de maritieme oorlogsvoering drastisch door de verdere ontwikkeling van radartechnieken en vooral de introductie van *air-to-surface* en *surface-to-surface* geleide wapens. Het voorspelbare karakter van een zeeslag verdween en de tijd tussen detectie en wapeninzet werd van cruciaal belang door deze snel vliegende en langeafstand wapens. De reactietijd reduceerde van minuten tot seconden!

Het in 1967, als gevolg van een Egyptische Styx *surface-to-surface* raketaanval, zinken van de Israëlische *destroyer* Eilat was voor de maritieme wereld een pijnlijke *wake-up call*. Het versnellen van het proces in het maritieme gevecht door automatisering was een oplossingsrichting. Nieuwe digitale radarsystemen zouden de detectiekans en waarschuwingsafstand kunnen vergroten en het *Combat Management Systeem* kon het gevechtinformatieverwerkende proces met zijn vele menselijke schijven met automatisering verbeteren. Voor de daadwerkelijke verdediging werden voor het eerst geleide wapens ingezet; het *surface-to-air* missile.

De marineleiding had al begin 1965 gesproken over de noodzaak van het in eigen beheer ontwikkelen en integreren van de 'sensor-shooter'-keten en het onder beheer hebben van het daarvoor benodigde ontwikkelcentrum. Het Eilat incident zal het ontstaansproces van het in januari 1967 opgerichte Centrum voor Automatisering van Wapen- en CommandoSystemen zeker een *push* hebben gegeven.

Toch heeft de totstandkoming van dit centrum de nodige strubbelingen gekend. Diverse partijen claimden de zeggenschap hierover. Vooral de Marinestaf en de Vlagofficier Materieel (VOM),

maar ook de marinebedrijven¹, streden om de zeggenschap over dit nieuwe cruciale centrum. Hierbij werden steeds weer dezelfde argumenten gehanteerd. Zo stelde de Marinestaf dat zij verantwoordelijk was voor de bedrijfsvoering (het gevecht), claimde de VOM zijn integrale materieellogistieke verantwoordelijkheid en vreesden de marinebedrijven voor verlies van werk aan het nieuwe centrum. Het bij elkaar houden van de *hardware* en *software*, maar vooral het zo kort mogelijk houden van de lijnen met de operationele gebruiker, waren de belangrijkste argumenten om tot de ook nu nog gehanteerde organisatievorm te komen.

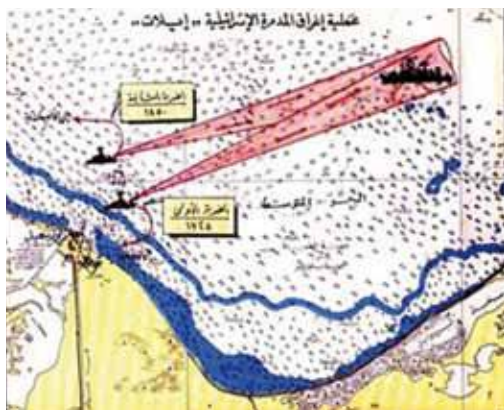
Uiteindelijk bevestigde in januari 1971 de staatssecretaris van Defensie dat het Centrum voor Automatisering van Wapen- en CommandoSystemen (CAWCS), in Den Helder werd gevestigd, met als opdracht het verzorgen van de voorbereiding, de analyse, de productie, de documentatie en de invoering van de te ontwerpen programmatuur voor de haar opgedragen projecten. Het onderhoud van de zelf ontwikkelde programmatuur, het specificeren van de buiten Defensie te verwerven programmatuur, en het onderhouden van gerelateerde externe contacten, behoort sindsdien ook tot de opdracht van de organisatie. Initieel behoorde het zelf opleiden van haar programmeurs ook tot de taken. Sinds eind jaren '70 is dit uitbesteed aan civiele opleidingsinstituten.

Bemanningsgrootte

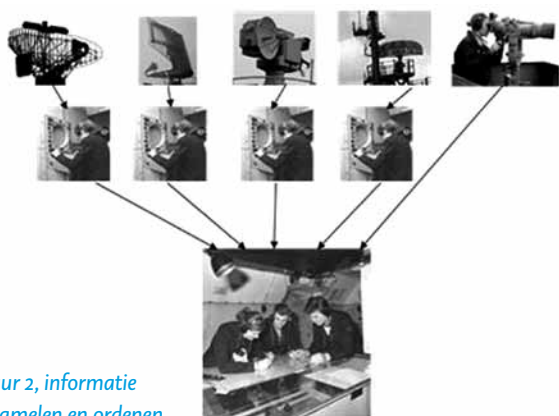
Het verkorten van de reactietijd, de initiële aanleiding om de gevechtinformatieprocessen te automatiseren, is nog steeds een belangrijke drijfveer voor het optimaliseren van deze functies. Bijkomende effecten, de reductie van de bemanningsgrootte en het verbeteren van de maritiem militaire bedrijfsvoering aan boord van schepen zijn zo tot andere succesfactoren uitgegroeid. Zo zijn in de loop van de tijd steeds meer taken geïntegreerd en geautomatiseerd. Aan boord van de S-fregatten is *auto-tracking* en bij de M-fregatten zijn *autodetectie* en *auto-initiatie* geïntroduceerd. De Geleidewapen-fregatten (GW-fregatten) van midden jaren '70 zijn als eerste uitgerust met een digitaal *Combat Management Systeem* en hadden een bemanning van ruim 300 man. Ten opzichte van de kruisers De Zeven Provinciën en De Ruijter een reductie van ongeveer 600 man. Deze reductie is het resultaat van automatisering in zowel het CMS maar ook bij de platform- en voortstuwingsystemen. Vergeleken met de huidige *Ocean going Patrol Vessels* (OPV) nog steeds aanzienlijk, als je bedenkt dat deze met niet meer dan 50 mensen hun taken moeten uitvoeren.

Architectuur

Kijken we naar de architectuur van het CMS dan zien we een gelijksoortige ontwikkeling. Zo had het GW-fregat nog een centraal

Figuur 1, het Eilat incident.

Figuur 2, informatie verzamelen en ordenen.

computersysteem met 'domme' operatorstations waarbij verschillende soorten verbindingen de informatie van en naar de centrale computer transporteerden. Met de introductie van de veel kleinere en krachtiger SMR²- μ computer, zijn de verschillende functies verder gedistribueerd. Dit gebeurde voor het eerst aan boord van de Walrusklasse onderzeeboten. Met het M-fregat ging de decentralisatie verder en is het eerste echte netwerk geïntroduceerd. Aan boord van de LC-Fregatten ligt (nu nog) een ATM netwerk met bijbehorende architectuur waardoor de applicaties niet meer op vaste servers hoeven te draaien. Het introduceren van standaard bouwstenen voor de interface met de subsystemen (SCC), de communicatie met de operator (UCC) en voor de *business logic* (CDC) bracht de uniformiteit tussen de verschillende versies een stap vooruit en ontstond een *software* bibliotheek met herbruikbare modules. Het CMS voor het LPD-2 kon meteen gebruikmaken van deze standaard bouwstenen. De introductie van een zo geheten *open source operating* systeem (Linux) reduceerde behalve de ontwikkelingspanning ook de kosten van software licenties.

Hardware

De bemanningsreductie is mogelijk gemaakt door verregaande automatisering, die op haar beurt is gefaciliteerd door de revolutionaire hardware miniaturisatie. Deze verregaande miniaturisering en de gigantische vraag uit de consumentenmarkt om steeds krachtiger computers, voor bijvoorbeeld *smart phones* maakt het mogelijk dat het CMS van het nieuwe OPV op 'commercial-of-the-shelf' computers draait. Zo ook de ontwikkelingen bij de informatiedragers (geheugen). Een huidige SD-kaart staat in schril contrast met afmetingen en gewicht van de 11"-geheugenlade met 8 Kbyte ringkerngeheugen van de 3D-radar (GW-fregat).

Talen en tools

Om dit te kunnen faciliteren heeft ook het ontwikkelproces van het initiële Centrum voor Automatisering van Wapen- en CommandoSystemen een continue ontwikkeling doorgemaakt. De eerste systemen voor de GW, S- en L-fregatten zijn in *assembler* en JOVIAL ontwikkeld. Bij de M-fregatten zijn meerdere talen gehanteerd, naast *assembler* en JOVIAL in het DAISY-deel zijn RTL₂ en Ada in respectievelijk de SMR₄ en VAX-computers gebruikt en zijn de VME-systemen in C geprogrammeerd. Bij het LCF is overgestapt naar C++. Behalve deze evolutie in de gebruikte programmeertalen zijn ook de gebruikte hulpmiddelen door de jaren meegegroeid. Zo gebruikten de ontwikkelaars van het eerste uur nog potloden en gummetjes. De hedendaagse sys-

teemontwikkelaar gebruikt moderne, door het huidige Centrum voor Automatisering van Missiekritische Systemen Force Vision, CAMS-FV, ontwikkelde, programmatuur om een model van zijn applicatie te ontwerpen (de zgn. Modelgedreven systeemontwikkeling) waarna dit model de invoer is voor het eveneens in eigen huis ontwikkelde codegeneratie systeem. Deze methode vergroot de software kwaliteit aanzienlijk omdat het arbeidsintensieve en foutgevoelige codeerwerk tot een minimum is beperkt.

Ontwikkeltijd

Alle hier genoemde technologieën, de modularisatie, de hoge mate van familievorming en toepassing van de automatische codegeneratie hebben het mogelijk gemaakt om de productietijd van het CMS voor het OPV tot een fractie te reduceren van de verscheidene jaren die nodig waren om het eerste CMS voor het eerste GW-fregat te ontwikkelen.

Toegevoegde waarde

Familievorming

Het beleid van de KM is vanaf de oprichting van CAMS-FV gericht op het 'in huis' ontwikkelen van CMS-en. Zodoende is het mogelijk om operationele en geclassificeerde kennis op te nemen in de programmatuur, wapensystemen te integreren en de onvermijdelijke wijzigingen in tactieken of bedrijfsvoering relatief eenvoudig door te voeren. Uitvoering van dit beleid heeft, behalve de beoogde flexibiliteit, ook geleid tot de opbouw van een enorme ervaring op het gebied van integratie van sensor- en wapensystemen maar ook operationele maritiem militaire bedrijfsvoering. Omdat deze ervaring 'in huis' bleef was er sprake van familievorming in de elkaar opvolgende CMS-en. De diverse versies van het CMS hebben een sterk overeenkomende 'look and feel'. Met in iedere nieuwe versie extra functionaliteit die door de gebruikers snel wordt doorgrond en geaccepteerd.

Gouden deur

De familievorming heeft ook een zeer positief effect op de door de gebruiker te leveren opleidingsinspanning. Gelijksortige opleidingen voor de verschillende scheepstypen zijn makkelijk te combineren doordat de systeemfilosofie door de jaren heen slechts beperkt veranderde. De co-locatie van de Nederlands-Belgische Operationele School en het CAMS-FV heeft in de afgelopen decennia geresulteerd in een hechte symbiose. De voor de school benodigde trainingssystemen zijn door het CAMS-FV geleverd en boden het centrum cruciale testmogelijkheden om de volgende versies en modificaties op uit te proberen. Daarnaast leverde het intensieve gebruik tijdens de opleidingen veel suggesties voor verbetering op. Deze symbiose is voor de Nederlands-Belgische Operationele School van zo'n vitaal belang dat zij de verbindingsdeur tussen de school en CAMS-FV de "gouden deur" noemen.

Ontwerpautoriteit

De combinatie van kennis van maritiem militaire bedrijfsvoering en van de technische mogelijk- en onmogelijkheden is door de jaren heen ingezet bij het ontwerpen van de achtereenvolgende Sensor-, Wapen-, en Commando (SEWACO) systemen. Het CAMS-FV heeft hierbij altijd een substantiële bijdrage geleverd aan het fysieke systeemontwerp en bij het ontwikkelen van de

meest optimale en ergonomische indeling van de commandocentrales. Het fysieke ontwerp (samenstel van de hardware) is een gezamenlijke inspanning van het verantwoordelijke bureau bij WCS (eerst bureau systemen³ en bij de DMO OBI) en het CAMS-FV. Het logisch ontwerp (samenstel van de software) komt volledig voor rekening van het CAMS-FV.

Flexibiliteit

Het 'in huis' integreren van sensoren en wapens heeft het de afgelopen 45 jaar mogelijk gemaakt om de sensor- en wapensystemen te verwerven bij elkaar soms ook beconcurrerende fabrikanten of leveranciers. Door de onafhankelijke positie als overheidsinstelling, kan het CAMS-FV, samen met de technische bureaus van WCS, de rol van *Combat System Integrator* en 'trusted-partner' vervullen. Deze positie overtuigt fabrikanten hun commerciële productgegevens wel te delen of hun regeringen exportvergunningen af te geven voor gevoelige kennis. Door de rol van *Combat System Integrator* en ontwerpautoriteit in CAMS-FV te verenigen blijkt het ook vaak mogelijk om functionaliteiten op een andere plaats in de keten, bijvoorbeeld in het wapensysteem of juist in het CMS te beleggen. Hierdoor ontstaat de ruimte om functionaliteit en prijs te optimaliseren bij de aanschaf van subsystemen. Daarnaast kunnen late of afwijkende leveringen gaande het project intern worden opgevangen door de systeemconfiguratie aan te passen. De effecten van de verstoring blijven zo beperkt en doordat de KM de projectvoering doet en dus ook een groot deel van het projectrisico draagt vertaalt zich dit in een gunstiger totale projectprijs.

Life Cycle Costs

Een schip, met haar systemen, heeft een levensduur van 30 jaar. Dat is, vergeleken bij een levensduur van 3 tot 5 jaar van hedendaagse apparaten, erg lang. De gedurende deze *life-time* benodigde *in-service-support* is, door de beschikbaarheid van de benodigde kennis, een bijproduct van het CAMS-FV waar weinig of niet in geïnvesteerd hoeft te worden. Deze zelfde expertise wordt ook aangewend als de scheepsklasse na zo'n 15 jaar een instandhoudingsprogramma ondergaat en de klasse van een gemodificeerde sensor- en wapenconfiguratie en dus ook CMS wordt voorzien.

Figuur 3, van DAISY familie naar Guardion.

Een 'quick and dirty' manier om kosten inzichtelijk te maken is het volgende sommetje.

Het CAMS-FV bestaat nu 45 jaar. Gedurende die tijd zijn voor diverse scheepsklassen CMS-en ontwikkeld, gemodificeerd en onderhouden. Het apparaatbudget, vermeerderd met de personeelskosten van het CAMS-FV, waren in 2011 ongeveer 12 MEuro. Dan kun je stellen dat bij benadering de totale ontwikkel- en onderhoudskosten van 45-jaar CMS-en niet boven de 300 MEuro⁴ uitkomen.

Organisatie

Bij de oprichting van het Centrum voor Automatisering van Wapen- en CommandoSystemen is al onderkend dat een nauwe band met de toekomstige gebruiker mogelijk nog belangrijker is dan een hechte relatie met de materieel verwervende organisatie. Al snel verhuist het initieel in Den Haag gehuisveste CAWCS naar het gebouw Flevo op de Nieuwe Haven in Den Helder. Organisatorisch blijft het echter een zelfstandig onderdeel van eerst de DMKM en later de DMO. Al snel worden contacten gelegd met het huidige TNO om aan te kunnen sluiten bij recente ontwikkelingen op technisch en ergonomisch vlak. De onafhankelijke rol van het CAWCS heeft vaak als de smeerolie gefungeerd tussen de Haagse projectorganisatie en de Helderse eindgebruiker en maakt het mogelijk hier een eigen positie in te kiezen. De huidige trend om taken en verantwoordelijkheden meer te centraliseren faciliteert een grotere efficiency die maar al te vaak ten koste gaat van de flexibiliteit en de reactiesnelheid.

Ontwikkelingen

Decision Support

Het integreren en automatiseren van de *Sensor-Shooter* keten is de oprichtingsreden van het CAMS-FV. Echter vanaf het eerste systeem zijn al beslissingsondersteunende functies ingevoegd. De steeds krachtiger wordende hardware en de toepassing van een architectuur die modularisatie beter ondersteunt faciliteren steeds meer en krachtiger *decision support* functies.

Trend Analysis and Detection of Anomalies, een binnenkort in de Guardion-CMS-en te implementeren functionaliteit, ondersteunt de operator bij het interpreteren van de aangeboden informatie. Deze functie is in staat trends, in bijvoorbeeld scheepsbewegingen, te onderkennen en vervolgens contacten met van deze trends afwijkend gedrag te visualiseren. De applicatie kan worden ingesteld om specifiek gedrag te detecteren en te presenteren. Om een voorbeeld te noemen: de skiff die vertrok vanuit het piratennest (specifieke positie) en bij (specifieke afstand) de loiterende schepen (met lage vaart en wisselende koersen) is geweest wordt nu door de applicatie gevonden. In het Somalische bassin belangrijke informatie voor het commandoteam. Andere innovaties richten zich op het context afhankelijk aanbieden van de stortvloed aan beschikbare informatie, of anderszins door informatie uit de verschillende al dan niet geclassificeerde netwerken geautomatiseerd te relateren aan de contacten in het *common operational picture*.

Technische bedrijfsvoering

Sinds het M-fregat zijn ondersteunende functies voor de (wapen) technische bedrijfsvoering in het CMS beschikbaar. Deze functies

presenteren on-line de technische staat van het complexe SEWACO-systeem. Nieuwe ontwikkelingen spelen in op het tekort in aan boord beschikbare mankracht en kennis en kunde die is ontstaan onder druk van de verdergaande bemanningsreducties en de toegenomen complexiteit van het CMS. Met de in ontwikkeling zijnde functies kan de aan boord beschikbare kennis en ervaring van het in stand houden van het SEWACO-systeem worden aangevuld met in het CMS opgeslagen kennis. Recent heeft er aan boord van een M-fregat een 'proof-of-concept' van deze samen met de Koninklijke Marine Technische Opleidingen ontwikkelde applicatie, *Support Fault Location* plaatsgevonden. Hiermee kan een algemeen technisch opgeleide monteur zonder specifieke kennis van het betreffende systeem defecten lokaliseren en opheffen.

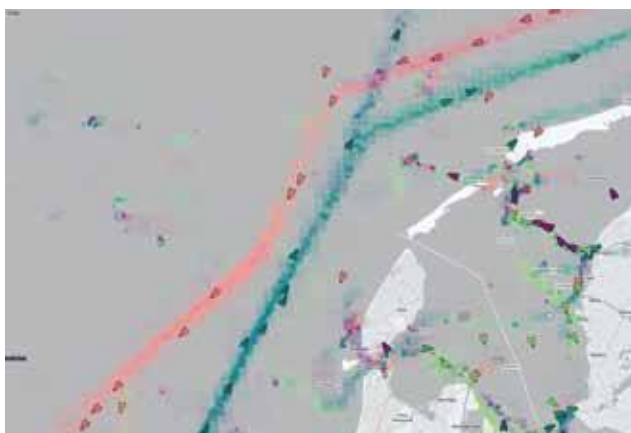
Eind 2011 heeft de Admiraliteitsraad een gecombineerd advies van de vlagofficieren TD en WD overgenomen om de TD- en WD-bedrijfsvoering aan boord van de fregatten te integreren. Concepten zijn ontwikkeld waarmee deze integratie kan worden ondersteund door **alle** (zowel SEWACO als platform) informatie over de technische staat van het schip tezamen met de operationele situationele informatie door één *Command and Mission System* aan het commandoteam aan te bieden.

Industrie

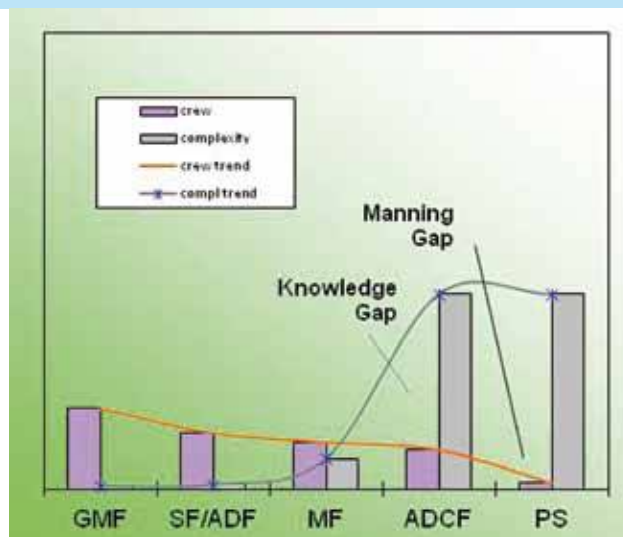
Onder druk van verdergaande reductie en bezuinigingen, zijn Thales NL BV en de DMO (voor het CAMS-FV) recent een *pilot* gestart met als doel te bezien of, en zo ja onder welke voorwaarden, het mogelijk is gezamenlijk applicaties te ontwikkelen. De eerder onder *decision support* genoemde innovaties zijn de ontwikkelingen waar met één team in een virtuele ontwikkelomgeving in Hengelo en Den Helder aan wordt gewerkt. De eerste ervaringen zijn positief en afhankelijk van de resultaten zal in het najaar worden bepaald of deze *pilot* een meer permanent karakter kan krijgen.

Joint IV Commando

De in het regeerakkoord 2010 overeengekomen bezuinigingen dwingen Defensie tot het nemen van draconische maatregelen. Hierop is in de blauwdruk IV op basis van de studie van 'werkgroep 2.3' de mogelijke vorm en positie van een toekomstig JIVC geschetst. Hierbij is naast het reduceren van functies het streven de versnippering van het huidige IV-domein tegen te gaan en de operationele IV een meer centrale rol te geven. De contouren van

figuur 4, trend analysis and Detection of Anomalies.

Figuur 5, het gat in kennis en capaciteit.

het JIVC beginnen zich ondertussen af te tekenen en duidelijk is dat om de reducties te kunnen halen zoveel mogelijk synergie moet worden gehaald uit het centraal beleggen van gelijksoortige functionaliteiten. De defensieonderdeel-specifieke zaken blijven echter op locatie; zo dicht mogelijk bij de eindgebruiker. Zo blijven de huidige afdeling systeemontwikkeling, de domeinen 'operations en maintenance' met een zeer beperkte sectie interne zaken in Den Helder. Het algemeen, portfolio- en projectmanagement fuseert met soortgelijke afdelingen in een centrale Vraag en Aanbod Managementorganisatie in Utrecht. Deze organisatie moet ook het *single point of contact* worden waar nieuwe opdrachten worden aanbesteed.

Door de fysiek grote afstand tussen de KM-behoeftesteller en JIVC-management is een kwalitatief goede vulling van, en uitstekende werkwetrelatie met, de Vraag en Aanbod Managementorganisatie noodzakelijk om bij toekomstige projecten de KM even proactief als nu in haar behoeften te kunnen ondersteunen. Om te voorkomen dat deze reorganisatie in het spreekwoordelijke 'uit het oog uit het hart' uitmondt zal er in de komende transitieperiode alles aan moeten worden gedaan om de hier geschetste randvoorwaarden te realiseren. Alleen dan kan de KM deze vitale schakel in het voortbrengingsproces van nieuwe schepen en Parel in haar Kroon als lokale JIVC footprint behouden.

KTZE ir. H.C.W. (Harco) Slot is directeur CAMS-Force Vision, onderdeel van Ressort C4I-systemen (Directie Wapensystemen) van de Defensie Materieel Organisatie.

Naschrift auteur

Dit artikel kon alleen tot stand komen door gebruik te maken van de aantekeningen van de heer M. Wiersma en door de assistentie van de heren H. Suurveld en W.F. de Goeij, waarvoor mijn hartelijke dank.

Noten

- 1 Marine Elektronisch- en Optisch Bedrijf en de Bewapeningswerkplaatsen.
- 2 SMR: Signaals Micro Rekenaar van de Hollandse Signaal Apparaten fabriek (HSA).
- 3 Bureau Systemen was een van de technische bureaus bij de afdeling Wapen en Communicatie Systemen van de DMKM-organisatie.
- 4 Hier is gerekend met 60% van de 152 VTE grote bemanningslijst van 2011 als een langjarig gemiddelde.

Word vriend van het Marinemuseum!

Deze annonce moet beginnen met de waarneming dat bijna alle (ex-) medewerkers van de Koninklijke Marine weliswaar bekend zijn met het Marinemuseum, maar nog niet lid zijn van de Stichting Vrienden van het Marinemuseum.

Het museum

Daarom vraagt het bestuur van de Stichting Vrienden van het Marinemuseum uw aandacht. Immers, de Koninklijke Marine bezit een prachtig museum dat 50 jaar geleden is ontstaan en inmiddels is uitgegroeid tot één van de belangrijkste militaire musea in Nederland. Ervaar 500 jaar marinegeschiedenis met schitterende collecties bestaande uit schepen, scheepsmodellen, schilderijen, uniformen, wapens en onderscheidingstekens.

Niet alleen voor militairen maar voor alle inwoners van Nederland moet het vanzelfsprekend zijn dit museum met haar aansprekende collecties te bezoeken. Het museum geeft u een inkijk in onze maritieme geschiedenis van weleer en probeert dit op een interactieve wijze aan jong en oud te tonen. Of het nu gaat om de museumschepen, het op 20 april 2011 geopende brughuis van het fregat ex Hr.Ms. De Ruyter, een prachtige tentoonstelling over de huidige piraterij nabij de Hoorn van Afrika, of een permanente tentoonstelling over de mensen die op de voormalige rijkswerf hun brood verdienen, het zijn allemaal op zichzelf staande onderdelen die de moeite waard zijn om die te bezoeken. Dat lukt bijna niemand in een dag.

De Stichting

Ook daarom bestaat de Stichting Vrienden: om donateurs de mogelijkheid te bieden het hele jaar door het Marinemuseum gratis te bezoeken. Daarnaast organiseert de stichting jaarlijks een vriendendag met een bezoek aan een museum en/of historische locatie, lezingen, waar mogelijk een vaartocht met een marineschip en hebben donateurs voorrang bij voorbezoeken van nieuwe tentoonstellingen in het Marinemuseum. Ten slotte geeft het bestuur ook periodiek een nieuwsbrief uit.

Vanzelfsprekend is dit niet gratis en betaalt een donateur jaarlijks voor een individueel lidmaatschap € 12,50 of voor een gezinslidmaatschap € 20,00 en wanneer u erg enthousiast bent, kunt u een lidmaatschap voor het leven afsluiten door een eenmalig bedrag van € 250,00 aan de stichting over te maken. U krijgt er veel voor terug. Uw donatie wordt voor het grootste deel besteed aan de uitbreiding van de unieke collectie, zoals de aankoop van een schilderij. Voor het 50-jarig jubileum wordt een grotere aankoop voorbereid die vervolgens aan het Marinemuseum wordt geschonken. Op die wijze helpt de stichting mee de maritieme geschiedenis te laten voortleven en u hierin te betrekken. Wanneer u dit allemaal op u laat inwerken, dan kunt u alleen maar tot de conclusie komen dat u ook wilt bijdragen aan de groei en bloei van dit museum en uzelf en uw gezinsleden wil meenemen voor mooie bezoeken aan het Marinemuseum. Met deze annonce roept het bestuur u op om donateur te worden van de Vrienden van het Marinemuseum.

U kunt dit doen door een e-mail te sturen aan de secretaris: **vriendenmarmus@gmail.com** of door onderstaande strook te kopiëren en toe te zenden aan: Het Marinemuseum, Antwoordnummer 300, 1780 VB Den Helder.

Onze secretaris zal u daarna zo snel mogelijk alle informatie doen toekomen.
H.T. van Wilgenburg, penningmeester

Ja, ik word vriend(in) van het Marinemuseum

Bedrijf (indien van toepassing)

Voorletter, naam, (m/v)

Adres

Postcode, woonplaats

Aanmelden kan ook per e-mail: **vriendenmarmus@gmail.com**

Lidmaatschap van uw keuze aankruisen

- ☐ Individueel € 12,50
☐ Gezin € 20,00
☐ Bedrijf € 250,00
☐ Donatie voor het leven € 250,00

Kopieer deze strook en stuur die in een envelop naar:
Het Marinemuseum, Antwoordnummer 300, 1780 VB Den Helder

Nieuwsbrief 01/2012 van de vereniging 'Onderlinge Bijstand'

Vereniging van
officieren en
oud-officieren
der Koninklijke Marine
'Onderlinge Bijstand'

Op woensdag 18 april 2012 vindt de Algemene Ledenvergadering van de Vereniging Onderlinge Bijstand plaats in het Legermuseum te Delft.

In totaal nemen 62 leden en partners deel aan het programma van deze dag, die wordt besloten met een vaartocht door de grachten van het prachtige historische centrum van de stad. De ledenvergadering bij het Legermuseum brengt ook enige nostalgie met zich mee: medio dit jaar sluit het museum zijn eeuwenoude deuren en wordt de collectie gereed gemaakt voor de verhuizing naar de nieuw te bouwen Defensielocatie in Soesterberg.

De Algemene Ledenvergadering

De huidige activiteiten, plannen en voornemens van Onderlinge Bijstand worden door de voorzitter uiteengezet. Niet alleen wordt op verschillende manieren steun verleend aan de leden, maar ook wordt ernaar gestreefd het contact met de jongere actief dienende leden te intensiveren. Goede communicatie en bereikbaarheid via de KVMO-website, ProDef en Marineblad zijn daarbij van belang.

De voorzitter informeert de leden over de nieuwe 'uitzenduitkering'. Samen met de KVMO is deze nieuwe financiële regeling vastgesteld voor de leden van de KVMO die in het kader van een vredesondersteunende missie worden uitgezonden. Het gaat daarbij om ondersteuning bij persoonlijke dramatische omstandigheden. KVMO-leden kunnen aanspraak maken op een eenmalige uitkering van EUR 5000 als het betrokken KVMO-lid als gevolg van een ongeval tijdens de missie algeheel blijvend invalide wordt. Bij gedeeltelijke blijvende invaliditeit is de uitkering een evenredig percentage van EUR 5000. Bij overlijden als gevolg van een ongeval tijdens de missie ontvangen de nabestaanden een eenmalige uitkering van EUR 2500. Deze regeling is niet gekoppeld aan een verzekeringmaatschappij maar wordt alleen door KVMO en OB gerealiseerd. Het OB-bestuur vindt het van belang om bij een dergelijk groot persoonlijk drama een gebaar van steun te kunnen bieden aan het betrokken KVMO-lid of aan de familie.

Het verslag van de jaarvergadering 2011 wordt besproken en goedgekeurd, evenals het jaarverslag OB over 2011. De penningmeester geeft een toelichting op de financiële stand van zaken: deze is in het algemeen goed, ondanks de volatilititeit op de markten. De hierop volgende levendige discussie wordt besloten met het voorlezen van het verslag van de commissie van onderzoek over de financiële bevindingen. Met applaus wordt aan het bestuur decharge verleend over het gevoerde financiële beleid, onder dankzegging aan de penningmeester voor het vele werk dat door hem weer is verricht. Vervolgens wordt de nieuwe

commissie van onderzoek voor het jaar 2012 benoemd.

Binnen het bestuur vindt een wisseling plaats: KLTZSD mw. W. de Vries wordt voor een periode van drie jaar in de West geplaatst en verlaat het bestuur. Het bestuur heeft KLTZA H.M.J. van de Burgt bereid gevonden als nieuw actief dienend marineofficier toe te treden tot het bestuur. Met instemming van de aanwezige leden blijft de samenstelling van het bestuur verder ongewijzigd. Namens het Hoofdbestuur van de KVMO geeft de heer P. van Sprang een toelichting op de goede samenwerking van OB en KVMO en de nieuwe ontwikkelingen bij de beroeps- en belangenvereniging nu de NOV zich aansluit bij de FVNOJ/MHB.

Bij de rondvraag wordt uitgebreid ingegaan op de baten en lasten van OB, op de financiële maar ook de niet-financiële steunverlening aan cliënten en op de constatering dat het aantal verzoeken om steun lijkt af te nemen. Besloten wordt om de volgende ALV te houden op woensdag 24 april 2013 in het Zuiderzeemuseum te Enkhuizen.

Het middagprogramma

Gedurende de ledenvergadering zijn twintig partners van deelnemende leden op bezoek in het Museum De Prinsenhof voor een interessante rondleiding. Na hun terugkeer in het Legermuseum wordt gezamenlijk genoten van een drankje en van gezellige gesprekken, waarna een uitstekend Indisch buffet wordt geserveerd in het Museumcafé. De lunch wordt besloten met een rondleiding met twee gidsen door het Legermuseum: een laatste gelegenheid voordat het museum naar Soesterberg zal gaan verhuizen. Het programma is dan nog niet ten einde: de deelnemers aan deze dag stappen aan boord van twee rondvaartboten en krijgen de gelegenheid om het historische centrum van Delft vanaf het water te bekijken, waarbij de schippers van de boten een uitgebreide en leuke toelichting geven op de geschiedenis van de stad. Na bijna een uur varen komen we terug bij het Legermuseum: daar wordt deze dag besloten en keert iedereen weer huiswaarts.

De nieuwe 'blauwe brochure' van OB

Gedurende de ledenvergadering maakt de bestuursvoorzitter gewag van het feit dat de oude 'groene brochure' van OB is geactualiseerd en als nieuwe 'blauwe brochure' het licht heeft gezien. In deze brochure worden uitgebreid de doelstellingen van OB beschreven en worden de regelingen ten behoeve van de leden toegelicht, waaronder ook de nieuwe 'uitzenduitkering'. De tekst van deze brochure is beschikbaar voor alle leden van OB.

U kunt de tekst nalezen en downloaden op de website van OB www.onderlingebijstand.nl maar u kunt die ook telefonisch of schriftelijk aanvragen bij het secretariaat KVMO. U krijgt dan de 'blauwe brochure' per post thuisgestuurd.

KIMav

Aankondiging KIMav activiteit

Johan de Witt lezing 2012

Op 1 november 2012 organiseert de KIM Alumni Vereniging haar jaarlijkse lezing waarin uitgebreid op thema's rond bestuur en leiderschap wordt ingegaan.

Dit jaar zal de Johan de Witt lezing geheel in het teken van de huidige tijd staan en heeft als titel het motto meegekregen: 'De menselijke maat in roerige tijden' oftewel 'The human touch and focus in managing commercial or military turnarounds whilst keeping your talents on board'. Dit thema zal worden uitgewerkt vanuit drie perspectieven:

- van een top-investment officer, werkzaam bij een wereldwijd opererende, in Londen gevestigde internationale investeringsgroep met een totaal geïnvesteerd vermogen van ruim 40 miljard pond;
- van de Commandant der Zeestrijdkrachten van de Koninklijke Marine;
- van één van de vier internationaal opererende Big Four adviesorganisaties, gericht op het thema 'Talent en Leiderschap' door haar Talent & Leadership Director.

KIM Alumni Vereniging

De drie sprekers zijn: **L. Orlovius**, Director & Top Investment Officer, BlueBay Asset Management Ltd, **Viceadmiraal M. Borsboom**, Commandant der Zeestrijdkrachten en **S.R.C. Meijers**, Practice Leader Talent & Leadership bij Deloitte.

Graag wil het bestuur van de KIMav de KVMO-leden uitnodigen voor deze bijeenkomst!

Het exacte programma van deze middag volgt via www.kimav.nl

Datum	: 1 november 2012
Aanvang	: 13.30 uur
Locatie	: Kromhoutkazerne in Utrecht

Deze keer in de rubriek **Marinefamilie** komen twee broers aan het woord: **Jos en Hans van der Meijden**. Allebei enthousiaste marineofficieren, werkend bij twee heel verschillende marineonderdelen.

foto's collectie familie van der Meijden

Naam	: Jos van der Meijden
Geboortedatum	: 6 februari 1981
In dienst	: 18 augustus 1999
Huidige rang en functie	: LTZ 2 OC / Air Defence Officer op Hr.Ms. Evertsen
Naam	: Hans van der Meijden
Geboortedatum	: 13 maart 1984
In dienst	: 15 augustus 2006
Huidige rang en functie	: LTZA 2 OC, Hoofd Bureau Verzorging van Marinebasis Parera/Marinekazerne Suffisant op Curaçao

Waarom hebben jullie gekozen voor de Marine?

Jos: ‘Sinds de middelbare school wilde ik marinevlieger worden. In mijn laatste jaar gymnasium heb ik de keuring gedaan, maar niet gehaald. De KM vestigde mijn aandacht op richting Officier Zeedienst. Dit traject ben ik toen ingegaan en ik heb daar nooit spijt van gehad.’

Hans: ‘In 2006 was ik bijna klaar met mijn HBO-studie en was iets aan het zoeken voor daarna. Ik zocht de combinatie tussen werken en leren. Onder andere de politie bood me dat aan en hier had ik al een sollicitatieprocedure bij lopen. Een goede vriend attendeerde me erop, dat de KM een verkorte opleiding ging starten voor HBO-afgestudeerden. Een jaar KIM en dan aan de slag. De sollicitatieprocedure bij de politie duurde erg lang en bij de KM was het binnen een maand geregeld. Vervolgens ben ik met diezelfde vriend in augustus 2006 begonnen op het KIM.’

Welk dienst vak kozen jullie, wat doen jullie momenteel?

Jos: ‘Ik heb gekozen voor de Zeedienst. Nu ben ik commandocentrale officier op Hr.Ms. Evertsen met de specialiteiten *Air Defence Officer* en *Artillerie Officier*. In augustus 2011 zijn we begonnen aan het opwerktraject en hebben dit succesvol afgesloten met NOST. Binnenkort vertrekken we naar de Golf van Aden als stafschip van SNMG1 en zullen we deelnemen aan de anti-piraterijmissie *Operation Ocean Shield*.’

Hans: ‘Ik koos voor het dienstvak Administratie, omdat die redelijk aansloot bij mijn vooropleiding. Na eerst Junior Financieel Analist voor de vloot te zijn geweest in Den Helder, ben ik nu werkzaam als Hoofd Bureau Verzorging (beter bekend als KLEVO) op Curaçao. Een totaal andere tak van “sport”.’

Jos (rechts) en Hans van der Meijden.

Zijn er nog meer familieleden werkzaam bij de KM?

Jos: 'Nee, maar de vader van onze opa heeft lang geleden wel gewerkt bij de KM. Via mijn opa heb ik zijn zakhorloge gekregen dat ik draag op mijn avondbaadje.'

Hans, heeft Jos als oudere broer nog invloed gehad op je keuze om naar de Marine te gaan?

'Jos heeft nagenoeg geen invloed gehad voor wat betreft mijn keuze voor de KM. Sterker nog: ik vond het maar niks dat hij elke zondagavond weer naar Den Helder vertrok. Natuurlijk kende ik de KM al wat beter door hem, maar heb ik wel meer informatie bij hem gevraagd voordat ik me bij de KM ging aanmelden. Wat ik wilde gaan doen is wel totaal verschillend van wat hij deed.'

Heb jullie beroepsmatig veel contact met elkaar?

Jos: 'Beroepsmatig hebben we geen contact. We vinden dit allebei prima. In de periode dat mijn broertje financieel analist was, waakte hij over de muntjes alsof het zijn eigen geld was. Toch denk ik dat wij goed zouden samenwerken, omdat we goed naar elkaars advies en mening kunnen luisteren.'

Hans: 'Zoals Jos al zegt hebben we wat ons werk betreft geen contact met elkaar. Wellicht is dat ook beter, aangezien we nog wel eens van mening kunnen verschillen. Dat was in het begin van mijn loopbaan een stuk erger. Hij eerst als Oudste Officier op een mijnenjager, later als CCO en ik als financieel analist... dat gaf regelmatig "leuke" discussies aan de keukentafel bij onze ouders. Nu bellen we elkaar wat vaker voor advies.'

Privé kunnen we heel erg goed met elkaar overweg. Wanneer we beiden in Nederland zijn, zoeken we elkaar op om lekker bij te kletsen onder het genot van een saamhorigheidsdrankje.'

Wat waren jullie verwachtingen toen jullie bij de KM aantraden; zijn die uitgekomen?

Jos: 'Ik verwachtte mooi en uitdagend werk en veel van de wereld te zien. Mijn verwachtingen zijn uitgekomen. De KM is een erg goede werkgever. Er is heel veel mogelijk, als je wilt. Zelfs met donkere bezuinigingswolken.'

Hans: 'Ik was (en ben) zeer gemotiveerd toen ik bij de KM aantrad. Eerst een jaar het KIM doorstaan en dan vervolgens aan de slag in de functies waar ik me gelukkig bij voel. Tot nu toe is me dit ook gelukt. Bij zowel mijn vorige functie als financieel analist, als in mijn huidige functie op Curaçao heb ik bijzonder leuke en behulpzame collega's en dat vind ik erg belangrijk. Als de sfeer op de werkplek goed is, gaat het werk vanzelf.'

Waarin verschillen jullie het meest van elkaar? Zijn er overeenkomsten?

Jos: 'Verschillen: vooral uiterlijk. Ondanks dat ik drie jaar ouder ben, schatten de meeste mensen Hans ouder. Wat betreft overeenkomsten: we zijn beiden mensgericht. We vinden het belangrijk dat de mensen om ons heen het naar hun zin hebben en zetten ons daarvoor in.'

Hans: 'Qua uiterlijk lijken we niet op elkaar, maar ik hoor van meerdere personen bij de Marine dat we onlosmakelijk verbonden zijn door ons accent. We komen uit het wonderschone

Hans op Curaçao, april 2012.

plaatsje Kerkdriel (tussen Den Bosch en Zaltbommel) in de Bommelerwaard en dan pak je toch iets van het zuidelijke accent mee. Echte grote verschillen tussen ons zijn er niet. We zijn allebei

'ik denk dat wij goed zouden samenwerken, omdat we goed naar elkaars advies en mening kunnen luisteren'

wat ongeduldig en willen zaken meteen geregeld hebben. Jos is daar misschien wat slagvaardiger in, maar uiteindelijk bereiken we hetzelfde.'

Hoe zien jullie de toekomst voor jezelf en voor de Marine/Defensie?

Jos: 'De afgelopen dertien jaar waren leuk en uitdagend. Daarnaast heb ik met veel mensen erg prettig samengewerkt. Op korte en lange termijn liggen mooie functies in het verschiet. Mijn interesses liggen bij luchtverdediging en personeel. Maar of ik tot mijn pensioen bij de KM wil blijven, weet ik nog niet. Ik verwacht niet dat het gras bij de burens groener is, maar misschien wil ik dat zelf gaan bekijken.'

Hans: 'De bezuinigingen bij Defensie zullen niemand ontgaan zijn en iedereen zal er op de een of andere manier mee te maken krijgen. Elk defensieonderdeel moet inleveren, zo ook de KM. Helaas zie je daarbij steeds meer de "krenten-uit-de-pap" verdwijnen en wat er overblijft moeten we nog maar afwachten. Persoonlijk zie ik de KM voornamelijk als mijn eerste werkgever. Mijn intentie was om sowieso de eerste zes jaar vol te maken, werkervaring op te doen en dan weer verder te kijken. Die visie is nog steeds niet veranderd. Ondanks dat ik me sterk verbonden voel met de KM, zal ik wellicht ooit de keuze gaan maken om

ergens anders aan de slag te gaan. Maar tot nu toe heb ik het enorm naar mijn zin.'

Wat is jullie levensmotto?

Jos: 'Geniet elke dag van je leven. En, een dag niet gelachen, is een dag niet geleefd.'

Hans: 'Soms is het niet erg iets moois te verliezen. Beter verliezen, dan het nooit te hebben gehad.'

Jos, tijdens het havenbezoek van Hr.Ms. Evertsen aan Istanbul, mei 2012.

‘Arrogant and sober’

Mariniers in Cambodja

UNTAC (*United Nations Transitional Authority in Cambodia*) was Nederlands eerste grote vredesoperatie sinds het in 1983 haar UNIFIL-bataljon had teruggetrokken uit Libanon. ¹ Er was overigens sinds deze missie binnen de VN, die bekend stond om de ad hoc wijze waarop veel zaken werden geregeld, weinig veranderd.

Hoewel een groot deel van de bevoorrading via Thailand liep, ontbrak een *Status of Forces Agreement* met dit land. Ook dienden blauwhelmen zich nog altijd uitermate passief op te stellen en konden zij alleen geweld gebruiken ter zelfverdediging. Gewapenderhand optreden tegen recalcitrante grenswachten was geen optie tijdens de ontplooiing. De geweldsinstructies kwamen pas binnen toen het mariniersbataljon al enkele weken in Cambodja was. Er werd veel van het improvisatievermogen van de mariniers gevraagd. Op de lokale markt in Phnom Penh moest met eigen geld kaarten van sector 1, het toegewezen verantwoordelijkheidsgebied, worden aangeschaft. De UNTAC-force commander, de Australische luitenant-generaal John Sanderson, concludeerde achteraf dat een complexe, multi-disciplinaire operatie te veel vroeg van het onderbemande VN-secretariaat in New York, dat gelijktijdig nieuwe missies in Bosnië, Kroatië en Somalië moest optuigen.

De geschiedenis van het Cambodjaanse conflict

De voormalige Franse kolonie werd in 1954 onafhankelijk. Na een rechtse staatsgreep in 1970 organiseerden de Royalisten en de communisten zich in militante verzetsbewegingen. De harde kern van het verzet werd gevormd door de communistische Rode Khmer die hulp kreeg van Noord-Vietnam. De rechtse regering verloor al snel de greep op het land en in april 1975 trok de Rode Khmer de Cambodjaanse hoofdstad Phnom Penh binnen. Het jaar daarop wierp Pol Pot zich op als de onbetwiste leider van de Rode Khmer. Hij sloot Cambodja van de buitenwereld af en voerde een meedogenloze politieke en sociale revolutie door. Naar schatting kostte dit schrikbewind meer dan een miljoen Cambodjanen het leven.

De Rode Khmer wenste het verloren gegane middeleeuwse Khmer-rijk in zijn oude glorie te herstellen ten koste van de buurlanden Vietnam, Laos en Thailand. Vietnam koos daarop de kant van het Cambodjaanse verzet tegen het bloedige regime van Pol Pot. Die steun nam zulke vormen aan dat de Vietnamese troepen in 1979 op hun beurt Phnom Penh innamen. De verdreven Rode

Khmer liet het er niet bij zitten en begon een felle guerrilla tegen het nieuwe pro-Vietnamese bewind. Ook de royalisten, de zogeheten Witte Khmer, zetten hun militaire acties voort. Na tien jaar van zware gevechten, interne strijd en het opdrogen van buitenlandse steun door het einde van de Koude Oorlog, waren de verschillende facties binnen het Cambodjaanse verzet en de regering bereid hun meningsverschillen aan de onderhandelingstafel op te lossen. De strijdende partijen kwamen in april 1991 een staakt-het-vuren overeen en ratificeerden op 30 oktober 1991 de zogeheten Parijse akkoorden, het definitieve vredesplan. UNTAC werd in het leven geroepen om te helpen bij de implementatie van de akkoorden.

De secretaris-generaal van de Verenigde Naties (VN) benaderde Nederland met het verzoek een infanteriebataljon beschikbaar te stellen voor UNTAC. In 1992 startte de VN de meest ambitieuze vredesoperatie in haar geschiedenis. De operatie moest een einde maken aan twee decennia burgeroorlog. De Nederlandse regering deed een versterkt mariniersbataljon in de aanbieding en leverde daarnaast onder meer mijnendeskundigen, transportspecialisten, enkele transportvliegtuigen en helikopters.

Oponthoud aan de grens

De eerste mariniers arriveerden in de tweede helft van mei 1992. Zij kregen een sector toegewezen in het uiterste westen van het land, tegen de Thais-Cambodjaanse grens. Cambo-I, zoals het eerste mariniersbataljon voor UNTAC al snel bekend stond, kon echter door tegenwerking van de geduchte Rode Khmer slechts twee van de vier compagnieën in de toegewezen sector 1 ontplooiën. Drie sjofele grenswachten van de Rode Khmer bij een bamboe slagboom wisten de ontplooiing van de mariniers vanuit Thailand flink te vertragen. De Rode Khmer vond een te sterke aanwezigheid van UNTAC bedreigend, onder meer voor een zeer lucratieve bron van inkomsten, te weten het uitdelen

Boven: Nederlandse mariniers ontwapenen te Sok San leden van een van de voormalige strijdende partijen. (NIMH)

Kaart Untac

van ‘concessies’ voor de houtkap en het winnen van edelstenen in het door haar beheerste gebied. UNTAC moest noodgedwongen op zoek naar alternatieve locaties. Daarbij werd het primaire doel – het beperken van de bewegingsvrijheid van de Rode Khmer tot het gebied rondom de stad Pailin – niet uit het oog verloren. Sanderson breidde de Nederlandse sector aan de noordzijde uit. Infanteriecompagnieën werden geplaatst in Phum Nimit, Phum Bavel en Sok San.

In Phum Nimit werd ook het veldhospitaal geplaatst. Nabij Sisophon, de hoofdstad van de provincie Banteay Meanchey, sloegen de staf, de verzorgingseenheden en een infanteriecompagnie hun bivak op. De UNTAC-staf ging er vanuit dat de mariniers door intensieve patrouillegang erin zouden slagen het hen toegewezen gebied te controleren. Zij hadden, naast een groot aantal terreinwagens, de beschikking over enkele tientallen rupsvoertuigen. De Bandvagn 206 – bedoeld voor gebruik in arctische gebieden – deed het bijzonder goed gedurende het regenseizoen, wanneer de junglewegen veranderden in modderpoelen. Met hun materiaal staken zij gunstig af bij het merendeel van de andere bataljons, die voornamelijk door derde wereldlanden werden geleverd.

De openbare orde

Wat betreft het kantonneren, ontwapenen en demobiliseren van de strijdende facties – in deze fase de hoofdtak van het mariniersbataljon – bleek al snel dat de royalistische Witte Khmer in Sok San zich coöperatief opstelde. In Phum Nimit waren de regeringstroepen aanvankelijk ook genegen zich te laten kantonneren, maar toen de Rode Khmer in dit gebied weigerde mee te werken, toonden ook zij zich terughoudender. Uiteindelijk stagneerde het ontwapenings- en demobilisatieproces – de hoofdtak van de militaire component – en werd UNTAC een vredesmissie die in een conflictsituatie moest gaan opereren. De overige taken, het begeleiden van terugkerende vluchtelingen, het beveiligen van konvoien, de deelname aan de grensbewaking en de verbetering

van de infrastructuur, konden de mariniers wel tot tevredenheid uitvoeren.

Hoewel de Rode Khmer de grootste bedreiging bleef vormen, ondervonden de mariniers vooral hinder van regeringstroepen, die zich soms agressief en provocerend tegenover hun patrouilles opstelden. Ongedisciplineerde regeringssoldaten maakten zich daarnaast schuldig aan banditisme. Zij vulden hun magere soldij aan door ‘tolheffing’. De mariniers probeerden de toenemende criminaliteit de kop in te drukken door nog intensiever te patrouilleren. Dat lukte slechts ten dele. Uiteindelijk werd de oplossing gezocht in een nauwere, maar plaatselijke en tijdelijke samenwerking met de lokale politie-autoriteiten. Het mandaat van de Nederlanders werd hiermee overigens behoorlijk opgerekt, maar de resultaten waren overwegend positief.

Even uitdagend waren de pogingen van de mariniers om het bezit van vuurwapens te controleren. De mariniers werden door hun commandant, luitenant-kolonel Herman Dukers, geïnstrueerd de leden van lokale milities te ontwapenen wanneer zij zich niet als zodanig konden identificeren of geen uniform droegen. De maatregel had nauwelijks invloed op de hoeveelheid wapens die in omloop was, maar was vooral bedoeld om te laten zien wie de dienst uitmaakte in het gebied. Het Nederlands initiatief werd toegejuicht door het UNTAC-hoofdkwartier en zou in een later stadium navolging krijgen. Formele regelgeving van Cambodjaanse zijde liet echter door bureaucratisch geharrewar nog zes maanden op zich wachten.

Uit het bovenstaande blijkt dat de bataljonscommandanten binnen UNTAC veel ruimte kregen om naar eigen inzicht beslissingen te nemen. De Nederlandse commandanten kozen ervoor de grenzen van het mandaat bewust op te zoeken en hier en daar zelfs op te rekken. De relatie tussen de *force commander* en de opeenvolgende Nederlandse commandanten was desondanks, of misschien juist wel daardoor, uitstekend. Vooral luitenant-kolonel Patrick Cammaert, de commandant van het tweede detachement, en Sanderson hadden een klik. Iedere zes weken werden de detachementscommandanten uitgenodigd om voor overleg naar Phnom Penh te komen. Op verzoek van Sanderson kwam Cammaert dan een half uur eerder om de situatie te bespreken. Sanderson leek daar genoeg in te scheppen, aldus Cammaert. De speelruimte die de Nederlanders kregen had ontegenzeggelijk veel voordelen. De keerzijde was dat ze er in feite alleen voor stonden. De commandanten gingen er vanuit dat zij steun uit Nederland zouden krijgen wanneer de genomen beslissingen verkeerd uitpaktten. Maar wat als er slachtoffers vielen aan Nederlandse zijde?

Veelzeggend is de rol die de mariniers speelden in het handhaven van de openbare orde. Officieel was dit niet de verantwoordelijkheid van de militaire poot van UNTAC. De vredesmacht moest zuinig zijn op haar neutraliteit. Samenwerking met een van de facties in het conflict was uit den boze. De mariniers maakten er desondanks geen geheim van dat ze gezamenlijk met de Cambodjaanse politie patrouilleerden. Ook leverde Cambo-I hulp aan de Cambodjaanse politie bij het opruimen van, door Cambodjaanse militairen gebouwde, illegale onderkomens in Sisophon. Een peloton van de mariniers werd uitgerust als rellenbestrijdingseenheid en geïnstrueerd de agenten te hulp te schieten wanneer zij werden bedreigd.

Nederlandse mariniers
bemannen tezamen met
Cambodjaanse politieagenten
een checkpoint. (NIMH)

Hearts and minds

Ondertussen maakte de lokale bevolking dankbaar gebruik van de aanwezigheid van de Nederlandse militairen. De mariniers zetten zich in Cambodja soms aan kleinere humanitaire hulp-projecten. Dit gebeurde deels vanuit de gedachte dat deze initiatieven veel *goodwill* bij de bevolking kweekten, wat mogelijk de eigen veiligheid weer ten goede kwam. De hulp kreeg wat meer structuur toen de ministers van Defensie en Ontwikkelingssamenwerking hier

geld voor vrijmaakten, waarmee de zogenoemde Pronk-projecten waren geboren. Het ging bijvoorbeeld om de wederopbouw van scholen en ziekenhuizen, wegherstel en waterwinprojecten. Ook kon de bevolking een beroep doen op de medische faciliteiten van de Nederlanders. Tachtig procent van de patiënten die werden behandeld, waren Cambodjanen. Een medicus van Artsen zonder Grenzen, waarmee de mariniers gezamenlijk een hulppost inrichtten, noemde de mariniers gezamenlijk een hulppost inrichten, noemde de mariniers ‘arrogant en sober’. Dit, zo verzekerde hij, was bedoeld als compliment. Hij was onder de indruk van hun werkwijze en de bereidheid om samen te werken.

Ondanks de weigering van de Rode Khmer om te participeren in het vredesproces, was op 5 oktober 1992 de registratie van kiezers gestart. De spanning in door de Rode Khmer gecontroleerde gebieden bereikte mede hierdoor in december 1992 het kookpunt. Regeringstroepen en de Rode Khmer wisselden artillerievuur uit, Cambodjanen van Vietnamese komaf werden belaagd en ook personeel van UNTAC kwam regelmatig onder vuur te liggen of werd gegijzeld. Zo beschoot de Rode Khmer op 12 januari 1993 ook de Nederlandse compagnieslocatie Sok San.

Civiel-militaire samenwerking

Terwijl de spanningen opliepen werd het eerste detachement afgelost. Tegelijkertijd wijzigde ook het inzetgebied van de mariniers. UNTAC bestond uit een militaire en een civiele tak, die ieder op basis van de eigen taakstelling het land in geografische zones hadden ingedeeld. De omvang van de militaire sectoren was afhankelijk van het aantal te kantonneren troepen. De activiteiten van de civiele poot van UNTAC waren afgestemd op de bestuurlijke indeling van Cambodja. Luitenant-kolonel Dukers, moest daardoor zaken doen met drie provinciale besturen. De komst van het nieuwe bataljon in december 1992 viel samen met een verandering van de grenzen van de Nederlandse sector. Met het oog op de aankomende verkiezingen in mei 1993, veranderde UNTAC de sectorgrenzen zodanig dat zij samenvielen met de provinciegrenzen. Nederland kreeg de provincie Banteay Meanchey toegewezen. Alleen Sok San werd vanwege de goede contacten met de bevolking daar niet opgegeven.

De nieuw afgebakende Nederlandse sector was aanvankelijk relatief rustig. Zeer uitzonderlijk naar Cambodjaanse begrippen was de kalmte in de zogenoemde *Liberated Zone*, in het noordwesten van Banteay Meanchey. Troepen van drie elkaar vijandige facties, onder wie de Rode en de Witte Khmer, hadden deze zone gezamenlijk

veroverd op de Vietnamezen en gunden elkaar hier onbeperkte bewegingsvrijheid. De Rode Khmer was in deze zone zelfs bereid om op beperkte schaal met UNTAC samen te werken. Het gebied was een politiek-bestuurlijke lappendeken, met daardoor veel checkpoints. Om hier effectief te kunnen patrouilleren en bij te dragen aan de veiligheid namen de mariniers het initiatief om te patrouilleren met de drie facties en de Cambodjaanse politie. De patrouilleleden waren herkenbaar aan hun blauwe armbanden. Dit leverde een bijzonder beeld op: vier ‘vijandige’ facties in één Laro. De sneeuwvoertuigen, die in het natte seizoen nog hun waarde hadden bewezen, bleven achter in het kamp. Ze veroorzaakte grote stofwolken waar de bevolking veel hinder van ondervond, terwijl de rubber tracks teveel sletten als gevolg van de rotsachtige wegen. Cambo-II bouwde voort op de door het eerste detachement gemaakte keuzes. Illegale wapens werden in beslag genomen en intensieve patrouillegang droeg bij aan de handhaving van de orde en rust in de provincie. Zo werden gedurende operatie *Entrapment* toegangswegen tot Sisophon afgesloten en al het illegale wapentuig geconfiscieerd. Verder reageerde het bataljon op elke melding van banditisme, waardoor de bevolking ze steeds meer zag als ‘de’ autoriteit in het gebied. In een tijd dat VN-optreden nog uitermate voorzichtig en passief was, versterkte zij haar reputatie tijdens een incident op 11 maart 1992. Een patrouille van Cambodjanen en mariniers liep in Sisophon tegen een in burger geklede Cambodjaanse militair aan die met een AK-47 zwaaide. De man werd verzocht zijn wapen af te geven. Deze weigerde en zette zijn wapen op vuren. Nadat een waarschuwingsschot niet het gewenste resultaat had en de man zijn wapen richtte, gaf de patrouillecommandant opdracht te schieten. Met een gericht schot in het bovenbeen werd de man uitgeschakeld. Hoewel er nog geen beleid was binnen UNTAC voor de ontwapening van individuen ten behoeve van de publieke orde, achtte Sanderson de handelwijze van de Nederlanders juist en betuigde hij zijn steun door de volgende nacht aan te sluiten bij een marinierspatrouille. Sector 1, de enige UNTAC-sector waar alle vier de facties aanwezig waren, werd door Sanderson gepresenteerd als succesverhaal. In een periode dat de kritiek op de missie sterk toenam stuurde hij internationale bezoekers dan ook regelmatig naar de provincie Banteay Meanchey om dit met eigen ogen te aanschouwen.

Verkiezingen

Met de verkiezingen in aantocht nam het geweld in heel Cambodja sterk toe. De Rode Khmer bleef zich verzetten tegen het verkiezingsproces en ook in sector 1 leek het definitief gedaan met de rust. Een konvooi van Nederlandse mariniers en Japanse politieagenten liep er op 4 mei 1993 in een hinderlaag. De marinier der eerste klasse D.A. Vonk wist – hoewel zelf gewond – zijn zwaar beschadigde Landrover en gewonde collega-mariniers uit de gevarezone te brengen. Gebruikmakend van zijn mitrailleur dwong hij een voertuig behorende tot een van de bij het conflict betrokken facties tot stoppen om zichzelf en de gewonden te evacueren. Vonk werd in januari 2002 voor zijn dapper optreden onderscheiden met het Bronzen Kruis. De klap kwam hard aan bij de mariniers, maar ook in Phnom Penh, nu bleek dat ook het Nederlandse bataljon kwetsbaar was. Twee weken later ontstond er een patstelling tussen een Nederlandse patrouille en soldaten van de Rode Khmer. De laatste dwongen de Nederlanders hun verbindingssapparatuur af te geven, omdat er waarschijnlijk sprake was

Een stembureau wordt beschermd door Nederlandse mariniers.
(NIMH)

van een 'heterdaadje'. De Rode Khmer wilde kennelijk niet dat hun intentie, een op handen zijnde aanval, al te snel de 'buitenwereld' zou bereiken. De patrouille kon vervolgens ongeschonden naar haar basiskamp terugkeren. Veel minder fortuinlijk was het lot van de marinier R.M.H. Bos, die twee dagen eerder als gevolg van een *negligent discharge* van een vuurwapen om het leven kwam.

De landelijke verkiezingscampagne was inmiddels op 7 april 1993 van start gegaan. De mariniers beveiligden de stembureaus, beschermden civiel personeel van UNTAC en de internationale verkiezingswaarnemers, en leverden het benodigde transport. De verkiezingen 'in oorlogstijd' waren verworpen tot de lakmoesproef voor de gehele UNTAC-missie. Om dit proces succesvol te laten verlopen diende de civiele en militaire component geïntegreerd op te treden, iets waar de VN-missie nauwelijks op was voorbereid. Door het planningsproces, onder leiding van de Nederlandse kolonel Huijssoon, voor de gehele missie naar zich toe te trekken, speelde Sanderson met zijn militaire component een steeds dominantere rol. Ondank de explosie van geweld kort voor de verkiezingen, gehouden van 23 tot 28 mei, verliep de volksraadpleging opvallend rustig. Af en toe werden er granaten afgevuurd en werd er met kleinkaliber wapens geschoten. Illustratief was een incident bij een stembureau nabij Poipet. Enkele inkomende granaten dwongen de aanwezige mariniers en het personeel van het stembureau om dekking te zoeken. De plaatselijke bevolking bleef staan. Na twintig jaar burgeroorlog wist de bevolking wanneer ze dekking moest zoeken.

Op 10 juni verklaarde de speciale vertegenwoordiger van de secretaris-generaal voor Cambodja, Yasushi Akashi, dat de verkiezingen vrij en eerlijk waren verlopen en begon de formatie van een nieuwe Cambodjaanse regering waarin drie facties vertegenwoordigd waren. Diezelfde dag nam Cambo-III, onder bevel van luitenant-kolonel der mariniers Fred Hoogeland, de gebiedsverantwoordelijkheid van Cambo-II over. Dit derde bataljon was samengesteld uit mariniers die vóór hun UNTAC-uitzending taken vervulden buiten de twee parate mariniersbataljons. Al snel werd gesproken van een 'sprokkelbataljon'. De omvang van Cambo-III bleef dezelfde als van zijn voorganger. De uitzending van Cambo-III stond vooral in het teken van de ontbinding van UNTAC. De bataljonscommandant en zijn staf achtten het, gezien de taakstelling, raadzaam vijf compounds in te richten. Het aantal infanteriecompagnieën werd daarom vergroot van vier naar vijf. Alvorens Cambo-III zich terugtrok, kreeg het bataljon een extra taak: het beveiligen van trans-

porten met soldij voor de soldaten van het nieuwe nationale Cambodjaanse leger. De eindfase van de UNTAC-inzet brak aan toen de mariniers zich medio juli terugtrokken uit Sok San. Overigens was het nog lang geen vrede in Cambodja. De verhoudingen tussen de Rode Khmer enerzijds en de overige facties en UNTAC anderzijds verslechterden eind juli. Het hoogtepunt van de gewelddadigheden lag op 29 juli met een aanval van de Rode Khmer op Sisophon. Een echte vuist konden de opstandelingen echter niet meer maken. Het Nederlandse bataljon nam begin augustus tevens de verantwoordelijkheid voor de sector van het bataljon uit Bangladesh op zich. Tenslotte begeleidden de mariniers vanaf begin september de terugtrekking van het Pakistaanse bataljon. Cambo-III begon twee weken later zelf met terugtrekken. Het bataljon beëindigde op 5 oktober haar operationele taken. De laatste eenheden verlieten op 16 oktober het land, waar ondanks voortdurende schermutselingen tussen de regering en de Rode Khmer een fundament voor de vrede was gelegd. De Rode Khmer werd in toenemende mate gemarginaliseerd.

Conclusie

De mariniers kwamen nauwelijks toe aan het uitvoeren van hun belangrijkste opdracht, het ontwapenen en demobiliseren van de strijdende partijen. Dat was deels het gevolg van bureaucratisch geharrewar en onduidelijke bevelslijnen binnen de VN. Het deed de secretaris-generaal van de VN verzuchten dat zijn organisatie blijkbaar niet in staat was om grote en ingewikkelde militaire operaties te leiden. Toch kunnen de mariniers terugkijken op een zéér succesvolle operatie in een land dat twee decennia lang geteisterd werd door burgeroorlog. Dit had vooral te maken met het improvisatievermogen en de flexibiliteit van zowel de mariniers als de UNTAC-leiding.

Veertien jaar later constateerde Cammaert, die van 2005 tot 2007 divisiecommandant was geweest in het door burgeroorlog verscheurde Congo, dat de VN inmiddels 'zeer wel in staat was moeilijke en gevaarlijke missies te leiden'. Hij trok zelfs een voorzichtige vergelijking met de NAVO-operatie in Afghanistan. 'Daar moeten commandanten om de haverklap in hun nationale hoofdsteden vragen of iets wel of niet mag. Ik prijs me gelukkig dat ik niemand hoeft te vragen of ik mijn gevechtshelikopters mag gebruiken, of hoeft te melden dat ik een bepaalde operatie wil uitvoeren. Zolang het maar binnen het mandaat past'.

Drs. R.J.A. (Richard) van Gils is onderzoeker operationeel optreden bij het Nederlands Instituut voor Militaire Historie. In die hoedanigheid heeft hij zich gespecialiseerd in contemporaine, internationale militaire operaties. Hij is coauteur van meerdere onderzoekspublicaties, waaronder 'Van Korea tot Kabul. De Nederlandse militaire deelname aan vredesoperaties sinds 1945', 'Bergen op Zoom als militaire stad' en 'Historians in peace & stability operations'.

Noot

- 1 Voor dit artikel is dankbaar gebruik gemaakt van de volgende bronnen:
 - *Soldiers and civil power. Supporting or substituting civil authorities in modern peace operations* van Thijs Brocades Zaalberg
 - *Mariniers in Cambodja 1992-1993* van Dick Schoonoord
 - *Van Korea tot Kabul. De Nederlandse militaire deelname aan vredesoperaties sinds 1945* van Christ Klep en Richard van Gils
 - www.defensie.nl/nimh/geschiedenis/internationale_operaties

Maritiem Evenement 2012

Op donderdag 6 september 2012 vindt het jaarlijks Maritiem Evenement voor postactieve KVMO-leden plaats, dit keer in Rotterdam.

De afdeling Zuid is dit jaar aan de beurt. Anders dan in voorgaande jaren staat dit jaar de inschrijving direct ook open voor deelnemers uit andere afdelingen. Om organisatorische redenen kunnen in totaal niet meer dan 120 personen deelnemen.

Het evenement begint met de ontvangst (09.30-10.00 uur) in de Johan de Witt-zaal in het hoofdgebouw van de Van Ghentkazerne (VGKAZ). Daarvandaan wordt verplaatst met dienstvervoer naar de embarkatieplaats van de rondvaartboot. Deze rondvaart (incl. lunchbuffet) eindigt bij het fameuze passagiersschip ss Rotterdam, voormalig vlaggenschip van de koopvaardij. Hier wordt een uitgebreide rondleiding verzorgd. In de namiddag wordt weer per dienstvervoer teruggekeerd naar de VGKAZ. Hier wordt een

presentatie gegeven over de stand van zaken van de Koninklijke Marine. Ter afsluiting van de dag kan een drankje worden gebruikt. Daarna is er een mogelijkheid om voor eigen rekening deel te nemen aan een Indisch Buffet Bali.

Kosten en aanmelden

De kosten bedragen € 20,00 per persoon. Indien u wenst deel te nemen aan het Indisch Buffet Bali: € 33,00 per persoon, incl. 2 consumpties.

Uw aanmelding zal worden bevestigd. Bij overtekening en onvoldoende deelnemers aan het Indisch Buffet Bali vindt restitutie plaats. Leden vanuit de afdeling Zuid hebben prioriteit bij de inschrijving, waarbij de aanmelding wordt behandeld in volgorde van ontvangst.

Aanmelden via www.kvmo.nl/maritiem-evenement Daar is ook het volledige programma te bekijken.

Terugblik Algemene Vergadering

Op 7 juni 2012 vond in de Prinses Julianakazerne de 98^e Algemene Vergadering van de KVMO plaats.

Tijdens het ochtendgedeelte werden het secretarieel jaarverslag, het financieel jaarverslag 2011 en de begroting 2012 vastgesteld. Aansluitend werd KLTZ b.d. Frits Henkelman benoemd als hoofdbestuurslid (vert. afdeling Zuid) en werden LTZT 1 Job Baas (penningmeester), KLTZ Wilco Kramer (vert. afdeling Midden) KLTZ Willem Groeneveld (vert. afdeling Buitenland) formeel benoemd. Tot slot kwam het Strategisch Plan KVMO 2012-2017 aan bod.

's Middags werd onder grote belangstelling het KVMO-symposium 'Maatschappelijk draagvlak voor Defensie' gehouden, onder de bezielende leiding

van dagvoorzitter Dick Bosch. De voorzitter van de KVMO opende de vergadering. Hij gaf zijn gebruikelijke spreektijd af aan oud-marineofficier **Ton Welter** die zijn lezing 'Come fly with me' voordroeg.

Vervolgens benadrukte **André Bosman**, lid van de Tweede Kamerfractie van de VVD, in zijn lezing het belang van de driehoek: politiek, maatschappij en Defensie. Daarnaast benoemde hij het ontbreken van een actueel Nederlands buitenlands beleid en wees hij hierbij op de verantwoordelijkheid van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Defensie is immers uitvoerder van het buitenlands beleid van Nederland. Tot slot benadrukte hij de noodzaak van ambassadeurs in alle geledingen van de samenleving, die het belang van een goede defensie kunnen benadrukken.

Eric Vrijsen, parlementair redacteur bij Elsevier, stelde vanuit enkele anekdotes de problemen die Defensie heeft met de media

aan de orde: zo is er gebrek aan kennis over Defensie, journalisten moeten 'scoren' en zijn bovendien vaak achterdochtig omdat het geregeld lijkt alsof Defensie bepaalde onderwerpen verbergt. Hij deed een aantal aanbevelingen die het contact tussen Defensie en media verder zou kunnen verbeteren, waaronder het zich toegankelijker opstellen van het ministerie.

Generaal-majoor b.d. jhr. **Harm de Jonge** constateerde dat het onderwerp 'draagvlak in de maatschappij' niet is belegd in de top van het ministerie en dat eenduidig beleid ontbreekt. Hij noemde een aantal mogelijke stappen naar een doelgroepgericht actieplan: het betrekken van *stakeholders*, waaronder *influencers* vanuit het bedrijfsleven, de politiek, media, defensie-industrie en de (de top van) Defensie. Ook zou veel meer gedacht moeten worden vanuit het perspectief en de bedreigingen voor de burger (bv. stijgende kosten van levensonderhoud, gezondheidszorg, onderwijs/werk) en hierbij aantoonbaar maken dat Defensie een positieve invloed heeft op deze bedreigingen.

KVMO hoogleraar prof. dr. **Jan van der Meulen** stelde dat het zo slecht nog niet is gesteld met het maatschappelijk draagvlak van Defensie. Onderzoek wijst uit dat het draagvlak bij de burgers voor de militair onveranderd hoog is. Hij betwijfelde of er een correlatie bestaat tussen maatschappelijk draagvlak en de financiële omvang van de defensiebegroting. Deze heeft in zijn optiek voor een belangrijk deel te maken met het stellen van (financiële) prioriteiten.

In de forumdiscussie kwam onder meer naar voren dat Defensie vaak nog wordt gezien als een kostenministerie en een noodzaak in plaats van een opbrengstenministerie met een fundamentele meerwaarde. Vanuit de zaal werd het belang voor het investeren in maatschappelijk draagvlak onderstreept, omdat de jongere generatie steeds minder bekend is met het belang van Defensie voor Nederland.

Het hoofdbestuur van de KVMO heeft de droeve plicht u in kennis te stellen van het overlijden van:

LZSD 1 b.d. **K.G. Spaans** († 15 juni 2012)
drs. **J.C. Gmelich Meijling** († 2 juni 2012)
KLTZT b.d. **A.J.A. Schoevers** († 26 mei 2012)
GENMAJMARN b.d. **A.J. Romijn** († 16 mei 2012)
Mevrouw **A.G. van Veen - ten Hoope** († 3 mei 2012)
KLTZ b.d. **R.J. Claasen** († 30 april 2012)

Wij betuigen de nabestaanden onze deelneming en wensen hun veel sterkte toe.

Afdelingsactiviteiten 2012

Afdeling Noord

2 okt Postactieven borrel
6 nov Locatie : Marineclub, Den Helder
4 dec Aanvang : 17:30 uur

Afdeling Midden

11 sept Afdelingsvergaderingen
9 okt Locatie : wisselend, in Den Haag. Zie voor actuele info
13 nov www.kvmo.nl/afdelingsactiviteiten
11 dec Aanvang : 17.00 uur

Afdeling Zuid

28 juni Bezoek Belgische collega's aan Bruinisse /visserijmuseum
+ mosselmaaltijd (KVEO)
Aanvang: 10.00 uur

27 sept Barbecue (KVMO)
Locatie: de Merelhoeve
Aanvang: 18.00 uur

sept Ledenvergadering afdeling Zuid (datum ntb)
Locatie: conferentiezaal MKVlissingen
Aanvang: 14.00 uur

28 okt Ontmoetingsborrel (KVMO)
Locatie: de Merelhoeve
Aanvang: 13.00

14 dec Traditioneel eindejaarsdiner (KVMO)
Locatie: de Merelhoeve
Aanvang: 18.00 uur

Ter overname:

Een laken **officierscape** in uitstekende conditie, met de uitmonstering van KTZ. Prijs: € 75,- . Informatie bij KTZ b.d J.A. Schotel, 020-4493012

Correctie:

In Marineblad nr. 3 staat op pag. 35 een foto van Hr.Ms. Witte de With. Dit was geen S-fregat maar een L-fregat.

De deadline voor aanleveren van kopij voor de rubriek KVMO-zaken voor het augustusnummer is 30 juli 2012.

De Koninklijke Vereniging van Marineofficieren

Ere-leden:

KTZT b.d. ir. S.J.J. Hoffmann
KTZA b.d. drs. G. Brand
KOLMARN b.d. A.H.P. Knoppen
KTZ b.d. L.J.M. Smit
KTZA b.d. drs. T.G.D. Steenbeek

Hoofdbestuur:

Voorzitter:
KLTZA R.C. Hunnengo
Vice-voorzitter:
KLTZ ing. M.E.M. de Natris
Secretaris:
LTZA 2 OC drs. T.R. Timmerman
Penningmeester:
LTZT 1 ing. J. Baas MSc

Namens Afdeling Noord

KLTZE ing. F.J.J. Schoonhoff
Namens Afdeling Midden
KLTZ W.A. Kramer
Namens Afdeling Zuid
KLTZ b.d. K.F.J. Henkelman
Namens Werkgroep Postactieven
KTZA b.d. P.J.G. van Sprang
Namens Werkgroep Elders Actieven
MAJMARN KMR drs. H. Steensma
Namens Werkgroep Jongeren
Vacant

Afdelingsbesturen:

Noord:
KLTZE ing. F.J.J. Schoonhoff
KLTZ P.J. van Maurik
LTZE 1 mw. J.S.I. Bisdonk
LTZVK 2 OC b.d. H.T. van Wilgenburg

LTZSD1 b.d. mw. A.L.P. Vrijburg
LTZE 2 OC dr. ir. W.L. van Norden

Midden:

KLTZ W.A. Kramer
KTZA b.d. P.J.G. van Sprang
KLTZE ir. W.W. Schalkoort
LTZA 2 OC mr. N.H. van de Pol

Zuid:

KLTZ b.d. K.F.J. Henkelman
KLTZSD A.J. Zwiers
KLTZT T.S. van Tongeren
KTZA b.d. P.A. Brons
(postactieven)

Caribisch Gebied:

KLTZ ing. W.P. Groeneveld EMSD

Adres secretariaat:

Wassenaarseweg 2
2596 CH Den Haag
T : 070-3839504
F : 070-3835911
E : info@kvmo.nl
W : www.kvmo.nl

De KVMO heeft een samenwerkingsverband met Onderlinge Bijstand (www.onderlingebijstand.nl). Voor nadere informatie of het verkrijgen van aanvraagformulieren kunt u contact opnemen met het secretariaat KVMO.

NEDERLANDSE VETERANENDAG

**Zaterdag 30 juni 2012
Den Haag**